

Documento distribuído por

LIÑA DO TEMPO

<http://www.culturagalega.org/album>

As mulleres na historia

8ª versión (15-06-2011)

Comisión de Igualdade

Pazo de Raxoi, 2º andar. 15705 Santiago de Compostela (Galicia)
Tfno.: 981957202 / Fax: 981957205 / xenero@consellodacultura.org

GALICIA

MEDIEVO

- No mundo medieval, as posibilidades que se ofrecen ás mulleres de escoller o marco en que han de desenvolver o seu proxecto de vida persoal son fundamentalmente tres: matrimonio, convento ou marxinalidade.

- O matrimonio é a base das relacións de parentesco e a clave das relacións sociais. Os ritos do matrimonio son instituídos para asegurar un sistema ordenado de repartimento de mulleres entre os homes, para socializar a procreación; designando quen son os pais engádese outra filiación á única e evidente filiación materna; distinguindo as unións lícitas das demais as crianzas nadas delas obteñen o estatuto de herdeiras.

- Século IV: Exeria percorre occidente, recolle datos e escribe libros de viaxes.

- Ata o século X danse casos de comunidades monásticas mixtas rexidas por abade e abadesa.

- Entre os séculos IX e X destacan as actividades de catro mulleres da nobreza galega: Ilduara Eriz, Paterna, Guntruda e Aragonta, que fan delas as principais e máis cualificadas aristócratas galegas destes séculos.

- Entre os séculos IX a XII chégase á alianza matrimonial en igualdade de condicións posto que o sistema de herdanza non distingue entre homes e mulleres; o matrimonio funciona máis como instrumento asociativo capaz de crear relacións amplas entre grupos familiares coexistentes que como medio que permite relacións de control ou protección de carácter vertical.

- Século X: Desde mediados de século as mulleres non poden testificar nos xuízos e nos documentos déixase de facer referencia a elas. A idade de casamento para as mulleres é de 12 anos, a dos homes 14. A función básica do matrimonio é a de ser un instrumento de intercambio e alianza entre grupos familiares. O afán por enclaustrar as mulleres eclesiásticas é crecente. Elabóranse escritos en que o corpo das mulleres se identifica coa contaminación.

- Século XI: Moitos mosteiros femininos son importantes centros de poder, conformando activas células integrantes da organización social e económica feudal. Un deses núcleos poderosos créase durante a Idade Media en Ourense, trátase do mosteiro de San Pedro en Ramirás, do que existen documentos coñecidos desde o ano 1021. A debilidade, a dependencia, a necesidade de custodia e do control por parte dos homes, o distanciamento e o temor son os trazos máis sobresaíntes da presentación da idea da muller que fan os *legistas*, pensadores e canonistas a finais deste século.

- Entre os séculos XII e XIII as familias con posibilidades económicas fundan mosteiros de mulleres, crean así lugares axeitados para as súas fillas solteiras.

- Século XII: Reino de Galicia, participación activa da raíña Urraca neste proxecto xunto co arcebispo Xelmírez e o conde de Traba, preceptor do rei Alfonso VII. En 1105: as mulleres gozan de estatuto de veciñanza pleno (Fuero de Santiago); hai presenza de mulleres no traballo artesanal con diferenza salarial respecto dos homes e a favor destes; as viúvas acceden ao traballo dos esposos, se entran nun gremio, están sometidas ás mesmas normas que os homes, sempre e cando permanezan viúvas ou casen con homes do gremio. Presenza de mulleres nos movementos de protesta pública. Primeiras composicións literarias en galego.

- Século XIII: Fronte á cultura eclesiástica maniféstase unha cultura distinta, profana, propia das xentes de guerra, con trazos singulares como a exaltación do amor profano, do desexo masculino e do pracer que procuran as mulleres. Vive María Balteira, soldadeira que exerce o seu traballo nos reinos de Castela, Galicia e Al-Andalus. A partir de 1270 aparecen en Galicia os conventos urbanos da man das clarisas instaladas en Compostela, Pontevedra e Allariz. As disposicións civís e eclesiásticas condenan o costume de que os clérigos teñan concubinas.

- Entre os séculos XIV e XV empeora a situación das mulleres respecto do matrimonio debido a que a organización de liñaxe e o predominio consecuente dos homes converte en escasas as herdeiras ricas.

- Século XIV: Guerra entre Enrique II e Pedro I de Trastámara na que Galicia participa activamente nun ou noutro bando. Movementos comunais contra os señores nas vilas e nas cidades galegas. A peste negra invade Galicia, alto índice de mortalidade. Presenza de mulleres nos movementos de protesta pública; destaca María Castaña, muller traballadora dun gremio en Lugo. En 1360, Pedro I xura a declaración de Cantanhede, na que afirma que un ano antes casara con Inés de Castro, esta declaración outórgalle o rango de «raíña despois de morta». En 1380 prohíbese que as fillas e fillos de clérigos e concubinas poidan herdar os bens dos seus pais e parentes.

- Século XV: Primeira sublevación irmandiña (1431). O gremio de correeiros de Compostela prohíbelles ás mulleres pertencer a ese gremio (1442). Os acibecheiros de Compostela permiten que as mulleres desempeñen este oficio sempre e cando non casasen con homes que non pertencesen a este gremio (1443). Guerra irmandiña (1465-1469). Enfrontamento de Pardo de Cela cos Reis Católicos. Presenza de mulleres nos movementos de protesta pública. Fúndase un burgo mariñeiro, asentamento que co tempo dará orixe a Vilagarcía de Arousa (1461). Juana Díaz de Lemos funda en Ferrol un hospital da caridade. Vive na segunda metade de século Constanza de Castro, a filla rebelde do Mariscal Pardo de Cela. Juana Díaz de Lemos funda o primeiro centro de atención ao peregrino en Ferrol. Leonor Garrido exerce como cirurxiá en Compostela en substitución do seu esposo *maestre Fernando çurgiano*.

Século XVI

- Imposición do castelán como idioma escrito nos mosteiros, conventos, na vida legal, etc.
- 1520: Nace en Pontedeume Isabel de Castro y Andrade.
- 1525: Fúndase a Universidade de Santiago de Compostela.
- 1528: Constitúese o Reino de Galicia en Santiago de Compostela.
- 1533: O 11 de xaneiro, a Xunta de Goberno do Novo Reino de Galicia acorda a creación das provincias da Coruña e Tui.
- 1541: O sínodo realizado en Mondoñedo deixa constancia do medo que os homes tiñan ao maleficio que as mulleres lles podían ocasionar e, ademais doutras leis, establece as diferenzas no vestir e no estar entre solteiras e casadas; establece ademais que o ensino da doutrina se dea a nenos e nenas.
- 1563: Homes e mulleres están sometidas a un dobre marco legal: o da monarquía (lei civil) e o da igrexa (lei canónica), que, a partir deste ano, tras a celebración do Concilio de Trento, actúan de modo conxunto e coordinado. María Sarmiento crea no convento dos dominicanos de Viveiro o Colexio da Natividade para os que queiran asistir a clases de gramática e teoloxía moral.
- 1567: Entre este ano e 1574 aséntase en Compostela un Tribunal da Santa Inquisición, a súa apertura ten a intención de apoiar as imposición das normas emanadas do Concilio de Trento; trátase dun tribunal tardío e menos activo que os existentes en Castela debido á actitude antiinquisitorial dos poderes locais.
- 1573: Perda dos dereitos de arribada do comercio de América.
- 1575: Primeiro auto de fe da Inquisición.
- 1576: Danse casos en que as mulleres, á falta de homes, poden bautizar os nados en caso de necesidade e perigo de morte; neste sentido, algunhas parteiras son instruídas nas constitucións sinodais.
- 1577: Proceso inquisitorial de María Rodríguez en Tui.
- 1580: Desde este ano ata 1620 endurecéanse as normas gremiais que permiten a entrada de mulleres, en especial son excluídas do proceso de aprendizaxe.

- 1582: A costureira Ana Gómez foi condenada polo Tribunal da Inquisición de Compostela a 100 azoutes por feiticeira, por invocar a demos e ler un libro de certas letras que aprendera cunha feiticeira portuguesa.
- 1589: Defensa das costas galegas fronte aos ataques ingleses; destaca María Pita.
- 1595: Isabel Barreto parte do Perú nunha expedición transoceánica e no decurso desta, tras a morte do seu marido, pasa a ser nomeada *general*, gobernadora da expedición e *Adelantada del mar Océano*.

Século XVII

- De novo as costas galegas están ameazadas por corsarios e piratas, as mulleres volven ser protagonistas da súa defensa, como é o caso de María Soliña en Cangas.
- 1602: Tras a batalla de Kinsale, na que Inglaterra impón o seu poder sobre Irlanda, chegan centos de exiliadas e exiliados procedentes de Irlanda.
- 1604: Isabel de Acosta, unha xudaizante portuguesa, suicídase para se defender da tortura da Inquisición.
- 1610: Introdúcese no Barbanza o cultivo do millo.
- 1611: En Laxe, unha muller da parroquia de Carantoña, acusada por trece testemuñas, é encarcerada pola xustiza civil e sometida a tortura co resultado da delación de 200 persoas.
- 1617: María Soliño é acusada de bruxaría ante o Tribunal da Inquisición.
- 1622: Galicia compra o dereito a voto en Cortes. As constitucións do bispado de Ourense confirman o costume de que mulleres e homes estean separados nas igrexas para oír misa e os divinos oficios. Os inquisidores de Compostela reclaman un caso de buxaría aberto na Guarda contra María Fernández e Dominga do Río, ás que someteu a tormento ata facelas confesar.
- 1626: Ana de Castro é declarada feiticeira, mentireira e adiviñadora pola Santa Inquisición. O comisario inquisitorial suspende a sentenza de morte na fogueira de Catalina da Igrexa e Elvira Martínez, acusadas de ir a aquelarres e ser bruxas.
- 1633: Constrúese unha armada galega para a defensa da costa.
- 1650: Lucía Fidalgo pasa polo seu cuarto proceso inquisitorial.
- 1651: Ana de Castro volve ser xulgada pola Inquisición.

- 1651: Varias nobres irlandesas, como Mariana de Burg, Margarita Relly ou Margarita Black, chegan a Galicia buscando a protección e a «piedad católica de España».
- 1654: Frei Bernardo de Ontiveros prohibiu a música e os bailes de monxas ou segrares na portaría e nos locutorios dos conventos, tamén os disfraces e as comedias.
- 1685: Instálase en Sada a primeira industria téxtil destinada a producir velas para os navíos da armada.
- 1691: A veciñanza de Ferrol e Mugardos obtén a exención de levas de tropas a petición da raíña Mariana de Neoburgo, casada con Carlos II, en agradecemento pola boa acollida recibida en 1660. Nace Rosa María de Castro y Centurión, XII condesa de Lemos, unha das «damas ilustres» que nos séculos XVII e XVIII souberon manexar con habilidade as regras do xogo social e xenérico da época, demostrando un poder implícito que as habilita para adoptaren decisións de peso en todos os ámbitos da vida pública.
- 1694: Margarita Pardo de Cela funda unha cátedra pública de Artes en Viveiro.
- 1700: Entre este ano e 1808 son procesadas 74 mulleres e 372 homes por actos de bruxaría, realización de aquelares e tratos co demo.

Século XVIII

- Existe o costume legal consistente en que as solteiras embarazadas tiñan que comparecer ante a xustiza para *espontanearse* das súas fragilidades e publicar o seu embarazo.
- Tres ilustrados galegos abordan a defensa das mulleres nalgunha das súas obras: Vicente do Seixo e os frades Feijoo e Martín Sarmiento.
- A ilustrada María Teresa Caamaño queima a súa produción escrita.
- 1717: Benita Rosenda da Roche, de Marín, xunto co francés Bartolomé Gelabert son procesados e incomunicados por ocultar libros prohibidos.
- 1726: A cidade de Ferrol é designada capital do Departamento Marítimo do Norte e nela instálase o estaleiro real.
- 1730: Dáse un dos casos de procesamento colectivo (en xeral tiñan carácter individual) a seis mulleres acusadas de realizar maleficios e bruxaría.
- 1734: Nace María Francisca de Isla y Losada, que tamén chegará a ser coñecida como «Perla negra», «Musa compostelá» ou «Filis».

- 1737: María Antonia Pereira do Campo comeza a escrita dun relato autobiográfico que terá o seu remate en 1755.
- 1738: O alto número de falsas delacións por maleficio e bruxaría levan a que o tribunal inquisitorial de Compostela pida a intervención do Consello da Suprema.
- 1747: A Real Audiencia de Galicia prohíbe que as mulleres solteiras se despracen para o desempeño de traballos estacionais agrícolas.
- 1748: Por iniciativa de María Antonia Pereira do Campo, *a monxiña do penedo*, establécese en Compostela o primeiro convento carmelita.
- 1749: Comeza a construción da estrada A Coruña-Madrid.
- 1750: Créase en Ferrol unha enorme base naval, que o converte nun polo de atracción de homes inmigrantes. Nesta altura o aumento do consumo alimentario potencia as posibilidades laborais das mulleres no pequeno comercio. Joaquina de Oca ten señorío sobre 924 vasallos (unhas 4000 persoas), María Josefa Sarmiento sobre 221 e Inés Freire e Josefa Garza sobre uns 100.
- 1753: En Tui Rosa Francisca de Montes administra a Renda do Tabaco, en Mondoñedo Vitoria Verdes Montenegro é tesoureira de Rendas Provinciais, ambas ocupan estes cargos tras morte dos seus homes, aos que suceden.
- 1757: Estala nas vilas de Corcubión e Cee, e conta cunha alta participación de mulleres, un dos motíns ludistas máis vellos de Galicia nos sectores pesqueiro e de salgadeira, afectados pola primeira onda industrializadora.
- 1760: Existen 36 casas nobres con títulos galegos cuxas mulleres, desde o berce ou desde a súa voda, gozan de importantes privilexios. Falece en Santiago de Compostela María Antonia Pereira de Andrade, fundadora do convento de Carmelitas Descalzas desta cidade a mediados de século.
- 1761: Créase unha sala específica para causas criminais. Créase en Compostela o colexio da Compañía de María, que dá oportunidade de escolarización a un gran número de nenas.
- 1762: Debido á demanda de traballo procedente de Castela, a Real Audiencia de Galicia flexibiliza a prohibición de 1747 sobre os desprazamentos de mulleres solteiras e permite que tanto estas como as casadas que fosen fillas ou irmás de segadores se despracen para o desempeño de traballos estacionais. O mestrescola Juan de Ulloa funda un centro de primeiras letras permanente e gratuíto en San Xoán de Noceda (Lugo) para atender nenos e nenas de varias parroquias veciñas.
- 1763: Toma corpo un novo motín ludista en Redondela, mulleres e homes de mar desta vila revélanse contra os fomentadores de Vigo.

- 1764: Instálase na Coruña a Administración dos Correos Marítimos, que supuxo un importante revulsivo portuario e económico para a cidade polas posibilidades comerciais que abriu con América.
- 1765: Novos xermolos de protestas de homes e mulleres ludistas no sector pesqueiro da vila de Cangas.
- 1773: Neste ano e ata 1779 sucédense expedicións de familias galegas para poboar Uruguai.
- 1778: Por mandato de Carlos III iníciase o envío de familias pobres do *Reino de Galicia* á Patagonia para «defendela» e fomentar as salinas e as salgaduras.
- 1782: Emerxen conflitos de mulleres e homes ludistas no sector pesqueiro da cidade da Coruña.
- 1783: Créanse Sociedades de Amigos del País, nas que participan mulleres como membros activas.
- 1788: María Reguera y Mondragón le ante a Sociedad Económica lucense un *Discurso* propio da Ilustración sobre o tema educativo.
- 1789: Fúndase a Xunta de Señoras de Ferrol.
- 1794: Varias leis despenalizan o abandono de crianzas e declaran o carácter lexítimo das crianzas expósitas.
- 1797: A primeira estatística oficial e xeral de escolas dá conta da existencia de 561 escolas de primeiras letras para nenos con 567 mestres e 14 533 alumnos e de 89 para nenas con 94 mestras e 1699 alumnas.
- 1800: Publícase o primeiro xornal de Galicia: *El catón compostelano*.

Século XIX

1801-1850

- 1803: Isabel de Zendala, recoñecida como a primeira enfermeira da saúde pública internacional, sae do porto da Coruña coa Real Expedición Filantrópica da Vacina da Varíola.
- 1806: Nace Juana María de Vega Martínez, quen chegará a participar activamente da vida política do Estado e dará corpo a novas propostas de carácter social.

- 1808: Constitución da Junta Suprema de Galicia.
- 1809: Fin da guerra da Independencia en Galicia. No mes de xuño, na batalla de Ponte Sampaio o pobo galego derrota o exército francés.
- 1810: Motín da clase obreira en Ferrol.
- 1812: Mulleres e homes ludistas queiman as fábricas de salgadeira das rías de Muros e Noia.
- 1815: Pronunciamento de Porlier na Coruña.
- 1820: Na Coruña, Acevedo secunda o levantamento de Riego, que dá comezo ao Trienio Liberal. A Coruña, Ferrol, Vigo e Pontevedra sublévanse contra o réxime absolutista. Nace en Ferrol Concepción Arenal.
- 1821: Nace na Coruña Virginia Felicia Auber y Noya.
- 1830: Homes e mulleres de Portosín, no último intento ludista, asaltan as fábricas de salgadeira.
- 1831: Nace na Coruña Amalia de la Rúa Figueroa y Somoza, chegará a ser «Condesa de Pardo Bazán», nai de Emilia Pardo Bazán e unha grande afeccionada á pintura.
- 1833: Coa reforma administrativa de Javier de Burgosponse fin de xeito formal ao Reino de Galicia e pásase a unha organización en catro provincias (sete con anterioridade).
- 1834: División en partidos xudiciais. Betanzos perde a titularidade de provincia.
- 1835: Instalación definitiva das deputacións provinciais.
- 1835-1836: División en concellos.
- 1837: Nace Rosalía de Castro o 24 de febreiro.
- 1840: Inicio do Movemento Provincialista, que defende a especificidade de Galicia.
- 1842: Antolín Faraldo no seo da Academia Literaria de Santiago pronuncia a conferencia «Esclavas aún las mujeres, la filosofía del siglo XIX debe proclamar justa su emancipación».
- 1846: Manifiesto provincialista de Faraldo. Organízase a Junta Suprema do Reino de Galicia. Levantamento progresista e galeguista. Execución dos mártires de Carral. Inaugúrase na Coruña o Liceo Artístico Literario.

- 1847: Debido á gran subida xeral nos prezos, traballadores e traballadoras amotínanse en Fefiñáns, Cee, Vilagarcía, Carril, Vigo, Redondela, Xuvia, Ortigueira, Santiago, Cambados, Cangas, Laxe, Rianxo e A Coruña.

1851-1900

- 1851: Nacen Concepción Sáiz (22 de maio), que chegará a ser unha pedagoga ligada á Institución Libre de Enseñanza, e Emilia Pardo Bazán (16 de setembro), que chegará a ser unha importante novelista e ensaísta, ambas as dúas ocúpanse da defensa e promoción das mulleres.

- 1852: Nace en Pontevedra Carmen Babiano Méndez Núñez, quen vai recibir desde ben pequena clases de debuxo e participará en varias exposicións de Arte Regional.

- 1853: Sae á rúa o *Faro de Vigo*. Nace en Santiago de Compostela Dolores Rodeiro Boado, quen chegará a ser a primeira escultora galega da que se ten noticia. Nace en Xanza (Valga) Teresa Bouchet y Blanco, quen chegará a participar en varias exposicións pictóricas.

- 1854: La Unión Liberal reivindica o «sufraxio universal comprensivo de todas as mulleres de probidade».

- 1858: Celébrase en Compostela a Exposición Agrícola, Industrial e Artística de Galicia, a única muller que participa nela é Genoveva de A. Rodríguez.

- 1860-1870: Debate feminista na prensa, liceos e ateneos. Aparición de publicacións como *Iris del bello sexo*, que contan con achegas de mulleres. Período de grande actividade literaria de mulleres. Os escritos de Concepción Arenal e Emilia Pardo Bazán reclaman reformas legais, dereitos sociais e políticos, mellora e promoción das mulleres e o acceso xeral á educación. No terreo da educación a obra de C. Arenal influirá en pedagogas como María Barbeito.

- 1860: A porcentaxe de analfabetas é moi alta, só un 6% de mulleres sabe ler e escribir.

- 1861: Primeiros Xogos Florais de Pontevedra, estes e os seguintes contan sempre coa participación de escritoras galegas.

- 1862: Nace en Culleredo Sofía Casanova.

- 1863: Publícase a obra de Rosalía de Castro *Cantares gallegos*. Juana María de Vega, sendo visitadora das prisións, lles ás reclusas cartas de Concepción Arenal.

- 1864: Congreso Agrícola Galego. Nace en Ferrol Emilia Quintero Calé, quen destacou pola súa calidade artística como pianista e colaborou en revistas e xornais.

- 1866: Publícase *Las literatas*, artigo de Rosalía que afonda no debate sobre o papel e o valor social das mulleres.
- 1868: Nace en Valga Carolina Otero.
- 1870: Salvador Parga Torreiro no discurso inaugural do curso académico da USC reclama o sufraxio feminino. Fúndase a Asociación para la Enseñanza de la Mujer.
- 1871: Resistencia e amotinamento contra as contribucións en varias localidades. Créase a Sociedad Cooperativa de Trabajadores 'El Ahorro'.
- 1872: Insurrección republicana-federal no arsenal de Ferrol entre os días 12 e 17 de outubro. Primeira folga xeral.
- 1873: Pérez Costales defende nas Cortes españolas o regulamento segundo o que Galicia debe ser gobernada por galegos. Inauguración do primeiro treito galego de ferrocarril Carril-Cornes. O grupo republicano federal de Compostela crea un proxecto para a nova organización de Galicia. Créase o Partido Republicano Federal Gallego. Folga obreira na Coruña.
- 1875: Celébrase a Exposición Regional de Santiago, á que concorren, entre outras, Concepción Diéguez, Dolores Rodríguez, Ramona Pérez Acedo e Purificación Rois; esta última é galardoada coa Medalla de Ouro, e Carmen Sancho obtén unha mención honorífica. Nace María Vinyals y Ferrés en Mos, quen participará na polémica feminista do seu tempo.
- 1876: Convocatoria de certame literario en Ourense coa finalidade de premiar o mellor estudo crítico sobre a obra do frade Benito Jerónimo Feijoo. Morre na Coruña Narcisca Pérez Reollo.
- 1877: Entre outras, as pintoras Rosario Costeleiro, Elvira Mesa y Ramos e Adelaida Gracia Ramírez participan na Exposición Regional de Lugo.
- 1878: Sae á rúa *El Correo Gallego*. Creación da Escuela de Comercio para Mujeres.
- 1879: Fúndase o Centro Gallego de Montevideo. En Ferrol: Inaugúrase o Ateneo, comeza a construción do dique da Campá, onde traballan preto de 200 carrexadoras, nace Aurora Rodríguez Carballeira.
- Ao longo da década dos oitenta o movemento obreiro vai desenvolver gran dinamismo.
- 1880: Nace na Coruña María Barbeito Cerviño.
- 1881: Restablecemento da liberdade de asociación. Creación da Escola de Artes e Oficios de Ferrol, primeira destas características nunha cidade galega.

- 1882: Sae á rúa *La Voz de Galicia*. A Federación de Trabaxadores de la Región Española celebra o seu Primeiro Congreso Comarcal Galaico de Trabaxadores. Estrea da obra *A fonte do xuramento* no Liceo Brigantino da Coruña, é a primeira representación dunha obra teatral en galego.
- 1883: Vía ferroviaria que comunica Galicia co resto do estado.
- 1885: A Escola de Artes e Oficios de Ferrol incorpora a ensinanza para mulleres.
- 1886: Nace na Coruña María Muñoz de Quevedo.
- 1887: Proxecto para o estado galaico elaborado pola Asamblea Federal de Lugo; recolle o dereito ao voto das mulleres «como electoras», non como elixibles. Congreso rexional sobre educación en Pontevedra.
- 1888: Primeiras probas de iluminación eléctrica en Pontevedra. Créase na Coruña a Sociedad de Maestros de Obras y Talleres, de carácter patronal. A Deputación da Coruña outórgalle á pintora Pilar Pardiñas unha pensión para estudos de perfeccionamento do debuxo en Madrid.
- 1889: Nace na Coruña Syra Alonso e en Santiago de Compostela Juana Brocos.
- 1890: Constitúese en Compostela a Asociación Regionalista Gallega. Créanse as primeiras Agrupacións Socialistas e a súa publicación *El Obrero*. As cigarreiras da Coruña contan coa asociación Unión Tabaqueira. Celebracións do 1º de maio, que terán continuidade ata 1936. Nace Ernestina Otero Sestelo, representante da Asociación Libre de Enseñanza.
- 1891: En Ferrol créase a primeira asociación socialista de Galicia. A anarquista María Tell publica un artigo dirixido ás mulleres «víctimas de la explotación capitalista» en *O Obreiro*. Traslado dos restos de Rosalía a Bonaval.
- 1892: Inaugúrase o Teatro Jofre de Ferrol, que chegará a se converter nun importante centro cultural e político da cidade; entre as numerosas actrices que actuaron nel atópanse: Pilar Suárez, Carmen Teijeiro, Antonia González, Mercedes González, Araceli Fraga, Josefina Mauriz, Conchita Feijomil, Adela Gómez, Josefina Martínez, Elisa Piñeiro, Avelina Rey e Sita Romero. Emilia Pardo Bazán dirixe a Biblioteca da Muller.
- 1893: Morre a xurista, socióloga e pedagoga Concepción Arenal Ponte. O grupo anarquista coruñés «Ni dios ni amo» impulsa a creación do xornal *El Corsario*.
- 1894: Créase en Vigo a Federación de Trabaxadores.
- 1895: Nace en Santa María de Guísamo María Miramontes, que chegará a formar parte da Xunta Directiva das Irmandades da Fala.

- 1896: Primeira proba de iluminación eléctrica en Vigo. Matriculada a primeira alumna na USC. Primeiros núcleos de sociedades de agricultores (Lérez - Pontevedra). A Exposición Regional de Lugo conta, entre outras, coa participación de Asunción de Andrés y Pérez, Concepción Constela de Vega e Herminia González Morales. Nace en Ponte Caldelas Placeres Castellanos.
- 1897: Primeiros núcleos asociacionistas de xente do mar (O Berbés - Vigo). A pintora galega Elina Molíns participa na Exposición Nacional de Bellas Artes de Madrid.
- 1898: Nace en Vigo Olimpia Valencia e na Coruña María Luz Morales.
- 1899: Primeiras organizacións de mulleres nos sextos da conserva (Vigo). Ten lugar no Ateneo León XIII unha homenaxe a Rosalía de Castro.

Século XX

1901-1920

- Matriculadas tres estudantes en bacharelato.
- Formando parte do movemento obreiro créanse centros obreiros, ateneos populares, *casas del pueblo*. Consólidanse as organizacións de carácter patronal.
- 1901: Primeira muller licenciada na USC, obtén a licenciatura de Farmacia. En Tui constitúese a Unión Obrera Galaico-Portuguesa. Créanse as Cajas de Auxilio en Beneficio del Personal Obrero de la Fábrica de Tabacos en A Coruña. Concepción Miranda representa as Sociedades Obreiras de Ferrol nunha protesta polas mortes ocasionadas nunha folga polo imposto de consumos.
- 1902: Nace Maruja Mallo en Viveiro, chegará a ser unha das pintoras galegas máis recoñecidas a nivel mundial. Morre na Estrada a literata Avelina Valladares.
- 1903: Créase a Escola Rexional Galega de Declamación, primeira compañía teatral dedicada á realización de espectáculos en galego. Nace Pilar Escudero, quen chegará a ser unha debuxante cunha técnica moi depurada. A pintora Dora Salgado remata os seus estudos na Escola de Artes e Oficios de Vigo.
- 1904: Nace en Carril María Araújo.
- 1905: Créase a Unión de Fabricantes de Conservas de la Ría de Vigo, primeira de carácter patronal.

- 1906: A Academia Galega creada na Habana un ano antes é recoñecida publicamente. Filomena Dato, Carmen Beceiro de Pato, Sofía Casanova, Emilia Calé, Sarah Lorenzana, Clara Corral Aller, Rita Corral Aller, Elisa Lestache de Caramelo, Ramona de la Peña y Salvador, Mercedes Vieito, Hipólita Moíño (Valentina Lago Valladares), Fanny Garrido, Carolina Michaëlis de Vasconcelos, Mercedes Tella e María Vinyals son nomeadas académicas correspondentes da RAG. Folgas no sector da construción da Coruña reclamando xornada laboral de oito horas e xornal mínimo de tres pesetas. Créase *La Antorcha Galaica*. María Araújo, que chegará a ser coñecida como «María a Guerrilleira», emigra coa súa familia a Cuba.

- 1907: Aumentan as organizacións agrarias. Fúndase o Centro Gallego de Bos Aires. Nace en Noia María Mariño.

- 1908: Sae á rúa *El Progreso* de Lugo. Créase na Coruña a Unión Campesina.

- 1909: Gran mitin rexional en defensa da escola laica en Santiago de Compostela. A pintora e ceramista Oria García Ramírez é galardoada coa Medalla de Prata na Exposición Regional de Santiago de Compostela; nesta exposición participan tamén as pintoras Mercedes Noya, María Sanmartín e Elvira Santiso; esta última é galardoada coa Medalla de Ouro. A pintora Herminia Guerrero é premiada na exposición colectiva celebrada no Teatro Romea de Ferrol; outras participantes desta exposición son Felisa Elvira, Eladia de la Iglesia, María Vázquez, Mercedes Rey Pardo, Concepción Constela de Vega e Antonia Rodríguez. Créanse en Ferrol: a Unión Feminina, a Sociedade de Cargadoras e Descargadoras do Peirao de Ferrol, a Sociedade de Augadoras e Augadores.

- 1910: Sae á rúa o primeiro número de *La Región*. Felisa Elvira obtén o premio de fin de curso da Escola de Artes e Oficios de Ferrol. Nace en Castroverde Enriqueta Otero. Jesusa Prado chega a Cuba con 13 anos.

- 1911: Pilar Castillo comeza a súa actividade concertística. Nace en Cambados Nieves Fariza Alonso, que chegará a ser coñecida como «A Pasionaria Blanca» polo seu traballo no campo laboralista.

- 1912: Créase en Ferrol o grupo anarquista feminino A Antorcha, entre as súas membros están Amalia Fraguela, Emilia Cora e Rosario Sardina. Desde a Sociedad Económica de Amigos del País de Santiago de Compostela desenvólvese unha incipiente promoción artística, con presenza de produción de mulleres; nos eventos convocados ata 1930 baixo o nome de «pintura gallega». A Exposición de Arte Regional celebrada na Coruña conta, entre outras, coa participación das pintoras María del Carmen Corredoyra y Ruiz de Baro e Severina Martínez Cereceda.

- 1914: Debuta a soprano lírica compostelá Ofelia Nieto. Nace en Ferrol Elvira Menéndez, chegará a ser escritora de teatro e narrativa e a intervir en programas de televisión española como *Barrio Sésamo*, *La bola de cristal* ou *Los mundo de Yupi*.

- 1916: Na Coruña fúndanse as Irmandades da Fala, desde este momento e ata 1936 un total de 200 mulleres formaron parte destas organizacións. Loitas contra o sistema foral. Edítase

o primeiro número de *A Nosa Terra*. A pintora Elena Olmos y Mesa participa no Concurso de carteis organizado pola revista *Blanco y Negro* e queda nos primeiros lugares.

- 1917: Sae á rúa o primeiro número de *El Ideal Gallego*. Celébrase unha nova Exposición de Arte Gallego na Coruña; participa, entre outras, Montserrat Rodríguez García.

- 1918: A Asamblea Nacionalista de Lugo reconece no seu articulado a igualdade de dereitos para as mulleres e reclama a cooficialidade do galego e castelán. Créase na Coruña a Sociedad de Obreras Cigarreras 'La Nueva Aurora'. Jimena e Elisa Fernández de la Vega licéncianse en Medicina pola Universidade de Santiago de Compostela. Ángela Ruíz Robles obtén praza de mestra en Santa Uxía de Mandiá (Ferrol).

- 1919: Créase en Ferrol o Padroado Feminino Concepción Arenal, será Elvira Novo quen asuma as tarefas de secretaría.

- 1920: Matriculadas 427 alumnas en bacharelato. Aséntanse grandes organizacións sindicais como a UXT e a CNT. En Ferrol, o Grupo Feminino Socialista convoca mitins para reclamar o abaratamento de subsistencias e contra a subida do prezo do pan.

1921-1940

- Entre os anos vinte e trinta nacen unha gran cantidade e variedade de asociacións de mulleres, tanto de carácter político como cultural, vencelladas ás Irmandades da Fala, ao PSOE, a organizacións anarquistas, a organizacións republicanas e ao PC.

- 1921: A cantante María Valverde trasládase a Cuba.

- 1922: Exposición de Arte Galega en Ferrol. Nace en Oza dos Ríos María Antonia Dans, na Coruña María Casares e en Ferrol Olga Cotovad García, que desenvolverá o seu oficio de xornalista e escritora en revistas e diarios como *A.O.E. de Sidi ifni* e *África*. Morre asasinada Cándida Rodríguez, «Mártir de Sobredo», nas loitas pola abolición dos foros.

- 1923: Créase o Seminario de Estudos Galegos. As Irmandades da Fala fundan Escolas do Insiño Galego. Créase o Sindicato de Empacadoras 'La Razón'. María Luz Morales dirixe a revista *El Hogar y la Moda*. Exposición Regional de Bellas Artes de Santiago de Compostela, na que, entre outras, participan as pintoras María del Carmen Torres González, Lola García Rodríguez, Ermitas Prado, María Rivadulla e Asunción Núñez. Celebración do Segundo Salón Ferrolano de Pintura, conta con carteis publicitarios elaborados por María Cabo.

- 1924: Fúndase o Museo Provincial de Belas Artes da Coruña. Luisa Cuesta Gutiérrez comeza a impartir clases na Universidade de Santiago de Compostela. Primeiras cooperativas leiteiras en Pontedeume.

- 1925: A CNT traslada a Compostela a súa sede rexional; as irmás Fandiño, *As Mariás*, teñen importantes vínculos con esta organización. A pintora María Vázquez intégrase na Sociedade de Amigos del Paisaje Gallego na súa Sección de Pintura. A mestra Concepción Pérez Iglesias é elixida alcaldesa de Portas

- 1926: O goberno de Primo de Rivera aproba o Decreto-lei de redención forzosa dos foros. Créase na Coruña o Sindicato de Obreros y Obreras Cerilleras 'Unión Cerillera'. Corona González publica os seus primeiros artigos en *A Nosa Terra*. María Espinosa Arias, Oria García Ramírez (Oria Moreno), entre outras, participan na Exposición de Arte Gallego de Santiago de Compostela. A debuxante Josefa Ferrón Sueiras remata os seus estudos na Escola de Artes e Oficios de Ferrol. Nace en Ferrol Elvira Lacaci, escritora que pertenceu á Xeración poética do 27.

-1927: Mercedes López Ruzo e Teresa García Cortés son nomeadas concelleiras de Ferrol polo gobernador xeral da provincia.

- 1928: Carmen Cornes emigra á Arxentina con 16 anos. As pintoras Dolores Maristany, Concha Vázquez Martínez e Concha Padín Botana participan na Exposición de Arte Regional de Vilagarcía de Arousa. A Deputación de Ourense concédelle unha subvención á pintora Vicenta Pérez López.

- 1929: María de los Dolores del Adalid y González Garrido é nomeada Académica de Honra da RAG. Sara Leirós Fernández ingresa no Seminario de Estudos Galegos. María Victoria Díaz Riva aproba as oposicións de ingreso no corpo de inspectores de educación primaria. Créase a Organización Republicana Gallega (ORGA). Francisca Morlán Ramos monta unha escola en Sada. A pintora María Taboada Deus expón a súa obra na Sociedade de Amigos do Arte de Santiago de Compostela.

- 1930: Matriculadas 956 alumnas en bacharelato. Nace a Federación Republicana Galega. Créase na Coruña o Sindicato de Arte Textil 'La Primeira Coruñesa'. Reorganízase o Sindicato de Conserveras y Salazoneras 'El Porvenir Femenino' (logo chamado 'El Porvenir Social'). Pintoras como Carmen Liñares ou Carmen Novo de Alcaide levan a cabo unha exposición na Sociedade de Amigos do Arte de Santiago de Compostela. Nace en Santiago de Compostela Aida Méndez Miaja, que chegará a ser química e investigadora da USC e do CSIC.

- 1931: Os deputados galeguistas votan maioritariamente a favor do dereito ao voto das mulleres. Fundación do Partido Galeguista; conta no seu seo con grupos de mulleres organizados en Ourense e nas Mocedades, e cunha sección propia no voceiro desta formación política, *A Nosa Terra*. Constátase a participación de numerosas traballadoras nas manifestacións producidas neste momento de cambio de réxime político, moitas delas forman parte de sindicatos obreiros. Créanse na Coruña: o Sindicato de Chavoleras y Mozos de Campo 'El Progreso del Puerto', o Sindicato Profesional de Teléfonos, a Sección de Mandaderas do Sindicato de Profesiones Varias e o Sindicato de Jornaleros y Jornaleras Sastres 'La Progresiva'. Pasamento da soprano lírica compostelá Ofelia Nieto.

- 1932: Redacción do Estatuto de autonomía de Galicia. Publícase o *Método de lectura* de Xosefa Vilarelle. A Confederación Regional Galaica (CRG) conta con máis de dúas mil afiliadas. Créanse na Coruña o Sindicato de Construcciones Litográficas e o Sindicato de Porteros y Porterías. Créanse en Vigo o Sindicato de Modistas, Sastras e Sastres e tamén a Sociedad de Empacadoras. Fúndanse tamén o Sindicato de Estibadoras de Carril, a Sección de Aguja do Sindicato de Pescadores y Oficios Varios de Mugardos.

- 1933: Galicia é recoñecida como nación no IX Congreso das Minorías Nacionais de Europa organizado pola ONU. Créase na Coruña a Sección de Fábricas de Pastas, Galletas, Azafrán, Carameleros y Bomboneros do Sindicato de Industria de la Alimentación. Morre Elisa Fernández de la Vega. Créase a Escola Racionalista de Ferrol, inspirada nos criterios pedagóxicos e educativos da Escola Moderna inaugurada por Francisco Ferrer y Guardia.

- 1934: Isabel Ríos Lazcano afíliase ao Partido Comunista. A viguesa Emilia Docet, Miss España 1933 e afín ao Partido Galeguista, participa no Mitin das Arengas realizado na Quintana, é a primeira vez que unha muller ocupa un lugar entre as autoridades neste acto. A Asociación de Artistas da Coruña inaugura a súa sala de exposición cunha mostra da obra de cinco pintoras galegas baixo o título I Exposición de Artistas Femeninas.

- 1935: Inaugúrase o aeródromo de Lavacolla, nun futuro será Aeroporto de Santiago. Constitúese a Sección de Empacadoras de Bous do Sindicato de Industria Pesquera (SIP). Rita Amparo López Jean intégrase no Partido Galeguista. As pintoras Guillermina Búa e Concha Padín Botana, a debuxante e humorista Felisa Baudot e a escultora Ana Villa participan no II Certame do Traballo de Galicia de Ferrol, Sección Belas Artes.

- 1936: Apróbase o Estatuto de autonomía, grupos de mulleres farán unha campaña específica no seu apoio. O día 14 de marzo, o Pleno do Concello da Cañiza elixe como alcaldesa a María Purificación Gómez González, militante de Izquierda Republicana. Manifiesto de mulleres nacionalistas ourensás dirixido a todas as galegas. Rita Amparo López Jean preside a Agrupación Republicana Feminina da Coruña. A CRG conta con preto de 6000 afiliadas. Créanse o Sindicato de Conserveras y Atadoras 'La Reivindicadora' de Cangas, a Sociedad de Mariscadoras de Lourizán, a Sección Fábricas de Conservas y Atadoras do SIP de Aldán e a Sección Fábricas de Conserva y Manipuladoras de Pescado do Sindicato General de Trabajadores de Ribeira. A mediados de xullo a sublevación militar fascista domina Galicia en poucas semanas. Entre as súas prácticas represivas máis sangrentas destacan os fusilamentos e paseos de homes e mulleres. Creación das Milicias Gallegas no bando republicano. Aparición dunha gran cantidade de fuxidos para organizar a resistencia e escapar da represión fascista, que contan coa participación de mulleres directamente na loita e no apoio ás partidas. Maruja Mallo participa na Exposición Internacional do Surrealismo celebrada en Londres e Pilar Escudero na Exposición de Arte Moderna da Coruña. Juana Capdevielle é paseada no Monte da Gándara.

- 1937: Morre a debuxante Alejandra Murguía Castro. Nace en Ferrol Ester Benítez Eiroa, o seu traballo vaise centrar na tradución de obras italianas e francesas.

- 1938: Carmen Corredoyra e Dolores Díaz Baliño son nomeadas académicas da Real Academia de Belas Artes «Nuestra Señora del Rosario», é a primeira vez que mulleres acadan este título. Pasamento de Carmen López-Cortón, mestra e escritora vinculada á Institución Libre de Enseñanza.

- 1939: Co inicio da Guerra Mundial exiliadas e exiliados galegos participarán na loita de resistencia, participación que ás veces vai ter como consecuencia a reclusión en campos nazis de traballo e exterminio. Inicio da guerrilla galega antifranquista. Paso de gran cantidade de refuxiados cara a Francia polos Pireneos, onde serán recluídos en campos construídos nas praias francesas. Pasamento de Joaquina García García, creadora do traxe de augas para as e os mariñeiros.

- 1940: Creación da Irmandade Galega en Bos Aires. Aparecen Hermandades de Labradores y Ganaderos, variante do sindicalismo vertical no agro.

1941-1960

- No traballo a prol de Galicia en América vai ser moi intensa a actuación de mulleres galegas, como Mariví Villaverde, Maruxa Seoane, Maruja Mallo.

- 1941: Aparición da revista *Galeuzca* en Bos Aires. Reparición de *A Nosa Terra* no exilio. Julia Minguillón gaña o Premio Nacional de Bellas Artes con *A escola de Doloriñas*.

- 1942: Publícase a revista *Saudade* en México. Isabel Ponte é encadeada pola súa participación na reorganización clandestina da CNT. Pasamento de Amparo López Jean, quen en 1936 fora integrante da Executiva do Partido Galeguista.

- 1943: Créase na Coruña o comité CRG-CNT.

- 1944: Creación do Consello de Galiza en Montevideo. Constitución do Instituto de Estudos Galegos Padre Sarmiento. Creación do Bloque Nacional Republicano Galego en Francia.

- 1945: Emisión de Radio Pirenaica de Ribadeo a Tui. Publícase a revista *Posío*. Morre en Lugo a activista antifascista Urania Mella.

- 1946: Protestas obreiras coñecidas como «Folgas de brazos caídos». Comeza en Lugo a Revolución Progresista Galega.

- 1947: Primeiras emisións en galego da BBC.

- 1949: Francisca Herrera Garrido é elixida membro numerario da Real Academia Galega, é a primeira vez que unha muller obtén este nomeamento. Creación do Padroado Rosalía de Castro e de Cerámicas do Castro.

- 1950: Fundación da editorial Galaxia. O sete de xaneiro morre Castelao en Bos Aires.
- 1952: Sofía Casanova é nomeada Académica de Honra da Real Academia Galega.
- 1954: Inaugúrase o aeroporto de Peinador-Vigo.
- 1955: Inaugúrase na Coruña o novo edificio do Arquivo Histórico do Reino de Galicia. Nace en Silleda Marisa Soto.
- 1956: Primeiro Congreso da Emigración Galega en Bos Aires. A escritora Elvira Lacaci é galardoada co Premio Adonais de Poesía, é a primeira muller que recibe este galardón.
- 1958: Créase o grupo Brais Pinto en Madrid.
- 1959: Pasamento de Amalia Méndez Fernández, a creadora do Cine Quiroga en Marín.
- 1960: Morre na Coruña a pintora Florentina Brocos.

1961-1980

- 1961: Antía Cal, recoñecida vangardista na renovación pedagóxica, funda o Colexio Rosalía de Castro en Vigo. Nace na Coruña Belén Feliú.
- 1963: Inaugúrase o aeroporto de Alvedro na Coruña. O 17 de maio celébrase por vez primeira o Día das Letras Galegas, dedicado a Rosalía de Castro. Inauguración da Biblioteca Penzol en Vigo. Creación do Consello da Mocidade e do Partido Socialista Galego. Creación da asociación cultural O Facho na Coruña. Primeiras mobilizacións do estudantado universitario.
- 1964: Creación na Coruña do Instituto José Cornide de Estudos Coruñeses. Decreto polo que se crea o Museo Arqueolóxico Provincial da Coruña. Creación en Montevideo do Padroado da Cultura Galega. Creación da Unión do Povo Galego.
- 1966: Estabilízanse as Comisións Obreiras que se veñen desenvolvendo desde 1962.
- 1967: Creación da Unión Sindical Obrera.
- 1968: Revoltas estudantís na Universidade de Santiago. Creación do Partido Comunista Galego e da súa sección de mulleres Movimento Democrático da Muller Galega (MDMG), estas últimas promoven a edición de revistas como *Alborada* ou *Muller en loita*. Creación da Agrupación de Mujeres Empresarias y Profesionales, que ofrece asesoramento en cuestións fiscais e xurídicas e promove a creación de bolsas de formación para mulleres.
- 1969: O galego é declarado lingua litúrxica.

- 1970: Naufraxio do petroleiro Policommander na ría de Vigo, que provocou un importante desastre ecolóxico. Esposas de traballadores da Bazán encérranse na igrexa de San Xulián para reclamar melloras laborais para eles. Créase en Sada o Museo Maside de Arte Contemporánea.

-1970: Creación do Instituto Argentino de Cultura Gallega en Bos Aires.

-1971: Créase en Santiago de Compostela o Instituto da Lingua Galega.

- 1972: Creación da Organización Obreira. Creación de Galicia Socialista. Creación de Estudantes Revolucionarios Galegos (ERGA). Grandes folgas e mobilizacións obreiras en Vigo e Ferrol; a do 10 de marzo nos estaleiros de Bazán é reprimida violentamente e remata con dúas mortes e un gran número de feridos; para conmemorar esta xornada establécese o Día da Clase Obreira Galega.

- 1973: Creación das Comisións Labregas (CCLL). Primeira Mostra de Teatro Galego en Ribadavia.

- 1974: Creación da Unión Social-Demócrata, que constituirá máis adiante o Partido Galego Social-Demócrata. Asinan a carta de Brest en Bretaña representantes de organizacións independentistas de Irlanda, Bretaña, Galicia, Euskadi e Gales; trátase dunha declaración sobre a loita contra o colonialismo na Europa occidental. Edítase o primeiro número da revista *A Fouce* das CCLL. Pasamento da transportista Celia Rivas Casais, unha das poucas mulleres que desempeñaron esta tarefa na súa época.

- 1975: Creación da Xunta Democrática de Galicia. Creación do Sindicato Obreiro Galego (SOG). Creación da Unión de Traballadores do Ensino Galego (UTEG). Creación da Asamblea Nacional Popular Galega (ANPG). Creación do Partido Demócrata Galego. Mobilizacións nas Pontes pola instalación da central eléctrica de ENDESA. Morre no exilio en Estados Unidos de Norteamérica a actriz libertaria galega Aurora Rodríguez, colaboradora das Sociedades Hispanas Confederales.

- 1976: O 31 de xullo créase en Santiago de Compostela a asociación Padroado do Museo do Pobo Galego (MPG); ten como obxectivos investigar, conservar, divulgar, defender e promover a cultura galega en todos os seus ámbitos; e, concretamente, crear e manter un museo ao servizo destes obxectivos. Embarranca na ría da Coruña o petroleiro Urquiola e provoca grandes danos ecolóxicos. O 5 de xaneiro créase o Consello de Forzas Políticas. Creación do Sindicato Obreiro Galego. Creación da Intersindical Nacional Galega (INTG) coa confluencia de varios sindicatos sectoriais. A organización CC OO conta no seu seo cunha Asamblea de Mulleres das Comisións Obreiras da Cruña. Formando parte do FRAP constitúese a Unión Popular de Mujeres de Galicia. Presentación en Compostela da Asociación Galega da Muller (AGM) no mes de maio; a partir de novembro comeza a coordinarse con outras organizacións feministas do estado. Mulleres vinculadas á USC articulan a Asociación Universitaria para o Estudio da Problemática da Muller e a Asociación Universitaria Pro Estudio do Problema da Muller. Edítase o primeiro número da revista *Teima*.

- 1977: O catro de xaneiro apróbase a Lei sobre a reforma do Rexistro Civil, pola que se autoriza a imposición de nomes e a tradución dos xa rexistrados en calquera idioma do Estado. Inaugúranse, no antigo convento de San Domingos de Bonaval, as primeira salas do MPG. Mobilizacións agrarias. Mobilizacións labregas nas Encrobas. Folgas en diversos sectores produtivos e en diferentes puntos do país. Olivia Posse é ferida pola Garda Civil ao se opor á extracción de area en Baldaio. Creación da Asociación Democrática da Muller Galega (ADMG). Creación da Coordinadora Galega de Asociacións Legais de Muller, que agrupa a Asociación de Mulleres Traballadoras da Coruña, Asociacións de Mulleres do Fogar da Coruña, Asociación de Mulleres de Ferrol e Comarca, Asociación de Amas do Fogar das Travesas (Vigo), Asociacións de Amas do Fogar da Zona Centro de Vigo, Asociación de Mulleres do Barrio do Berbés (Vigo), Asociación de Mulleres do Barrio de Bonome-Mariñamansa (Ourense), Asociación de Mulleres do Barrio do Couto (Ourense), Asociación de Mulleres de Ribadavia e Asociación Galega de Consumidoras. Créase a organización feminista Concepción Arenal. Publícase *A muller en Galicia*, libro teórico feminista de M.ª Xosé Queizán.

- 1978: Constitúese a primeira Xunta de Galicia. Constitúese en Santiago de Compostela a Academia de Ciencias galega. Institúense os Premios da Crítica. Sae á rúa o primeiro número de *El Correo Gallego*. Folgas en diversos sectores produtivos e en diferentes puntos do país. Creación de: Feministas Independentes Galegas (FIGA), Asemblea Feminista de Lugo e as Secretarías da Muller de CC OO. Formando parte da Coordinadora de Organizaciones Feministas del Estado Español (COOFFEE), créase a Coordinadora Feminista Galega (CFG), esta organiza unha reunión da COOFFEE en Santiago de Compostela no mes de abril. Ten lugar en Vigo unha reunión constituínte da Coordinadora de Frentes de Liberación Homosexual del Estado Español (COFLHEE).

- 1979: En Vigo os núcleos feministas das MDM, FIGA, AGM e ADMG e mulleres independentes únense para crear a Coordinadora Feminista de Vigo. AGM edita un folleto sobre o «Día internacional de loita pola liberación homosexual».

- 1980: Referendo do Estatuto de autonomía. Galicia é recoñecida como nacionalidade histórica con competencias limitadas. Olga Gallego Domínguez ingresa na Academia da Historia. Créase unha Comisión da Muller da Asemblea Nacional-Popular Galega (ANPG). O 29 de xuño celébrase un Festival feminista en Vigo, neste contexto faise a presentación pública da Coordinadora de Colectivos Gais de Galicia (CCGG), na que tamén participan lesbianas. Na praza do Toural de Santiago e no Bispado de Ourense, mulleres feministas encadéanse reclamando unha lei de divorcio recentemente aprobada polo goberno. María Xosé Queizán publica *Recuperemos as mans*. Falece en Vigo a pintora Carmen Rodríguez de Legísima.

1981-1985

- 1981: Primeiras eleccións ao Parlamento autonómico; a primeira lexislatura conta cun total de tres deputadas. Creación do Colectivo Feminista Independente Galego (CFG). Créase no seo da ANPG unha Comisión da Muller. Reorganización da Coordinadora

Feminista de Vigo. No mes de xuño, tamén en Vigo, celébranse as II Xornadas de feministas independentes. A CCGG publica catro números de *O Aturuxo. Boletín de la Coordinadora de Colectivos Gais de Galicia*.

- 1982: Eleccións xerais, co triunfo do PSOE. Créanse as Secretarías da Muller da INTG. Encontros sobre o aborto na Coruña. Presentación pública da Asamblea de Mulleres da Coruña. A Coordinadora Feminista de Vigo (MDM, AGM e independentes), a Asamblea de Mulleres da Coruña, AGM-Santiago, AGM-Ferrol e AGM-Ourense xestionan unha táboa reivindicativa cos deputados do PCG, EG, UPG e PSG, para que estes presenten unha moción ao Parlamento Galego esixindo cursos de coeducación para ensinantes, creación de centros de información sexual e anticonceptiva, gardarías, lavandarías e comedores públicos nos barrios, traballo para as mulleres, regulamentación laboral para as traballadoras do servizo doméstico e comisións de control nas oficinas de emprego. No mes de marzo sae á rúa a revista feminista *A Saia. Boletín do Colectivo Feminista Independente Galego*.

- 1983: Decreto 222/1983, do 24 de novembro, polo que se asumen e asignan funcións e servizos traspasados polo Estado á comunidade autónoma en materia de protección á muller. Creación do Consello da Cultura Galega. As organizacións feministas Asamblea de Mulleres da Coruña, Asamblea de Mulleres de Pontevedra, AGM-Santiago, AGM-Ourense, Coordinadora Feminista de Vigo e Secretaría da Muller de CC OO elaboran unha «Carta dos Dereitos da Muller Traballadora» na que se pide a eliminación de todas as formas existentes de discriminación legal e medidas que potencien a igualdade de trato e de oportunidades entre homes e mulleres. Creación de Grupos de Mulleres da Universidade (GMU). No mes de xaneiro publícase o segundo e último número de *A Saia*. Publícanse: o n.º 0 de *Andaina. Revista do Movemento Feminista -Galicia-*, o n.º 0 de *Festa da Palabra Silenciada*, o boletín *Lúa nova* da AGM-Ferrol, e, a Unidade didáctica *A Mulher hoje* da Associação Sócio-Pedagógica Galega (AS-PG).

- 1984: Polémica volta dos restos de Castelao a Galicia. Celébranse en Vigo as II Xornadas Feministas Galegas. Creación de Mulleres Nacionalistas Galegas (MNG) no seo do BNG. Un grupo de mulleres reúnen en Vigo comezando a dar forma ao xérmolo do Colectivo Feminista Donicela. Morre en Santiago de Compostela Jimena Fernández de la Vega. Pasamento de Aurora Liste Froján, leiteira e militante comunista. Pasamento de Eugenia Pereira Rodríguez, a primeira muller en acadar o título de Oficial de Farmacia na USC.

- 1985: Segunda lexislatura do Parlamento autonómico (gobierno PP); conta cunha deputada. O 24 de xullo emite por vez primeira a Radio Televisión de Galicia. Créase o Seminario Galego de Educación para a Paz. Con motivo do centenario da morte de Rosalía celébrase en Compostela o Congreso Internacional de Estudos sobre Rosalía Castro e o Seu Tempo. Creación de Mulheres Livres. Créanse as primeiras organizacións de Mulleres Rurais. No mes de xuño teñen lugar en Ferrol os I Encontros de Lesbianas. Publícase en Ediciones Xistral a obra coral *Rosalía de Castro, unha obra non asumida*.

1986-1990

- 1986: Olga Gallego ingresa na RAG. A Secretaría da Muller do SGTE organiza en Vigo as I Xornadas de Coeducación e Sexualidade. Organizacións feministas galegas convocan no mes de marzo e baixo o lema «Nen guerra que nos mate, nen paz que nos oprima», unha acampada feminista pola paz na Alameda de Compostela. Celébrase en Santiago de Compostela o III Encontro polo Dereito ao Aborto, organizado pola COOFFEE. Preto de 400 mulleres firman a súa corresponsabilidade na realización de abortos. Mulheres Nacionalistas Galegas independízase do BNG. Créase en Vigo Alecrín, Grupo de Estudos sobre a Condición da Muller. No n.º 9 prodúcese un cambio de nome da revista *Andaina. Revista do Movemento Feminista Galego*. Publícase *Abrente. Voceiro da Secretaría da Muller da Intersindical Nacional dos Traballadores Galegos*. Xela Arias publica o seu primeiro libro de poemas. Morre en Vigo Mercedes Núñez.

- 1987: María Xosé Rodríguez Galdo é nomeada membro do Pleno do Consello da Cultura Galega (CCG), sendo a primeira muller que forma parte deste órgano (1987-1999). Día das Letras Galegas dedicado a Francisca Herrera Garrido. No mes de maio publícase o n.º 1 de *Area. Revista das Mulheres Nacionalistas Galegas*. Celébrase en Vigo a I Bial de Artistas Galegas; trátase dunha convocatoria organizada por Alecrín e o Concello de Vigo que terá continuidade nos anos 1990, 1994 e 1997. Morre en Vigo Olimpia Valencia.

- 1988: Creación da Comisión Interdepartamental da Muller, da que forman parte as consellarías de Traballo e Benestar Social, Educación e Ordenación Universitaria, Cultura e Deportes, Traballo, Presidencia e Administración Pública, Sanidade, Industria, Comercio e Turismo, Agricultura, Pesca, Economía e Facenda. Apróbase o Primeiro plan de acción para a igualdade de oportunidades das mulleres (1988-1991). Iniciativa Lexislativa do PSG-EG para a creación do Instituto Galego da Muller; non foi aprobada. Primeira edición do curso de posgrao Muller, Historia e Sociedade da USC-IDEGA que terá continuidade ata 1991. Celébranse en Compostela as Xornadas Feministas «Violencia machista» da Coordinadora de Organizacións Feministas do Estado Español (COOFFEE). No mes de marzo feministas galegas fan un tribunal público no Auditorio da USC contra a violencia sexual. Creación da Escola de Mulleres Simone de Beauvoir, da Secretaría da Muller da CXTG, da Asociación dos Colectivos da Muller Traballadora (CCMT-CXTG) e de Mulleres Progresistas en Vigo e Santiago de Compostela. Lourdes Méndez publica «*Cousas de mulleres*». *Campesinas, poder y vida cotidiana (Lugo 1940-1980)*, obra que pon en dúbida o patriarcado con igualdade de dereitos e os traballos antropolóxicos androcentricamente nesgados e que desembocan en xeneralizacións a-históricas e esencialistas sobre a Galicia rural e a cultura galega. A AS-PG publica *Análise sociolóxica da obra de Rosalía de Castro* de Francisco Rodríguez.

- 1989: Terceira lexislatura no Parlamento, que conta con nove deputadas. Iniciativa Lexislativa Popular «Nós mesmas» para a creación do Instituto Galego da Muller; non foi aprobada. Folga de traballadoras do sector téxtil na Coruña. Fórmase un equipo de traballo multidisciplinar de investigación feminista na Facultade de Filosofía da USC. Lidia Senra é elixida secretaria xeral do Sindicato Labrego Galego. Créanse os premios Alecrín-Alacrán, trátase dunha convocatoria con carácter anual da Asociación Alecrín. Creación de Mulleres Ensinantes do Rosa ao Violeta. Cambios no nome da revista *Area. Revista das Mulheres*

Nacionalistas Galegas. Publícase en Edicións Xerais *Evidencias* de María Xosé Queizán. Morre en Lugo Enriqueta Otero, defensora dos dereitos civís e guerrilleira republicana. Morre na Habana María Araújo.

- 1990: Feministas galegas despregan unha pancarta reclamando «aborto legal xa» no Pleno do Parlamento do 2 de abril e orixinan a suspensión deste. Creación, pola confluencia de varios sindicatos de ensinantes de Galicia, do Sindicato de Traballadores do Ensino (STEG); desde o comezo conta con Secretaría da Muller. Creación do Centro da Muller Vagalume. Creación da Federación Galega de Mulleres Rurais. MNG publica a *Axenda Feminista Galega*, trátase dunha actividade que ten continuidade ata o ano 2006. Para conmemorar a data 8 de marzo, a Secretaría da Muller da CXTG-IN edita o libro *Traballadoras*. Cúmprese vinte anos do pasamento de María Barbeito na Coruña.

1991-1995

- Na década dos noventa vai ter lugar a creación das primeiras concellarías da muller, dos primeiros consellos municipais da muller e das primeiras vogalías de mulleres en asociacións de veciños.

-1991: Creación do Servizo Galego de Promoción da Igualdade do Home e da Muller (SGPIHOM) adscrito á Consellaría de Traballo e Benestar Social; o 10 de decembro este Servizo promove unha primeira Xornada sobre Formación e Traballo para as Mulleres; máis adiante adscríbese á Consellaría de Familia, Muller e Xuventude e pasa a chamarse Servizo Galego de Igualdade (SGAI). A Xunta de Galicia edita *Muller e emigración* de Pilar Cagiao Vila. Comeza a segunda época de *Andaina. Revista Galega de Pensamento Feminista*. Publícase en Edicións Xerais *Literatura galega da muller* de Carmen Blanco. A árbitra de balonmán Cristina Fernández Piñeiro ascende á categoría internacional.

- 1992: Embarranca na ría da Coruña o petroleiro Mar Egeo con graves consecuencias para a ecoloxía costeira. Plan para a igualdade de oportunidades das mulleres galegas 1992-1994. O 7 de marzo o SGAi organiza en Lalín unha mesa redonda sobre a situación da muller en Galicia. Camino Noia, como representante da Universidade de Vigo, é membro do Pleno do CCG e permanece nel ata 1995. Os días 27, 28 e 29 de febreiro celébrase na Escola Universitaria de Maxisterio da USC o Simposio Internacional Muller e Cultura. Comeza a convocatoria do Premio 8 de Marzo de Ensaio da Secretaría da Muller da Confederación Xeral de Traballadores Galegos (CXTG). Outorgáselle o Premio da Crítica de Investigación a Begoña Bas. Creación do Grupo María Castaña. Creación da Comisión de Mulleres do BNG. Creación da Vocalía da Muller da Federación de AA.VV. Eduardo Chao (Vigo). Preséntase no Ateneo da Coruña a Coordinadora Gai-Lesbiana da Galiza. Publícase en Edicións Xerais *Palabra de muller*, composto por traballos literarios de varias autoras. Cincuentenario da morte da pianista Pilar del Castillo Sánchez e da activista Rita Amparo López Jean.

- 1993: A cuarta lexislatura parlamentaria conta con dez deputadas. Creación da Consellaría de Familia, Promoción do Emprego, Muller e Xuventude. Creación do Premio Xohana

Torres da Concellaría da Muller de Santiago de Compostela. Entre os días 5 e 9 de xullo realízase o curso de verán da USC titulado As mulleres e os cambios sociais e económicos. O Centro Galego de Arte Contemporánea de Santiago de Compostela abre as súas portas para dar cabida a unha exposición sobre Maruja Mallo. A oceanógrafa Ángeles Alvariño é distinguida coa Medalla de Prata de Galicia. Creación da Federación de Mulleres Progresistas. A obra de Úrsula Heinze *Culpable de asesinato* é galardoada co Premio Blanco Amor. A USC edita: *A vida das mulleres na Galicia medieval 1100-1500* de Carmen Pallares Méndez e as actas do *Simposio Internacional Muller e Cultura* de VV.AA. Publícase na colección Biblioteca Gallega *As precursoras. Achegas para o estudio da escrita feminina (Galiza 1800-1936)* de Aurora Marco. Centenario do falecemento de Concepción Arenal en Vigo.

-1994: No Parlamento galego créase a Comisión para a Igualdade e para os Dereitos das Mulleres (CIDM). O día 6 de xaneiro sae á rúa o primeiro número do xornal *O Correo Galego*. A Asociación Española de Investigación Histórica de las Mujeres (AEIHM) celebra en Compostela o seu II Coloquio Internacional Mujeres y Ciudadanía, la Relación de las Mujeres con los Ámbitos Públicos. Outorgáselle o Premio da Crítica de Iniciativas Culturais a Dorotea Bárcena. Creación de Mulleres Antimilitaristas. Creación da Secretaría da Muller do Sindicato Labrego Galego (SLG). Creación da CIG pola confluencia entre CXTG-INTG, conta con Secretaría da Muller. Créase na Coruña o Colectivo Coruñés de Gais e Lesbianas (CCGL). Créase en Santiago de Compostela o Colectivo de Lesbianas Independiente Nosotras Tal Como Somos (CLI-NTCS). Comézase a celebrar a data 24 de maio como Día Internacional da Muller Antimilitarista. Publícase o único número de *Rebelión. Revista das Mulheres Nacionalistas Galegas*.

- 1995: II Plan para a igualdade de oportunidades das mulleres galegas 1995-1997. O Auditorio de Galicia en Compostela acolle a exposición A Arte Inexistente. Artistas Galegas do Século XX; é a primeira vez que se leva a cabo unha revisión histórica das artistas galegas. O Premio da Crítica de Creación Literaria recae na obra de Marilar Aleixandre *A expedición do Pacífico*. A Semana de Filosofía de Pontevedra, organizada pola Aula Castelao de Filosofía, céntrase na relación «Filosofía e Xénero». Creación do colectivo Donas de Nós. Creación da Asemblea de Mulleres de Galiza Nova. Edicións Xerais publica *Nais, damas, prostitutas e feirantas* de Carmen Blanco e Nigra, da mesma autora, *O contradiscurso das mulleres*. Espiral Maior publica *Escrita da certeza. Por un feminismo optimista* de María Xosé Queizán. Pasamento de: a pintora Maruja Mallo en Madrid; da armadora Carmen Pérez García en Noia; da escritora Elena Quiroga na Coruña.

1996-2000

- 1996: A quinta lexislatura parlamentaria conta con 17 deputadas. Decreto 79/1996, do 29 de febreiro, sobre asunción da ampliación de medios producida polo Real decreto 91/1996, do 26 de xaneiro, de medios adscritos ós servizos da Administración do Estado traspasados á Comunidade Autónoma de Galicia polo Real decreto 2834/1983, en materia de protección á muller e a súa asignación á Consellaría de Familia, Muller e Xuventude. Desde o 29 de novembro Luz Pozo Garza fai parte da RAG. Pura Vázquez Iglesias recibe o Premio

Trasalba. Xéstase a Asociación Mulleres Cristiás Galegas. A Xunta de Galicia publica *A prostitución no sur de Galicia* de VV.AA. A USC edita *Mujeres e institución universitaria en occidente* de VV.AA. Xerais publica *Álbum de Galicia. Os galegos pintados por si mesmos. A muller tradicional* de VV.AA. O Seminario de Estudos Galegos publica *As mulleres nas cantigas medievais* de Esther Corral Díaz. No mes de xullo publícase o n.º 0 de *Deliberadamente. Folha informativa de activismo feminista*, editada por MNG. Edítase o 1º número de *Unión Libre: Cadernos de Vida e Cultura*, dedicado integramente a mulleres e literatura. Morre en París María Casares, en Sada Francisca Morlán, en Lebosende Marisa Soto e na Coruña Carmen Pérez Gómez.

- 1997: O 17 de xuño apróbase no pleno do Parlamento os ditames propostos pola CIDM coas seguintes temáticas: política institucional, política laboral, servizos sociais, educación, cultura e medios de comunicación, saúde. A Asociación de Actores e Actrices de Galicia crea os Premios de Teatro María Casares. O Premio da Crítica de Creación Literaria é outorgado a Pilar Pallarés por *Livro das devoracións*. Mulleres Progresistas convocan por vez primeira o Premio de Novela 8 de Marzo. GMU, CAF e USC organizan a 1ª Xornada de Muller e Economía na Facultade de Ciencias Económicas e Empresariais. Toma corpo a Coordinadora Unitaria de Apoio á Modificación da Lei do Aborto. Creación de: Mulleres Cristiás Galegas Exeria, Mulleres Xornalistas MUGACON, Noveluas-FEIN, Comisións da Muller CAF/CAE, Comisión da Muller da AMI. Créase en Santiago de Compostela BOGA. Colectivo de Lesbianas de Galicia, na Coruña a Organización Coruñesa de Lesbianas (OCLE), en Lugo o grupo de autoapoio Gais e Lesbianas de Galicia (GALEGA) e en Ourense Liberdade Homosexual (LH). Publícase en Edicións Laiovento *Corpo de muller, Discurso, Poder, Cultura* de VV.AA. Edicións Xerais edita *As mulleres na historia* do Grupo María Castaña. O Patronato Rosalía de Castro, no cincuentenario da Fundación Rosalía de Castro, publica *Daquelas que cantan... Rosalía na palabra de once escritoras galegas*. Estréase a película *Inés de Portugal*, baseada na vida de Inés de Castro. Morre en Santiago de Compostela Belén Feliú e en Madrid Isabel Ríos.

- 1998: III Plan de igualdade de oportunidades das mulleres galegas 1998-2001. O 13 de maio publícase no DOG a creación da Comisión Asesora de Publicidade non Sexista. Decreto 377/1998, do 23 de decembro, polo que se establece o réxime xeral das axudas e subvencións da Consellaría de Familia e Promoción do Emprego, Muller e Xuventude en materia de medidas activas de emprego. Real decreto-lei 11/1998, do 4 de setembro, polo que se regulan as bonificacións de cotas á Seguridade Social dos contratos de interinidade realizados con persoas desempregadas para substituír a traballadores/as durante os períodos de descanso por maternidade, adopción e acollemento. A Deputación da Coruña entrega o I Premio Concepción Arenal. Creación do Feminario Teorías de la Diferencia na Universidade de Vigo. Creación da Asociación de Mulleres Lilith. No período lectivo (1998-1999) e, ao mesmo tempo que se fusionan, créase a Comisión da Muller EI-FER-Agir. Creación da Plataforma de Resposta contra as Agresións ás Mulleres. En Ourense disólvese a organización de gays e lesbianas LH, formada o ano anterior, e créase o Colectivo Gai e Lésbico Ourensán (CGLOU). O Colectivo de Lesbianas de Galicia BOGA publica a gaceta *Emboga*. Edicións Laiovento publica *Misoxinia e racismo na poesía de Eduardo Pondal* de María Xosé Queizán. Edicións A Nosa Terra publica *Os labirintos do corpo. Manipulacións ideolóxicas, saberes científicos e obras de arte*. María del Carmen Pallares Méndez publica a súa investigación sobre Ilduara Eriz, aristócrata galega do século

x. Publícase *Recuperando a nosa historia* de MNG. Morre en Santiago de Compostela a cantante e actriz Maruxa Villanueva, en Monçao a dramaturga e tradutora Amparo Alvajar e en Arxentina a activista Carmen Cornes.

- 1999: Decreto 312/1999, do 11 de novembro, polo que se refunde a normativa vixente en materia de muller. Pilar Cagiao Vila é nomeada membro do Pleno do CCG e permanece nel ata 2003; esta mesma institución organiza, no mes de marzo, xunto coa Consellería de Familia, Promoción do Emprego, Muller e Xuventude a xornada A Muller na Cultura Galega, e publica *Textos para a historia das mulleres en Galicia* de VV.AA. Creación da Rede de Mediadoras. Creación do Foro de Brión, formado por feministas independentes. Créase Agir sindicato estudiantil que neste momento conta con Comissom de Mulheres. Créase en Santiago de Compostela o colectivo TRANSGALIZA; nas súas primeiras campañas reclámanlle ao goberno galego a atención médica necesaria para as operacións de cambio ou reasignación de sexo e medidas tendentes a paliar as discriminacións ás que se ven sometidas as e os transexuais en Galicia. No mes de novembro as organizacións Alecrín, FIGA, Asamblea de Mulleres de Pontevedra, MNG e Mulheres Livres convocan un foro de debate sobre a violencia de xénero en Compostela. O Premio da Crítica de Ensaio e Pensamento recae na obra de Ana Santórum Ardone *Luís Seoane, o alquimista*, e o de Investigación outórgaselle a Pilar Rodríguez Suárez. É galardoada co Premio Xohana Torres a obra de Mariluz González Parente e Marta Lombán Pazos *Nais xornaleiras e emigrantes*. Créase a colección Mulleres de Edicións A Nosa Terra. Publícase *Recuperando a nosa historia II. As rúas tamén teñem género* de MNG. A Asociación de Mulleres Xanela publica *Mestras de Redondela 1900-1945*. Cristina Pato publica o seu primeiro disco: *Tolemia*. Susana Seivane publica o seu primeiro disco: *Susana Seivane*. María Jesús Lago Rey é a terceira muller en acadar o cumio do Everest sen facer uso de osíxeno artificial.

- 2000: A sexta lexislatura parlamentaria conta con vinte deputadas. Un decreto refunde a normativa reguladora vixente en materia de familia, infancia e adolescencia. Modifícanse determinados artigos do Regulamento do Rexistro Civil en materia relativa ao nome e apelidos e a súa orde. Creación da Cátedra Caixa Nova de Estudos Feministas. Primeira edición do Máster Educación, Xénero e Igualdade da USC. Primeira edición do Máster Axentes de Igualdade de Oportunidades: Xénero e Educación da USC. Constitúese a comezos de abril a Coordinadora Nacional Galega da Marcha Mundial das Mulleres (MMM). Creación de Buserana e do Colectivo Violeta. Créase a Asociación de Lesbianas e Gais de Vigo LEGAIS. Publícase o primeiro número de *Fluxos. Anuario Galego de Estudos Gais e Lésbicos*. Edicións Xerais de Galicia crea a colección As Literatas. Mercedes Peón edita o seu primeiro disco: *Isué*. Chegan a Galicia os *Diarios* de Syra Alonso. Pasamento da ebanista María Martínez Otero.

Século XXI

2001-2005

- 2001: O 26 de xuño apróbase no pleno do Parlamento o ditame proposto pola CIDM, relativo ao mundo do traballo, condicións e características do mercado laboral. Lei 4/2001, do 31 de maio, reguladora da mediación familiar. Resolución do 14 de febreiro de 2001 pola que se crean os premios Galicia en Femenino e se aproban as bases para a súa concesión, modifícase por Resolución do 30 de xaneiro de 2004. O CCG organiza a mesa redonda Muller e Migración. O 27 de outubro Xohana Torres ingresa na RAG. Ángela Rodicio recibe dous galardóns: o Premio Galicia en Femenino e o Premio Galicia de Comunicación. É galardoada co Premio Xohana Torres a obra de Susana Martínez Rodríguez *O pensamento feminista do economista compostelán Joaquín Díaz de Rábago (1837-1898)*. O Premio Dámaso Alonso de Investigación Filolóxica recae na obra de Mariña Albor Aldea *O Cancioneiro de son Afonso Sánchez. Edición e estudio* e queda como finalista *El mayor monstruo del mundo de Calderón de la Barca. Estudio textual* de María J. Caamaño Rojo. A obra de Marilar Aleixandre *Teoría do caos* é galardoada co Premio Xerais. Creación da Comissom Nacional da Mulher de NOS-UP. En Lugo disólvese a organización de gais e lesbianas GALEGA e créase a Asociación pola Libertade Afectiva Sexual (ALAS). MNG publica *O evidente non existe I* de VV.AA.; Laivento, *A mulher no nacionalismo galego (1900-1936). Ideologia e realidade* de Noa Ríos Bergantinhos; e a USC e o CIS *Cuestiones actuales de sociología del género* de VV.AA. Pasamento da artista e empresaria Consuelo Liñeira García e da profesora e escritora María Ignacia Ramos Díez, tamén coñecida co pseudónimo *María Silgar*.

- 2002: O petroleiro Prestige afunde nas costas galegas e provoca un desastre ecolóxico de enormes dimensións. Decreto 249/2002, do 18 de xullo, polo que se modifica o Decreto 312/1999, do 11 de novembro, polo que se refunde a normativa existente en materia de muller. IV Plan de igualdade de oportunidades das mulleres galegas 2001-2005. Blanca Giménez Alonso, como representante da Fundación Penzol, é membro do Pleno do CCG e permanece nel ata 2008. O Grupo Gai da Coruña Milhomes, creado en 1997, pasa a denominarse Milhomes. Grupo de Gays, Lesbianas, Bisexuales y Transexuales. O Premio de Narrativa Historias na Universidade recae na obra *O malfadado ano no que perdín a moza por culpa dun robot, porque as desgracias sempre veñen mal acompañadas* de Ana María Galego Gen. O Premio Xohana Torres recae na obra *Esquecidas pola historia. As mulleres compostelás entre finais do século XIX e o primeiro terzo do XX* de Herminia Pernas Oroza. A obra de Inma López Silva *Concubinas* é galardoada co Premio Xerais. O Premio da Crítica de Ensaio e Pensamento recae na obra de Olivia Rodríguez *Estética e teoría da cultura en Vicente Risco*. Ánxeles Alvariño publica *España y la primera expedición científica oceánica, 1789-1794: Malaspina y Bustamante con las corbetas Descubierta y Atrevida*. Laivento edita *As mulleres escritoras (1860-1870). O xenio de Rosalía* de Celia María Armas García; MNG, *O evidente non existe II. Dende a igualdade, dende a diferenza* de VV.AA.; Edicións do Castro, *Mulleres e educación en Galiza. Vidas de mestras* de Aurora Marco. Cúmprense setenta anos da publicación do libro *Método de lectura* de Xosefa Iglesias Vilarelle, primeiro texto didáctico escrito en galego.

- 2003: Decreto 159/2003, do 31 de xaneiro, polo que se regula a figura do mediador familiar, o Rexistro de Mediadores Familiares de Galicia e o recoñecemento da mediación gratuíta. Orde do 5 de xuño de 2003 pola que se establece un programa de fomento da inserción laboral das mulleres vítimas de violencia doméstica. Creación do Observatorio de Publicidade no SGAI. A filóloga Rosario Álvarez é nomeada académica numeraria da

RAG. O Premio Xohana Torres recae na obra *Voces da memoria. Galegas, exiliadas, emigradas e resistentes durante o réxime franquista* de Beatriz Graña Pérez. O Premio de Narrativa Historias na Universidade recae na obra *Singularis Domitilla* de Eva Moreda. Créase a organización de gais, lesbianas e transexuais Raras Somos Todas (RST), con sede en Pontevedra e con área de influencia nas Rías Baixas. Toma corpo a Federación de Asociacións LGBT de Galicia ATURUXO co obxectivo de integrar todos os colectivos de lesbianas, gais, bisexuais e transexuais existentes en Galicia. Espiral Maior edita *Feminismo e coñecemento* de Carmen Adán; Edicións Xerais, *Alba de mulleres* de Carmen Blanco e *Escrita de mulleres. Doce ensaios arredor de Virginia Woolf* de VV.AA.; Edicións do Castro *Anacos da vida dunha muller galega* de María Tobío; Baía Edicións *Confusión e morte de María Balteira* de Marica Campo. Centenario da identificación da monxa Exeria como autora do libro *Itinerarium*, no que narra a súa viaxe a Oriente. Morren en Vigo a escritora Xela Arias e a pintora Mercedes Ruibal.

- 2004: Resolución do 9 de febreiro de 2004 pola que se establecen as bases reguladoras que rexerán as axudas e subvencións para a creación de empresas e a integración laboral da muller como estímulo a mulleres emprendedoras de Galicia (programa Emega) e se procede á súa convocatoria. Resolución do 15 de decembro de 2004 pola que se establecen as bases reguladoras que rexerán as axudas e subvencións a entidades locais e a entidades de iniciativa social para o desenvolvemento de programas destinados á promoción da muller e se procede á súa convocatoria. Decreto 78/2004, do 2 de abril, polo que se crea e regula o Observatorio Galego da Inmigración e da Loita contra o Racismo e a Xenofobia. O 15 de xuño apróbase no pleno do Parlamento o ditame proposto pola CIDM relativo á prostitución feminina. Lei 7/2004, do 16 de xullo, galega para a igualdade de mulleres e homes. Decreto 182/2004, do 22 de xullo, polo que se regulan os centros de información ás mulleres e se establecen os requisitos para o seu recoñecemento e funcionamento. Tarsy Carballas ingresa na Academia de Farmacia de Galicia, é a primeira muller que forma parte desta institución. Primeira edición do Máster en Educación en Igualdade de Xénero e Políticas de Igualdade da UVigo. Créase a colección As Letras das Mulleres, coeditada por Sotelo Blanco Edicións e polo SGAI. O Premio Dámaso Alonso de Investigación Filolóxica recae na obra de María do Cebreiro Rábade Villar *As antoloxías de poesía en Galicia e Cataluña*. O Premio da Crítica de Creación Literaria recae na obra *Anxos de Garda* de Anxos Sumai. Encontro da MMM en Vigo. Publícanse: a obra de Begoña Marugán Pintos *Profesionalización das mulleres galegas* (Xunta de Galicia); *Racionalismo político e literario* de María Xosé Queizán (Edicións Xerais); *As palabras das fillas* de Eva de Teresa Moure (Editorial Galaxia); *Educación e socialización da muller na Galicia rural* de Rita Gradaílle Pernas (Edicións do Castro); *Outras voces, outros mundos. Mulleres inmigrantes e prostitución en Galicia* (Andaina e o Concello de Santiago de Compostela); *A muller, ¡Que cale! Raíces do antifeminismo* de Xosé Chao Rego (tresCtres); *A presenza das mulleres pintoras na arte galega 1858-1936* de Fernando Pereira Bueno (Edicións do Castro). Morre Luisa Villalta.

- 2005: Sétima lexislatura parlamentaria galega, presidida por Dolores Villarino e con vinte e cinco deputadas. Creación da Secretaría Xeral da Igualdade, o SGAI intégrase no seu organigrama. Ánxela Bugallo Rodríguez forma parte do Pleno do CCG en virtude do seu cargo na Consellería de Cultura, e Helena Villar Janeiro faino como representante da Fundación Rosalía de Castro. Créase a Comisión de Xénero do CCG. Primeira edición do

Máster de Xénero e Políticas de Igualdade da UDC. O grupo de investigación Muller e Política do Departamento de Ciencias Políticas e da Administración da USC comeza a articular xornadas arredor da data 8 de marzo. Ánxeles Cuña é elixida directora do Centro Dramático Galego (CDG). O Instituto Cervantes asina un convenio coa Real Academia Galega (RAG) para promover a presenza da lingua e da cultura de Galicia en todos os centros do Instituto. Toma corpo na Coruña o grupo de intervención artística e social Maribolleras precarias e a súa publicación *As + Perralleiras*. A obra de Luísa Villalta *En concreto* é galardoada co Premio da Crítica de Creación Literaria. A obra de Teresa Moure *Herba moura* é galardoada co Premio Xerais e a de Dolores Ruíz Gestoso *Dentro da illa* co Premio Blanco Amor. Publícase na rede de internet o primeiro número da revista *Foeminas. Revista virtual de xénero da Casa da Muller do Concello de Lugo*. Desde o mes de decembro navega o *Álbum de Mulleres* na rede de internet. A Universidade da Coruña edita *Igualdade e discriminación de xénero na negociación colectiva sectorial en Galicia: vellas inercias e novos retos para a igualdade* de Celia Pereira Porto; Edicións Xerais, *Elas e o paraugas totalizador. Escritoras, xénero e nación* de Helena González; Baía Edicións, *O orballo da igualdade. Asociacionismo feminino progresista na cidade da Coruña* de Ana Romero Masiá e Carlos Pereira Martínez. O Grupo Achádeo estrea a obra *A confusión de María Balteira*, inspirada nesta destacada muller que viviu no século XIII en Galicia. Morre en San Diego Ángeles Alvariño, en Pontevedra María Victoria Moreno e en Ourense Paz Parada Pumar.

2006-2010

- 2006: É declarado Ano da Memoria. A Vicepresidencia da Igualdade e do Benestar fomenta o acceso á cotitularidade das mulleres nas explotacións agrarias co obxectivo de que as labregas, que comparten explotación, contén cos mesmos dereitos que os seus compañeiros titulares. Créase na Universidade de Santiago de Compostela o Centro de Investigacións Feministas e de Estudos de Xénero (CIFEX). Primeira edición do Programa Oficial de Posgrao Estudos de Xénero da UVigo. A RAG acorda que o Día das Letras Galegas 2007 será dedicado a María Mariño. Ramón Villares Paz, presidente do Consello da Cultura Galega, é nomeado académico numerario da RAG. María Bouza é nomeada presidenta da Academia Galega do Audiovisual e Pilar Comesaña xerente. Cristina Domínguez é nomeada directora do Centro Dramático Galego. O Premio Dámaso Alonso de Investigación Filolóxica recae na obra *El libro de Motes de Damas y Caballeros de Luis Milán. Edición crítica y estudio* de Isabel Vega Vázquez. O Premio da Crítica de Ensaio e Pensamento recae na obra de Teresa Moure *As palabras das fillas de Eva*. Publícanse: *Sexo e lugar* de Carmen Blanco (Edicións Xerais); *A memoria esquecida: Peladas, presas, paseadas* de VV.AA (Andaina e Xunta de Galicia); *As mulleres na filosofía* de Inés Fernández Buján (Baía Edicións). As traballadoras da fábrica Selmark de Vigo convocan unha folga polo despedimento de cinco traballadoras, meses despois o despedimento é declarado improcedente. Os primeiros textos publicados por Corona González en A Nosa Terra cumpren oitenta anos. Morre en Ourense a poeta Pura Vázquez Iglesias.

- 2007: É declarado Ano da Ciencia. O Día das Letras Galegas é dedicado a María Mariño. O 13 de abril publícase no DOG a Lei do Traballo en Igualdade das Mulleres en Galicia. II

Plan Galego de Inclusión Social 2007-2013. Apróbase o V Plan do goberno galego para a igualdade entre homes e mulleres 2007-2010. No mes de xullo apróbase a primeira lei galega contra a violencia de xénero. No mes de decembro a Xunta de Galicia aproba o decreto que crea e regula o Rexistro de parellas de feito de Galicia. A Xunta de Galicia crea a Unidade Muller e Ciencia e o Premio María Josefa Wonenburger Planells, que recae na física Inmaculada Paz Andrade. Créase na USC o Seminario Muller e Universidade (SMU). Rosario Álvarez Blanco forma parte do Pleno do CCG en representación do ILG. Créase, por unha reformulación da Comisión de Xénero, a Comisión de Igualdade do CCG; por proposta desta Comisión o Consello da Cultura Galega, organiza no mes de xuño as xornadas Xénero e Documentación e, no mes de decembro, Ano María Mariño: un Balance. Publícase o caderno n.º 1 da Unidade de Muller e Ciencia co título *As mulleres no sistema educativo de Galicia: situación actual*. Primeira edición do Programa Oficial de Posgrao Educación, Xénero e Igualdade da USC. A obra de Rexina Rodríguez Vega *Cardume* é galardoada co Premio Xerais. Coa súa novela curta *Así nacen as baleas* Anxos Sumai obtén o Premio San Clemente e o primeiro premio do II Premio de Narrativa Breve Repsol YPF. Preséntase publicamente en Santiago de Compostela Panteras Rosas Galiza. Fronte de Combate á LesBiGayTransfobia. Créase en Ferrol o colectivo de gais, lesbianas, transexuais e bisexuais GALENTENDO. Obras de artistas feministas dan corpo a *A batalla dos xéneros* no Centro Galego de Arte Contemporánea en Santiago. Alvarellos Editora publica a ata agora inédita obra de María Mariño *Más allá del tiempo*. MNG publican o seu *Caderno Lila. Luitadoras. O género da memoria*. A Universidade de Vigo publica *O reto da igualdade. Feminismo, xénero e universidade* de VV.AA. Despois de máis de vinte anos recompilando datos, Aurora Marco publica en A Nosa Terra o seu *Diccionario de mulleres galegas. Das orixes a 1975*. As traballadoras da limpeza do Concello de Santiago de Compostela convocan unha folga que durará 58 días.

- 2008: Cúmpanse 25 anos da creación do CCG. María Xosé Agra Romero e María Luísa Sobrino Manzanares son nomeadas membros do Plenario do CCG. A Xunta de Galicia crea os Premios Nacionais da Cultura Galega, constan de 10 categorías e dous galardóns son outorgados a mulleres: Margarita Ledo Andión (Cinema e Audiovisual) e Mercedes Peón (Música). Margarita Ledo Andión é nomeada membro da RAG. No mes de outubro celebrábase o VII Encontro Internacional da Marcha Mundial das Mulleres. II Encontro de Outras Voces Feministas en Panxón. Sucédense accións individuais e colectivas a favor do aborto en diferentes cidades e vilas galegas. Cúmpanse 25 anos da creación da revista *Andaina*. A obra de Olga Gallego *Historia da Muller. Mulleres ourensás dos séculos XIV-XVIII* é galardoada co Premio Trasalba. A obra de Inma López Silva *Memorias da cidade sen luz* é galardoada co Premio Blanco Amor. A Secretaría Xeral de Igualdade publica o primeiro número da revista *Xenia*. Publícase á tradución ao galego de *O segundo sexo* de Simone de Beauvoir.

- 2009: Eleccións galegas, oitava lexislatura, goberno do PP, trinta e catro mulleres no Parlamento. Por proposta da Comisión de Igualdade do CCG, esta institución organiza no mes de outubro unha xornada de investigación-homenaxe arredor da figura de Xohana Torres co título *Xohana Torres. A Dona dos Mapas*. Tarsy Carballas é galardoada coa Medalla Castelao polos seus estudos sobre os incendios forestais. Tres mulleres son as protagonistas da oferta plástica de Caixa Galicia para 2009: Maruja Mallo, Tarsila do Amaral e Ruth Matilda Anderson. Créase a Rede Feminista Galega. Rosa Aneiros recibe o

Premio Fundación Caixa Galicia pola súa novela *Ás de bolboreta* e o premio Xerais por *Sol de inverno*. Uqui Permui, Carme Nogueira e Ánxela Caramés botan a andar o seu proxecto de recuperación «Contenedor de feminismos». A Casa-Museo Emilia Pardo Bazán organiza as xornadas Contra Vento e Marea. Verbas e Pegadas dos Feminismos. MNG organiza en Vigo as Xornadas «deliberadamente formadas», dedicadas ao uso non sexista da lingua e ao aborto. Asamblea Nacional da MMM na Residencia de Formación de Panxón. Con motivo do 78 aniversario da proclamación da República, en abril a Comisión pola Recuperación da Memoria Histórica da Coruña nomeou á coruñesa María Teresa Alvajar López Republicana de Honra. Pasamento de: a activista feminista e presidenta de Alar Galicia desde 2001 Miranda Marijé Díaz Sánchez; a escritora e documentalista Anisia Miranda; a matemática Antonia Ferrín Moreiras; Carmela Arias y Díaz de Rábago, condesa de FENOSA; Carmela González Ruiz, fundadora da Asociación Cultural Meigas e Trasgos en Sarria; Amelia López, a avoa blogueira.

2010: Concepción Varela Orol é nomeada membro do Plenario do CCG e Rosario Álvarez Blanco vicepresidenta. Por proposta da Comisión de Igualdade do CCG, esta institución organiza no mes de outubro unha xornada de investigación-homenaxe arredor da figura de María Josefa Wonenburger Planells co título María Josefa Wonenburger Planells, na Creación de Coñecemento. Prudencias Santasmarinas, Rosalina Celada e Luz Casal son galardoadas coa Medalla Castelao. A catedrática de Literatura Galega da Universidade da Coruña, Pilar García Negro, obtén o Premio Vicente Risco de Ensaio pola súa obra *O clamor da rebeldía*, na que analiza a Rosalía de Castro como ensaísta feminista. Iolanda Zúñiga recibe o Premio Xerais pola súa obra *Periferia*. Iria Presedo recibe o Premio Xohana Torres de Ensaio pola súa obra *Transfeminas ou como deconstruír o corpo co martelo*. Elvira Fente publica *Parir a liberdade. O movemento feminista en Galicia* e Mónica Bar *Feministas galegas. Claves para unha revolución en marcha*. A poeta Chus Pato publica a antoloxía sonora da súa obra baixo o título *Nacer é unha república de árbores*. Teresa Moure publica *Cínicas*. Tareixa Ledo Regal publica *Lidia Senra Rodríguez. A historia dun liderato entrañable*. Ángel R. Gallardo e Rebeca M. Aguirre publican *La escritura femenina en reclusión. Cartas de Enriqueta Otero Blanco*. A Fundación Galiza Sempre publica *22 documentos do feminismo galego*. Cos contos de Cristina Justo e Paloma Rodríguez *O segredo de Flora, O país dos mandóns* e *A urna dos desexos* comeza a colección «A igualdade conta» da editorial Embora. Créase en Redondela a Asociación Positivas Casa das Mulleres coa finalidade de defender os dereitos humanos e máis especificamente os das mulleres. No mes de novembro Andaina organiza o 1º MUFEST, festival de cine feito por mulleres. Baixo o lema «Non vimos peregrinar, vimos apostatar» un grupo de mulleres fai o último tramo do Camiño de Santiago amosando a súa protesta polas políticas que defende a Igrexa Católica. A Concellaría de Cultura do Concello da Coruña, co título *Mulleres. Espello de Culturas*, organiza unha exposición etnográfica de 135 pezas procedentes de todo o mundo e cedidas polo Museo Etnolóxico de Múnic. Pasamento de: a historiadora e arquivista Olga Gallego; a cantante Ana Kiro; a actriz e xornalista Maruja Boga; a avogada e directora de radio Rafaela Hervada Carnerero; a escritora Dora Vázquez. Nigratea edita tres volumes de *Historia das mulleres en Galicia*: Mar Llinares García é a autora do vol. I *Prehistoria, historia antiga*; Carmen Pallarés Méndez do vol. II *Idade Media*; e Ofelia Rey Castelao e Serrana Rial García do vol. III *Historia das mulleres en Galicia. Idade Moderna*.

TERRITORIO ESPAÑOL

MEDIEVO

- Fillas de nobres teñen acceso a unha boa educación, recibida normalmente na propia casa da man de pais ou preceptores particulares, ou tamén asistindo ás escolas monásticas ou episcopais.

- A vida conventual é escollida como lugar-refuxio por mulleres sobre todo pertencentes á nobreza e á burguesía e que non dispoñen de dote para casar axeitadamente. A cantidade de dote requirida para a entrada no convento é menor que a necesaria para casar.

- Nos conventos e abadías xeracións de mulleres exercen a tarefa de copiar e elaborar miniaturas ilustrando códices e salterios.

- Mulleres con oficios, entre outros moitos: carniceiras, ferraxeiras, fabricantes de redes, zapateiras, fabricantes de luvas, faixeiras, camiseiras, fabricantes de carteiras, sombreireiras, comadroas, esfoladoras, encadernadoras, pintoras, fiadeiras de seda, bordadoras, salgadeiras, campesiñas, lavadeiras, creadoras de ourives. Tamén algunhas mulleres son ás veces mestres gremiais.

- A anulación matrimonial e a posibilidade de ter novas nupcias están reservadas para casos de incapacidade de reprodución.

- Nos séculos V-XI a Lex Gotica permite que as mulleres dispoñan de propiedade. A maioría dos matrimonios son civís, comezan a realizarse tamén matrimonios eclesiásticos.

- No século VII existen mosteiros con seccións separadas para monxes e monxas unidas polo goberno dunha abadesa.

- Ata o século IX é común entre reis e nobres a práctica da polixinia.

- Século IX: A igrexa comeza a elaborar as súas estratexias futuras para se inmiscir nas prácticas sexuais e matrimoniais da poboación.

- Século X: A monxa castelá Ende realiza unha serie de miniaturas para ilustrar un códice sobre a fin do mundo, as súas son cualificadas como obra mestra. A condesa Ermesenda participa no goberno dos condados de Barcelona, Xirona e Osona durante a minoría de idade do seu fillo Berenguer Ramón Primeiro.

- Século XI: Coa Reforma Gregoriana (1075) aumentan os referentes e referencias ás mulleres e ao corpo sexuado femia como símbolo de maldade.

- Século XII: A burguesía comeza a se configurar como unha clase distinta e diferenciada dos señores. O traballo comeza a ser definido como unha actividade pola que a cambio se

recibe unha paga. Fórmanse e desenvólvense numerosas institucións educativas, unhas están ligadas á Igrexa, outras teñen un carácter máis independente. O alto clero goza de recoñecemento máxico-mítico baseándose na escritura e no ensino. A Igrexa ten as súas propias normas e conta con tribunais especiais. Coa imposición do matrimonio monogámico e indisoluble a Igrexa trata de moralizar os propios costumes eclesiásticos, transformar a nobreza e someter o resto do pobo de Deus ao imperialismo eclesiástico. Aumento da participación das mulleres na vida social, espiritual e intelectual medieval como oíntes, lectoras, mecenas, transmisoras de grandes herdanzas e titoras. Guinilda emprende a conquista de Cervera á cabeza dunha mesnada.

- Século XIII: A formación das universidades supón o ordenamento, agrupación e xerarquización de oficios e unha redución das posibilidades educativas das mulleres.

Século XIV

Existen dous modelos de ensino da Medicina no reino de Aragón: o das universidades cristián-escolásticas e o dos Estudos. Nas madrasas de Zaragoza, Toledo, Guadalaxara, Barcelona, etc. impártense estudos islámicos. Nas alxamas impártense estudos xudeus. Tense constancia de que nas universidades estudaban e ensinaban mulleres, cando menos na de Salamanca e na de Boloña.

Século XV

- 1474: Isabel I é proclamada raíña de Castela en Segovia.

- 1489: Morre a beata María de Ajofrín.

-1490: Morre Isabel de Villena, quen na súa obra literaria defende a dignidade das mulleres.

- 1499: A escritora e erudita Beatriz Galindo escribe *Comentarios sobre Aristóteles y notas sobre los antiguos griegos*.

Século XVI

- Os autos de fe da Inquisición foron máis intensos no caso dos diferentes reinos da Península Ibérica que no resto dos territorios onde actuou.

- Reforma nos conventos de monxas coa aparición da clausura rigorosa.

- 1505: Os Reis Católicos ditan as Leis de Toro, ordenamento que reconece a igualdade legal entre mulleres e homes, dispoñendo que fillas e fillos teñen dereito á lexítima e que, en caso de enviudar, as mulleres poden controlar os seus bens persoais, o usufruto dos bens do marido, herdar a xefatura familiar e a tutela legal das crianzas.

-1515: Nace en Ávila Teresa de Xesús, que chegará a ser unha importante escritora mística e reformará a Orde do Carmelo.

- 1587: Oliva Sabuco de Nantes Barrera publica a primeira edición (acadará 8) da súa obra *Nueva filosofía de la naturaleza del hombre, no conocida ni alcanzada por los grandes filósofos antiguos, la cual mejora la vida y la salud humana*; nela discute os métodos da medicina oficial apoiándose nunha revisión das características da natureza humana e convida a entender e tratar os pacientes como un todo: corpo, mente e ánima.

Século XVII

- Algunhas mulleres conseguen postos de relevancia e unha certa independencia nos territorios da coroa de Castela nas Indias.

- María de Zayas y Sotomayor (1590-1661) pronúnciase a favor da educación das mulleres e afirma que as almas non teñen sexo.

- No campo da astronomía adóptase o sistema copernicano.

- 1626: Felipe IV concédelle a Catalina de Erauso, «La Monja Alférez», unha pensión vitalicia polo seu servizo como soldado en Chile, Cuzco, Lima e Tucumán, onde matou caciques e asaltou poboacións indíxenas.

- 1656: Nace en Sevilla Luisa Ignacia Roldán, quen chegará a ser a primeira escultora de recoñecido prestixio na arte española e a única artista distinguida co título de Escultora de Cámara do rei de España en dúas ocasións, con Carlos II e con Felipe V.

Século XVIII

- Aparición dos salóns literarios vencellados ás ideas da Ilustración e presenza de mulleres nas Sociedades Económicas de Amigos del País.

- 1713: Créase a Real Academia Española.

- 1724: A dinastía borbónica funda na Cidade de México o primeiro convento para indíxenas de monxas caticas de Corpus Christi.

- 1739: Publícase a obra de Benito Feijoo *La defensa de las mujeres*.
- 1741: Créase en Madrid a Congregación de Naturales y Originarios de Galicia, primeira institución coñecida creada pola emigración.
- 1749: Comeza a construción da estrada A Coruña-Madrid. Nace Josefa Amar y Borbón, unha das figuras máis destacadas da Ilustración española, que escribe un gran número de obras dedicadas a valorar o papel da muller na sociedade e a defender a súa igualdade de talentos co home.
- 1763: Créase en Cádiz o xornal de crítica social *La Pensadora Gaditana*, promovido por Beatriz Cienfuegos, publicouse ata 1764.
- 1768: O rei Carlos III dispón o *Establecimiento de casas para la educación de niños, y de enseñanza para niñas* destinadas ás crianzas de familias campesiñas e artesás.
- 1769: Josefa Amar publica *Discurso sobre la educación física y moral de las mujeres*.
- 1776: Ábrense en Madrid as primeiras casas-escolas destinadas á formación profesional de mulleres e nenas orfas.
- 1780: Pasamento da matemática nacida en Zaragoza María Andrea Casamayor y de la Coma.
- 1781: Último auto de fe da Inquisición sevillana.
- 1783: Carlos III, a teor do ocorrido nunha escola de nenas en Madrid, dispón o *Establecimiento de escuelas gratuítas para la educación de las niñas, y su extensión a los demás pueblos*. Para desenvolver o oficio de mestra, as aspirantes tiñan que ser aprobadas polas Deputacións das materias que debían impartir: Doutrina Cristiá e Labores.
- 1784: María Isidra de Guzmán y de la Cerda é nomeada membro honoraria da Real Academia Española e, un ano máis tarde, por orde de Carlos III obtén o grao de doutora (a primeira en España) e mestra na Facultade de Artes e Letras Humanas e será investida cos títulos de Catedrática de Filosofía conciliadora e examinadora na Universidad de Alcalá.
- 1786: Josefa Amar y Borbón publica o seu *Discurso en defensa del talento de las mujeres y de su aptitud para el gobierno y los otros cargos en que se emplean los hombres*.
- 1790: Publícase a obra de Josefa Amar y Borbón *Discurso sobre la educación física y moral de las mujeres*.
- 1797: apróbase o *Reglamento de primeras letras*, que establece a obriga do ensino segregado segundo os sexos a partir dos cinco anos.
- 1798: Inés Joyes y Blaque publica «La apología de las mujeres», opúsculo incluído ao final da súa tradución da novela *Rasselas, príncipe de Abisinia*, do inglés Samuel Johnson;

o opúsculo está inscrito na tradición do debate sobre os sexos e xira arredor das desigualdades que atravesa a vida das mulleres no ámbito privado e nos espazos sociais: familia, educación, relacións amorosas e de sociabilidade, opinión e escritura.

Século XIX

1800-1850

- Arredor da intelectualidade republicana e federal de inspiración fourierista fórmanse pequenos núcleos que loitan pola emancipación das mulleres.

- 1807: Morre Josefa Jovellanos, escritora da lingua asturiana e promotora de obras sociais.

- 1810: Formación das Juntas Americanas, pródromo do movemento de liberación nas colonias españolas. Cortes de Cádiz.

- 1812: Promúlgase unha nova Constitución, que declara a soberanía nacional fronte á monarquía absoluta e, entre outras cousas, establece a necesidade dunha educación feminina pública e regula o seu funcionamento. O traballo das cigarreiras constitúese no primeiro oficio manufactureiro en que as mulleres traballen á marxe do campo e da terra.

- 1814: Fernando VII revoga a Constitución de 1812 e restaura unha monárquica con poder absoluto. Volta á Inquisición.

- 1815: Pronunciamento de Porlier na Coruña a prol dun réxime liberal. Accións ludistas en Alcoi e Camprodón contra as novas máquinas teares.

- 1820: Levantamento de Riego, que dá comezo ao Trienio Liberal.

- 1821: O Regulamento Xeral de Instrución Pública establece o Sistema Nacional de Educación, que inicia o ensino público e gratuíto e considera as ensinanzas de lectura e escritura para as nenas se os seus proxenitores as solicitaban.

- 1822: Aprobación do primeiro Código penal español.

- 1828: As cigarreiras comezan a se organizar a causa das pésimas condicións laborais e os baixos salarios.

- 1831: Morre aforcada Mariana Pineda ao ser condenada por bordar nunha bandeira liberal «Ley, Igualdad y Libertad».

- 1833: Reforma administrativa de Javier de Burgos. Comezan as guerras carlistas entre os que prefiren que o trono sexa ocupado polo seu tío Carlos e os que prefiren que o ocupe Isabel II; esta última, unha vez abolida a Lei Sálica, que impedía que reinarasen as

mulleres, reina desde os 3 ata os 13 anos, cando se lle outorga a maioría de idade, baixo rexencia (de María Cristina de Borbón de 3 a 10 anos e de Espartero de 10 a 13 anos).

- 1834: As cigarreiras forman as primeiras Hermandades de Socorro Mutuo.
- 1835: Tumultos populares que denuncian a carestía da vida con importante participación de mulleres.
- 1836: Póñense á venda as terras desamortizadas.
- 1839: Remate das guerras carlistas.
- 1840: Espartero obriga a abdicar á raíña María Cristina. As ideas socialistas xermolan entre a poboación traballadora e prodúcese novas formas de asociacionismo clandestino: colectivismo, mutualismo, cooperativismo e sociedades de resistencia e socorro mutuo. Créase a Sociedad de Tejedores en Barcelona.
- 1844: O goberno de Narváez fusila 214 republicanos e prohíbe as organizacións obreiras.
- 1845: Nace Dolors Monserdà, escritora feminista catalá que escribiu un dos textos considerados fundacionais do feminismo catalán: *Estudi feminista*.
- 1849: Créase o xornal *El Huracán*, de liña socialista.

1851-1900

- 1854-1856: Bienio progresista, contexto en que se leva a cabo a primeira manifestación de mulleres reclamando o dereito ao voto. Tamén se producen continuos alzamentos militares. Créase a Unión de Clases, primeira confederación de asociacións obreiras, con 30 000 afiliadas e afiliados.
- 1855: Primeira Folga Xeral. Créase o xornal *La Voz del Pueblo*.
- 1857: Promulgación da Ley Moyano, que, entre outras cousas, establece a obrigatoriedade da escolarización para as nenas e a creación das Escolas Normais de Mestras de Primeira Ensinanza. Josefa Zapata Cárdenas e Margarita Pérez de Celis inician a edición, dirección e financiamento do quincenal *El Pensil Gaditano*, xornal social de crítica ao capitalismo e á sociedade burguesa.
- Anos 60-70: Iníciáanse os debates sobre o dereito universal á educación das mulleres, destaca a participación de E. Pardo Bazán e de Concepción Arenal.
- 1861: Créase o Ateneo Catalán de la Clase Obrera, destinado á instrución en ciencias naturais e exactas, medicina laboral e hixiene sanitaria a homes e mulleres traballadoras.

- 1862: Nace Sofía Casanova.
- 1864: Con La Obrero Mataronense arrancan as cooperativas de produción e consumo municipalistas.
- 1865: Amparándose nas correntes médico hixienistas pero baleiradas de contido social, os lexisladores incorporan ás disposicións sobre a prostitución a creación das Seccións de Hixiene Especial, organismo que obriga ás «mundanas» a rexistrarse legalmente como tales, obter a cartilla médica, pagar a atención primaria obrigatoria e os impostos e cotas pola apertura de cartillas e gastos burocráticos aos que se engaden as multas derivadas dos impagos e os incumprimentos legais.
- 1867: Nace Carmen de Burgos, *Colombine*, chegará a ser mestra, novelista, correspondente de guerra, militante feminista e republicana.
- 1868: Comezo do Sexenio Revolucionario. Goberno provisional cos seguintes logros: liberdade de reunión, liberdade de asociación e sufraxio universal directo e masculino. Faustina Sáez de Melgar funda en Madrid o Ateneo Artístico y Literario de Señoras.
- 1869: Fundación da Federación da Asociación Internacional dos Traballadores. Constitución para artellar o estado democrático con monarquía parlamentaria (Amadeo I de Saboya), segue as coordenadas da Constitución de 1855 nutrida de moderantismo pouco conservador e progresismo pouco liberal. Comezo de insurreccións republicanas. Petronila Pellicer e Baudilia Pi exercen de profesoras no Ateneo Catalán de la Clase Obrera. Fúndase o semanario *La Bandera Roja*. Créase a Asociación Republicana Femenina Mariana Pineda, conta entre as súas fundadoras coa canaria Guillermina Rojas y Orgis. Concepción Arenal publica *La mujer del porvenir. Artículos sobre las conferencias dominicales para la educación de la mujer*.
- 1870: A raíña Isabel II abdica do trono español. Algunhas universidades admiten mulleres con permiso das autoridades competentes. Ten lugar o I Congreso Nacional da AIT española, no que se constitúe a Federación Regional Española (FRE). Créase a Asociación para la Enseñanza de la Mujer, encargada de poñer en funcionamento as escolas profesionais femininas de Correos e Telégrafos, Comercio ou Idiomas. Preséntase publicamente o xornal *El Combate*.
- 1871: As Cortes declaran anticonstitucional a Asociación Internacional do Traballo (AIT). Pasamento da internacionalista Modesta Periú a causa dunha tise contraída no penal madrileño do Saladero.
- 1872: Matricúlase na Facultade de Medicina de Barcelona Elena Maseras Ribera; será así a primeira alumna desa universidade. Fúndase en Andalucía a Escuela Libertaria de Sanlúcar de Barrameda. Sae á rúa o primeiro xornal obreiro de tirada diaria: *El Condenado*, en alusión aos miles de persoas amoreadas nas cadeas. Morre Juana de Vega.
- 1873: I República. Nas novas Cortes apróbbase a disolución inmediata do Exército e a conversión deste noutro de voluntarios. Comisión para a Reforma do Código Penal na que

participa Concepción Arenal. Abolición da escravitude. A Ley del Trabajo non fai referencia ás mulleres. O cooperativismo, un dos eixes da Internacional, ten un desenvolvemento notorio ao contar con 600 cooperativas en todo o Estado Nace Rosa Sensat Vilá, como mestra chegará a defender a Escola Nova. Pasamento de Gertrudis Gómez de Avelleda, escritora e loitadora contra a escravitude.

- 1874: Restauración da monarquía borbónica (véñse fraguando desde 1872). Decreto de disolución do núcleo obreiro marxista.

- 1875: Golpe de estado dos xenerais Pavía e Martínez Campos, que proclaman novo rei a Alfonso XII: O ministro de Fomento reabre a «cuestión universitaria», decreta que a docencia non pode contravir as ordes da igrexa e pon fin á liberdade de cátedra; un grupo de profesores, en desacordo co decreto, renuncian ás súas cátedras e fundan a Institución Libre de Enseñanza.

- 1877: Pasamento da literata Cecilia Böhl de Faber, *Fernán Caballero*.

- 1878: Nace Asunción Rincón Lazcano, que chegará a ser mestra e introducirá melloras no maxisterio español.

-1879: O PSOE celebra o seu primeiro congreso na clandestinidade. O sindicalismo católico emprega estratexias de contención do movemento obreiro. Saen á rúa o xornal *El Diluvio* e a publicación revolucionaria de periodicidade intermitente ata 1888 *El Municipio Libre*.

- 1880: Despois de pasar polo cárcere como «presa por ideas», a escritora Matilde Cherner y Hernández suicídase.

- 1881: Congreso obreiro de corrente anarquista en Barcelona. Creación da UGT. A Federación Regional Española pasa a chamarse Federación de Trabaxadores de la Región Española (FTRE). Sae á rúa o xornal satírico escrito en catalán *La Tramontana*. Nace en Santander a futura pintora María Blanchard. Nace en Arija a futura pintora Gloria Torner.

- 1882: Primeiro Regulamento de Higiene Especial nos prostíbulos. Primeiras doutoras en Medicina: Dolores Aleu, Martina Castells e Elena Maseras. Emilia Pardo Bazán publica *La tribuna*, que ten como protagonista unha obreira. Edítase en Barcelona a publicación periódica feminina de liña emancipatoria *La Mujer*.

- 1883: A Lei de imprenta do 26 de xullo amplía o espazo de debate público. A Lei do 24 de xullo prohíbe o traballo das nenas menores de 7 anos e tamén o traballo nocturno ata os 17 anos. Créase a Escuela de Correos y Telégrafos. Iníciase o proceso, que durará un ano, contra as tecedoras á man de Carme (Igalada). Créase na clandestinidade a organización anarcocomunista Desheredados. Edítase en Barcelona a publicación periódica feminina de liña emancipatoria *La Ilustración de la Mujer*.

- 1884: A pintora galega Juana Muñoz Zubiría participa na Exposición Nacional de Bellas Artes de Madrid. Nace María Bonet, en 1936, sendo mestra, colectivizará as súas terras e será obxecto da represión franquista.

- 1885: Despois da morte de Alfonso XII, o goberno de Sagasta recupera algúns dereitos da Constitución de 1869. Moitas mulleres bótanse á rúa en masa para protestar contra a guerra e o recrutamento militar obrigatorio. Publícase o xornal gaditano *El Socialismo* para apoiar a anarquistas de Andalucía vítimas da represión acaecida entre 1882 e 1884. En Madrid publícase *La Revista Social* como boletín de disidencia interna entre o anarcocolectivismo e o comunismo libertario. Sae á rúa a revista libertaria *Ciencia Social*.

- 1886: O PSOE lanza o seu primeiro xornal co nome de *El Socialista*. O anarquismo lanza o seu xornal de dimensión estatal *El Productor*. No terreo da socioloxía, cultura e arte publícase a revista libertaria *Acracia*.

- 1887: Aprobación da Lei de asociaciónes e da Lei de juicios por xurado.

-1888: Fúndase o xornal comunista libertario *Tierra y Libertad*. Nace Margarita Xirgú, que chegará a ser actriz e directora de escolas dramáticas. Nace Clara Campoamor, que se desenvolverá como avogada, sufraxista e deputada en Cortes. Nace Enriqueta García Infanzón, despois chamada *Eugenia Astur* e coñecida escritora asturiana.

- 1889: O Código civil consagra a discriminación legal das mulleres. A partir deste ano e ata 1892 a vixilancia dos prostíbulos recae nos gobernos locais. O reformador sexual Suárez Casaña escribe a primeira serie de fascículos sobre educación sexual chamada *Conocimientos de la vida privada*.

- 1890: A representación do Estado español na Conferencia Internacional do Traballo de Berlín é a única asistente que non vota unha lexislación protectora para o traballo das mulleres.

- 1892: A vixilancia dos prostíbulos e da prostitución recae nos gobernos civís. Creación da Biblioteca de la Mujer dirixida por Emilia Pardo Bazán. A pintora pontevedresa Carolina Alavarría e a santiaguesa Carmen Torres y Plaza participan na Exposición Nacional de Bellas Artes.

- 1892-1910: Aparecen diferentes normativas que van regulamentando o marco en que se vai producir a presenza de mulleres nos institutos secundarios e mais na universidade.

- 1890: Sufraxio universal para os homes.

- 1893: Guerras coloniais: comezo das incursións imperialistas en Marrocos, que se prolongarán ata 1926. Unha Real orde permite que as mulleres poidan efectuar a súa matrícula nos estudos de bacharelato sen ter que pedir autorización. María Carbonell publica o ensaio «Algunas ideas sobre la educación de la mujer» na revista *Escuela Moderna*.

- 1894: Créase unha brigada específica de policía: La Ronda Especial, composta por mercedarios e hampóns coa finalidade de amedrentar o anarquismo.

1896: Guerras coloniais: comeza a invasión de Filipinas. No mes de setembro entra en vigor unha nova lei antiterrorista na que se vincula o terrorismo co anarquismo. Teresa Mañé baixo o alcume de Soledad Gustavo publica o ensaio *A las proletarias*.

- 1897: Guerras coloniais: invasión de Porto Rico e Cuba. No regulamento da Policía Minera prohibese o traballo das mulleres no interior das minas. Créase a revista *Germinal*, a icona da Xeración do 98. As pintoras galegas Elina Molíns, Clotilde López, Manuela Ulloa e María Alcalá participan na Exposición Nacional de Bellas Artes de Madrid.

- 1898: Guerra colonial hispano-norteamericana. Publícase *La Revista Blanca* co subtítulo *Publicación Quincenal de Sociología, Ciencia y Arte*.

- 1899: Adolfo Posada publica o seu estudo *Feminismo*, que versa sobre os dereitos sociais da muller. Morre Pilar Pascual Sanjuán, pedagoga, considerada como parte da primeira xeración de feministas do territorio.

-1900: Leis sociais sobre accidentes laborais, sobre a limitación no acceso ao traballo de mulleres e de nenos. Créase en Elx a Unión Sociedad Feminista de Resistencia y Socorros Mutuos con 1200 socias.

Século XX

1901-1920

- 1901: O librepensador anarquista, republicano, federal e masón Francisco Ferrer y Guardia ultima a creación da Escuela Moderna.

-1902: Créase en Sevilla La Escuela Laica. En Elx a resistencia sindical das alpargateiras canalízase a través da sociedade El Despertar Femenino, pertencente á Agrupación Socialista Femenina. Sae á rúa a publicación quincenal *Humanidad Libre*, escrita e dirixida por mulleres e órgano da Sociedad Femenina de Valencia. Nace en Paniza (Zaragoza) María Moliner, que desenvolverá unha importante tarefa filolóxica e lingüística.

- 1903: Carmen de Burgos, *Colombine*, realiza nas páxinas do *Diario Universal* a primeira enquisa cidadá sobre o divorcio, á que responden desde políticos ata os máis importantes intelectuais.

-1904: Constitúese en Barcelona e na liña anarquista Solidaridad Obrera. Sae á rúa en Manresa a publicación quincenal *La Mujer Moderna*. Sae á rúa a revista neomalthusiana ilustrada *Salud y Fuerza*, o seu lema é a «Procreación consciente y limitada. Revista

mensual ilustrada de la Liga de Regeneración Humana». Nacemento de María Pilar Losada en Ávila, quen chegará a ser a primeira muller piloto no estado.

- 1905: O cirurxián Bulffi abre en Barcelona o primeiro centro de atención sexual e planificación familiar en España e o segundo en Europa despois do de Amsterdam. Nace Federica Montseny Mañé, que chegará a ser escritora e oradora anarquista, formará parte da CNT e en 1936 será ministra de Sanidade. Nace Trinidad Revolto, que chegará a desenvolver actividade sindicalista e de secretaria da Unió de Dones de Catalunya.

- 1906: As militantes do PSOE crean o Grupo Femenino Socialista madrileño. A artista galega María Gor Atienza participa na sección de arte decorativa da Exposición Nacional de Bellas Artes de Madrid.

- 1907: Comeza a cobrar visibilidade o Sufraxismo, que se consolidará nos anos posteriores á Primeira Guerra Mundial. Créase o sindicato Solidaridad Obrera.

- 1908: Nace Dolors Vives Rodón, que chegará a ser aviadora e fundadora do Aero Popular de Barcelona, tamén loitará na aviación republicana entre 1936-1939.

- 1909: Semana Tráxica. Revolta masiva e, en principio, pacífica contra a decisión de Maura de enviar máis soldados reservistas a Marrocos. Comeza a ter efecto a presenza das mulleres nas aulas dos institutos. Chega a Melilla Carmen de Burgos, *Colombine*. Pasamento da poetisa, escritora, xornalista, mestra e mitineira librepensadora Amalia Domingo Soler en Barcelona, onde a igrexa prohibiu enterrala en terra consagrada.

- 1910: Revógase a necesidade de solicitar un permiso especial para que unha muller se poida matricular libremente na ensinanza universitaria oficial. Creación da CNT, vai ser o pilar do movemento sindicalista ata 1939. Dolors Monserdá publica *Estudi feminista e Orientacions per la dona catalana*. A sociedade sindical La Feminista agrupa as cigarreiras da Fábrica de Tabacos de Alacant ata que se forma a Unión Tabaquera.

- 1911: En Elx e no ramo téxtil, créase a sociedade feminista El Remedio para xestionar os socorros mutuos. A moda da saia-pantalón chega a Madrid e tamén o fai o escándalo que provoca. Nace en Barcelona Mercedes Núñez.

- 1912: «Ley de la Silla», que impón aos patróns a obriga de proporcionar asentos ás mulleres empregadas en tendas e almacéns. As pintoras galegas Emilia Danet, María Escobar, Esperanza Enríquez, Rosario Garrido Casadevante e Elvira Santiso, entre outras, participan na Exposición Regional de Pintura Gallega celebrada en Madrid.

- 1913: Neutralidade do estado ante a Primeira Guerra Mundial.

- 1916: Emilia Pardo Bazán acada a primeira cátedra universitaria de España coa súa especialidade de Literatura Románica. A pintora galega Elena Olmos y Mesa participa no Concurso de carteis organizado pola revista *Blanco y Negro* e queda nos primeiros lugares.

- 1917: Folga xeral. Creación da Federación Anarquista Ibérica (FAI). María Lájara publica *Feminismo, feminidad y españolismo*.
- 1918: Fúndase a Asociación Internacional de Mujeres de España. Morre a pintora modernista catalá Lluisa Vidal i Puig.
- 1920: Créase a Asociación Española de Mujeres Universitarias. Créase o Partido Comunista de España (PCE). Edítase en Madrid o xornal *La Voz de la Mujer*, dirixido por Consuelo González.

1921-1940

- Desde os anos 20 organizacións dereitistas e a Igrexa católica asumen a tarefa de desacreditar o feminismo, de promover loitas contra o deporte de competición, contra as novas modas no vestir e a frivolidade das mulleres. Tamén comezan a aparecer organizacións de mulleres co obxectivo de contrarrestar estas reaccións.
- 1921: A Cruzada de Mujeres Españolas protagoniza a primeira manifestación a prol do sufraxio nas rúas de Madrid no mes de maio. Nace Rosario Benavent, que participará nun grupo de acción anarquista en Barcelona e morrerá a causa dunha explosión. Nace Asunción Linares Rodríguez, que chegará a ser catedrática de Facultade de Ciencias e será a primeira muller que desempeña ese cargo en España. Morre Emilia Pardo Bazán.
- 1922: María Ascensión Chirivella Marín ingresa no Colexio de Avogados de Valencia, é no estado a primeira muller en facelo.
- 1923: Primo de Rivera concede ás españolas quince postos na Asamblea Nacional. Créase a organización Socorro Rojo no ámbito do asociacionismo de tipo asistencial. Juan de la Cierva fai voar o seu primeiro autoxiro.
- 1924: Concesión do voto ás mulleres xudicialmente libres por parte do goberno de Primo de Rivera. Nalgúns xornais madrileños comézanse a pór de moda os concurso de beleza feminina.
- 1925: A xurista Victoria Kent defende un procesado na Audiencia de Madrid, é a primeira vez no estado que unha muller practica a avogacía. María Cambrils publica *Feminismo socialista*, trátase dunha aposta polo feminismo de clase.
- 1926: Pacificación do protectorado marroquí. No mes de febreiro a Alianza Republicana non consegue romper con divisións internas. División entre PSOE e UGT: uns colaboran co réxime, outros piden unión cos republicanos. A CNT é ilegalizada ao tempo que os moderados perden forza fronte a anarquistas.
- 1927: O Decreto lei do 15 de agosto sobre o descanso nocturno esixe que entre xornadas debe existir un descanso mínimo de 12 horas e que as mulleres non poderán traballar entre

as 22:00 e as 5:00 h. Exposicións mundiais en Barcelona e Sevilla. Creación das seguintes organizacións de mulleres: Asociación Nacional de Mujeres Españolas (ANME), de carácter moderado; Juventud Universitaria Feminista (JUF); Unión de Mujeres Españolas (UME), de esquerdas; Consejo Supremo Feminista (CSF). Margarita Xirgú estrea a obra *Mariana Pineda* de Federico García Lorca.

- 1928: Formación de grupos de oposición dentro do exército. Intelectuais e estudantes crean a Fundación Universitaria Escolar (FUE) contra os poderes que na reforma dan privilexio ás universidades da Igrexa. Creación do Opus Dei. Concepción Villalovos é unha das participantes da Exposición de Arte Gallega de Madrid. Morre a actriz e empresaria teatral María Guerrero.

-1929: A aviación comercial dá os seus primeiros pasos.

-1930: Primo de Rivera presenta un plan ao rei para saír da Ditadura ordenadamente, o rei non acepta, o 28 de febreiro Primo de Rivera presenta a súa dimisión. A Alianza Republicana está en condicións de se opor á monarquía. Hildegart Rodríguez Carballeira publica *El problema eugénico: punto de vista de una mujer moderna*.

- 1931: Segunda República. As provincias poden devir en autonomías. Tres mulleres obteñen a acta de deputadas: Clara Campoamor, Victoria Kent e Margarita Nelken. Sufraxio universal para mulleres e homes. O ministro de Xustiza, Fernando de los Ríos, autoriza o acceso das mulleres aos cargos de rexistrador da propiedade e notario. Recoñécese o matrimonio civil e a igualdade de dereitos para fillos lexítimos e ilexítimos. Homenaxe das asociacións feministas a Clara Campoamor. Morre Teresa Claramunt, libertaria que participa na creación das primeiras entidades feministas catalás.

- 1932: Apróbase a Lei do divorcio. Morre María Gutiérrez Blanchard, pintora vencellada ás vangardas e ao cubismo.

- 1933: Concordato coa Santa Sé. O 19 de novembro as mulleres participan por primeira vez nunhas eleccións xerais. Son elixidas cinco deputadas no Congreso: Margarita Nelken, Francisca Bohigas Gavilanes, Matilde de la Torre Gutiérrez, Veneranda García Blanco e María Lejárraga. Autorízase a incorporación de mulleres á procuradoría. A galeguista Emilia Docet é elixida Miss España. Créanse agrupacións de mulleres antifascistas vinculadas ao PC. Morre asasinada pola súa nai a feminista e anarquista Hildegart Rodríguez Carballeira. Pasamento da anarcocomunista catalá Francisca Saperas Miró.

- 1934: Realízase en Madrid o primeiro congreso da organización Mujeres Españolas contra la Guerra y el Fascismo. A orde do 16 de novembro nega o acceso das mulleres á fiscalía e xudicatura. Creación da Falange Femenina.

- 1934-1935: Bienio negro; socialistas e republicanos acoden divididos ás urnas, párase a reforma agraria, redúcese a influencia de sindicatos socialistas, restablecemento dalgúns poderes da Igrexa. Vaga de revoltas laborais promovidas polo anarcosindicalismo e a CNT. Folga xeral reprimida (1934). Suspensión do estatuto catalán, réxime baixo control militar. A Falange anima a militares á desobediencia. Aglutínanse os partidos republicanos. Os

socialistas, divididos entre a parte que apoia o pacto con comunistas e a que prefere o pacto con republicanos.

- 1935: No mes de marzo e contando coa forza aglutinadora de mulleres antifascistas, créase o Comité Nacional de Ayuda a las Víctimas de la Represión de Octubre. Por terceiro ano consecutivo, a pintora galega Eulogia de Salvador expón a súa obra na sala Gaspar de Madrid.

- 1936: Triunfo nos comicios do Frente Popular (unión de esquerdas: republicanos, socialistas, comunistas). Son elixidas cinco deputadas no Congreso: Margarita Nelken, Victoria Kent, Dolores Ibárruri, Matilde de la Torre Gutiérrez e Julia Álvarez. Nos seis primeiros meses as mulleres poden formar parte do exército e ser mando. As Cortes españolas aproban por unanimidade a Ley de Jurados Mixtos, que permitirá a participación de mulleres. Traslado do goberno a Valencia. Franco é nomeado xefe de goberno pola Junta de Defensa. O territorio español divídese en dúas zonas militares: republicana e fascista. A través dun decreto do Goberno republicano créase a Comisión del Auxilio Femenino de Madrid. Fúndase o Secretariado Femenino do POUM. A dirixente anarquista Federica Montseny é nomeada ministra de Sanidade e Asistencia Social; ata ese momento ningunha muller ocupara ese cargo. Legalización do aborto na Generalitat de Catalunya. Créase a agrupación Mujeres Libres, relacionada coa CNT.

- 1937: No mes de maio o goberno de Juan Negrín expulsa definitivamente as mulleres da fronte. A socialista Julia Álvarez Resano é nomeada gobernadora civil de Ciudad Real, é a primeira vez que unha muller ocupa este cargo. María Luísa Algarra é destituída como xuíza por Rafael Vidiella. Incorporación de mulleres na industria de guerra. Creación en Bilbao do Segundo Comité de Mujeres Antifascistas. Primeira Conferencia del Secretariado Femenino do POUM. Celébrase en Madrid a Conferencia de la Unión de Muchachas. Primeira Conferencia Nacional de Mujeres Libres. En Valencia Segunda Conferencia Nacional de la Agrupación de Mujeres Antifascistas. Morre na fronte de Aragón Felicia Browe, voluntaria das Brigadas Internacionais.

- 1938: *Goberno republicano*: despedida das Brigadas Internacionais. A deputada socialista Julia Álvarez Resano é nomeada maxistrada, é a primeira vez no estado que unha muller acada este posto. Mujeres Libres solicitan sen éxito seren recoñecidas como filial oficial do movemento libertario. *Goberno fascista*: anulación de todas as reformas do Código civil republicano. Dítase o Furo del Trabajo e reimplántase o Código Civil de 1889; as mulleres casadas quedan totalmente subordinadas aos seus maridos; reintrodúcese o delito de adulterio como causa fulminante de concesión de separación se a adúltera é muller; derróganse as leis do aborto, do divorcio e de matrimonio civil con efectos retroactivos; suprímese a escolaridade mixta; prohíbeselles ás mulleres o exercicio de profesións liberais.

- 1939: O estado asina o Pacto Antikomintern. Fin da guerra, con derrota republicana e vitoria franquista. Lei de responsabilidades políticas e ilegalización de partidos, sindicatos e asociacións. A Junta de Gobierno de Abogados de Madrid suspende do exercicio da avogacía a Julia Álvarez e Victoria Kent. Un número importante de persoas son obxecto de exilios e represións. A Igrexa volve tomar o ensino nas súas mans. A correspondente de guerra nas fronte de Oviedo e Biscaia, Cecilia García Guillarte exíliase en México. Fidela

Fernández, que saíra para a fronte con 16 anos, pasa a desempeñar o oficio de camioneira. «As trece rosas», trece adolescentes das Juventudes Socialistas Unificadas son fusiladas en Madrid. Morre en Madrid a pintora rexionalista asturiana Julia Alcayde y Montoya.

- 1940: Entrevista Hitler-Franco. Apróbase a Ley contra la Francmasonaría y el Comunismo, a Ley de Unidad Sindical e a Ley de Constitución de los Sindicatos, estas últimas sentan as bases do sindicalismo vertical. Julia Minguillón é galardoada na Exposición Nacional de Bellas Artes coa Medalla de Ouro pola obra *La escuela de Doloriñas*, é a primeira vez que unha muller recibe este premio.

1941-1960

- 1941: Entrevista Mussolini- Franco. O réxime franquista instaura a obrigatoriedade de materias domésticas na educación regulada das mulleres. Organízase a División Azul. Créase o Instituto Nacional de Industria (INI).

- 1942: Créanse as Cortes españolas, que colaboran na elaboración de leis, aínda que a potestade lexislativa é exclusiva do xefe de estado. Créase en Valencia a Unión de Mujeres Demócratas. Morre Tina Modotti, fotógrafa brigadista na Guerra Civil española.

- 1943: A pintora galega Carmen Rodríguez de Legísima realiza a súa primeira exposición na sala Macarrón de Madrid.

- 1944: O Código penal reitera a subordinación das mulleres á vontade dos homes e a súa responsabilidade na salvagarda da moral católica. Institúese o exame obrigatorio de Fogar para as mulleres que queiran obter un título universitario. Carmen Laforet é galardoada co Premio Eugenio Nadal pola súa obra *Nada*.

- 1945: A ONU condena o réxime español e nega a entrada de España na organización. Publicación dun decreto-indulto sobre responsabilidades políticas durante a guerra. Decreto de protección á familia. Condena total de prácticas abortistas con penas de prisión maior para mulleres, establecementos e profesionais que se impliquen nelas. Aprobación de lei que determina a segregación por sexos nas escolas por razóns de eficacia pedagóxica. Carmen Laforet é galardoada co Premio Nadal pola súa novela *Nada*.

- 1946: Morre María Barrientos, soprano e compositora catalá.

- 1947: Decrétase a creación dos Jurados de Empresa.

- 1948: Restablecemento de relacións diplomáticas con Arxentina. Protocolo Franco-Perón.

- 1949: Morre a mestra, escritora e xornalista María Dolores Pérez Enciso.

- 1950: A Cámara de Representantes dos EE UU vota o primeiro crédito a favor de España. A ONU acepta o restablecemento de relacións diplomáticas. Derrógase a Lei de divorcio.

Obrigatoriedade de matrimonio relixioso. Creación da axencia de noticias NO-DO. A Sección Femenina da Falange encárgase da educación física de escolas primarias e institutos e promove os cursos de artesanía popular, coros e danzas. O exame de Fogar, que desde 1944 afecta ás universitarias, faise extensible ás estudantes de Maxisterio que queiran obter o título. Institúese a asistencia obrigatoria de todas as traballadoras, durante dúas horas ao día e durante seis meses, a cursos promovidos pola Sección Femenina. María Moliner comeza a escribir o seu dicionario de lingua española.

- 1952: Ingreso de España na UNESCO.
- 1953: Apróbase o Regulamento de Jurados de Empresa. A Asociación Española de Mujeres Universitarias reanuda a súa actividade.
- 1954: A obra de Ana María Matute *Pequeño teatro* é galardoada co Premio Planeta. Pasamento da pioneira do brigadismo internacional Salud Borrás Saperas.
- 1955: Morre a literata, investigadora e defensora dos dereitos das mulleres María Goyri.
- 1956: Publícase un decreto que prohibe a existencia das chamadas «casas de tolerancia» e establécense medidas para a reeducación das mulleres que traballan na prostitución.
- 1957: O Ministerio de Trabajo publica unha listaxe de ocupacións que non poderán ser desempeñadas por mulleres.
- 1958: Créase o grupo Brais Pinto en Madrid. Apróbase a Ley de Convenios Colectivos.
- 1959: Morre Antonia Rufina Maymon, mestra racionalista, anarquista e naturista.
- 1960: Promúlgase a Lei dos dereitos políticos, profesionais e laborais da muller e do neno. Créase en Madrid o Seminario de Estudios Sociológicos sobre la Mujer.

1961-1980

- 1962: Morre a pedagoga Julia Fernández Zabaleta, innovou os principios pedagóxicos e foi «depurada» durante o franquismo.
- 1964: A Lei xeral de asociacións autoriza a creación de colectivos de mulleres dentro do marco da legalidade franquista. Mujeres Libres edita *Mujeres libres en el exilio*.
- 1965: Creación do Movimiento Democrático de la Mujer (MDM) que, máis adiante, en 1974, engade o sobrenome de Movimiento de Liberación de la Mujer.
- 1966: Permíteselles ás mulleres litigar ante as maxistraturas sen permiso expreso do marido.

- 1967: Lei de partidos políticos.
- 1968: Creación da Agrupación de Mujeres Empresarias y Profesionales en diferentes puntos do estado, que ofrece asesoramento en cuestións fiscais e xurídicas e promove a creación de bolsas de formación para mulleres. O MDM edita o boletín mensual *La Mujer y la Lucha*, destinado ás traballadoras.
- 1969: Morre Margarita Nelken Mausberger, pintora, crítica de arte, xornalista, parlamentaria socialista e comunista. Morre Margarita Xirgú, artista de teatro.
- 1970: Ley de Peligrosidad y Rehabilitación Social, que penaliza a homosexualidade e o exercicio da prostitución.
- 1971: Créase a Asociación de Mujeres Juristas. Créase na clandestinidade o Frente de Liberación Homosexual del Estado Español (FLHEE).
- 1972: As Cortes franquistas decretan a maioría de idade das mulleres aos 21 anos, deste xeito iguálase á dos homes. Morre Clara Campoamor.
- 1973: Créase a Asociación de Mujeres Separadas Legalmente. Morre no exilio María Trujillo Contreras, loitadora das Sociedades Hispanas Confederales. Morre en Menorca a científica e teórica da educación Margarida Comas i Camps.
- 1974: Morre Aurora Bertrana Salazar, que colaborou con outras mulleres no deseño do proxecto dunha Universitat Obrera Femenina en Cataluña. Morre en México a malagueña Isabel Oyarzabal, foi periodista, dramaturga, etnóloga, escritora e formou parte do Consejo Supremo Feminista.
- 1975: Morre Franco e iníciase o proceso de apertura democrática. Juan Carlos é proclamado rei. A Lei 14/75 modifica a situación xurídica das mulleres casadas. Aumenta o número de alumnas matriculadas na universidade. Revitalización da Asociación Universitaria para el Estudio de la Problemática de la Mujer, órgano de debate interdisciplinar sobre a situación das mulleres. Creación de seminarios e colectivos feministas en Madrid e Barcelona. Creación dos primeiros centros de planificación familiar, que en principio van suplir a falta de asistencia médica da Seguridade Social e en xeral de toda a medicina dispensada ás mulleres. En decembro celébranse as Primeras Jornadas Estatales para la Liberación de la Mujer en Madrid.
- 1976: Adolfo Suárez presidente do goberno. Disolución das Cortes franquistas e aprobación da Lei de reforma política. No mes de outubro 11 mulleres de Basauri son acusadas pola súa relación con prácticas abortivas con penas que van desde seis meses e un día ata os sesenta anos. Reorganizacións de Mujeres Libres en diferentes puntos do estado. Créase o Frente de Liberación de la Mujer, o Colectivo Mujer y Socialismo vinculado ao PSOE, a Associació Catalana de la Dona, a Asamblea de Mujeres de Bizkaia-Bizkaiko Emakumeen Asanblada, o Euskal Emazteak Beren Askatasunaren Alde (As Mulleres Vascas pola súa Liberdade), a Unión Popular de Mujeres, o Frente de Liberación de la Mujer, a Plataforma de Organización y Grupos de Mujeres de Madrid, o Colectivo

Feminista de Oviedo, a Coordinadora Provincial de Amas de Casa de Madrid, a Asociación de Mujeres Divorciadas de Barcelona, a Asociación Leonesa de Mujeres «Flora Tristán». Reúnense máis de 4000 mulleres nas I Jornadas Feministas de la Dona en Barcelona, nas que se encontran dúas correntes feministas: a radical e a de clase. No mes de decembro, a Asociación Española de Mujeres Juristas celebra o seu I Congreso Internacional. Iníciase na radio o programa feminista *Punto y aparte*. Fúndase a revista *Vindicación Feminista*. Morre Sol Ferrer, biógrafa e difusora das ideas de Ferrer y Guardia (o seu pai).

- 1977: Eleccións xerais. Saen elixidas 22 deputadas no Congreso. O goberno da UCD crea a Subdirección General de la Condición Femenina. A Asociación Universitaria para el Estudio de los Problemas de la Mujer está implantada nos distritos universitarios de Barcelona, Madrid, Navarra, Burgos, Valladolid, Santander, Málaga, Granada, Salamanca, Sevilla e Cádiz. Legalización do Partido Comunista de España. As obreiras protagonizan numerosas protestas. Créanse: as Asociaciones Democráticas de la Mujer (ADM), vinculadas ao Partido del Trabajo de España (PT), a Organización Feminista Revolucionaria (OFR), o Grupo Independiente de Lleida para la Lucha de la Mujer, o Grupo Feminista de Cultura de Barcelona, a Asociación Segoviana para la Emancipación de la Mujer, o Colectivo Feminista de Valencia, o Movimiento de Planificación Familiar de Madrid, o Grup de Lesbianas del País Valencià, a Unión de Mujeres Republicanas de Madrid, a Agrupación Feminista de Reus, a Unión por la Liberación de la Mujer, a Asociación de Madres Solteras de Castellón, a Bizkaiko Emakumeen Biltzarra (Asamblea de Mujeres de Vizcaya), as Feministas Radicales Independientes de Sevilla, a Unión de Mujeres del Altoaragonés, o Grupo Feminista de Comercial Unión, a Asociación Catalana de Mujeres Divorciadas. Mujeres Libres retoma a súa actividade (cesara en 1939). Os días 8, 9 e 10 de decembro celébranse as primeiras Jornadas de la Mujer en Euskadi e País Valencià. Danse os primeiros pasos para a creación da Federación de Organizaciones Feministas (FOF), que se dissolve ao ano seguinte sen chegar a callar. O Movemento Feminista realiza unha campaña pola legalización dos anticonceptivos, por unha sexualidade libre e polo dereito ao aborto, esíxese tamén amnistía para as mulleres condenadas por «delitos específicos». Celébranse en Madrid as Primeras Jornadas sobre el Ama de Casa. Edítanse: *Opción*, *Nova Revista para la Mujer*, o boletín *Donas* e a revista *Mujeres Libres*.

- 1978: Inicio do proceso autonómico. Promúlgase a Constitución española, establece o principio de igualdade como valor superior do ordenamento xurídico e como dereito fundamental a non discriminación por razón de sexo. Abólese o delito de adulterio. Legalízanse os anticonceptivos. Derrógase a Lei de perigosidade social, polo que, a nivel legal, a homosexualidade deixa de ser considerada conduta perigosa. Carmen Conde é elixida Académica da Real Academia Española, é a primeira vez que unha muller acada esta posibilidade. Créanse agrupamentos feministas como: a Coordinadora de Organizaciones Feministas del Estado Español (COOFFEE), a Coordinadora Feminista de Navarra, o grupo feminista Mujeres Enseñantes, KAS Emakumeak e o grupo Unión de Mujeres Republicanas Revolucionarias. Jornadas de la Condición Femenina (UCD). Creación da Librería de Mujeres de Madrid e da Librería Feminista Dona en Valencia. A sala People de Madrid crea o Premio El Ovario de Oro. A Coordinadora de Barcelona edita o boletín *Dones en Lluita*.

- 1979: Eleccións lexislativas e provinciais. 21 deputadas no Congreso. Carmen Conde ingresa na Real Academia Española. A OFR desemboca na formación do Partido Feminista de España (PFE). En Barcelona, Sevilla, Valencia, Canarias, Valladolid, Oviedo, Madrid, Zaragoza, Galicia, Bilbao... prodúcese numerosas manifestacións e encerros en apoio ás 11 mulleres de Bilbao acusadas en 1976 por prácticas abortivas. A COOFFEE elabora e edita un proxecto de divorcio e, no mes de decembro, organiza as Xornadas Feministas en Granada; neste encontro prodúcese a ruptura entre grupos e mulleres vencelladas ao feminismo radical e as vencelladas ao feminismo socialista. O feminismo da diferenza xeneralízase dentro da corrente independente ou autónoma.

- 1980: Primeras Jornadas de Feministas Independientes en Euskadi. Encontros de lesbianas de todo o estado en Madrid. Encontro internacional sobre o aborto en Bilbao. No mes de novembro comeza o proceso contra oito persoas do colectivo Los Naranjos de Sevilla acusadas de prácticas abortivas, o proceso durará nove anos. O Partido Feminista crea a revista teórica *Poder y Libertad*. Morre Josefina Carabias, pioneira no xornalismo escrito e radiofónico e locutora de noticias.

1981-1990

Publícanse coleccións dedicadas a temas relacionados co feminismo e coas mulleres nalgunhas editoriais. Créanse editoriais feministas.

- 1981: Dimisión de Adolfo Suárez e investidura de Leopoldo Calvo Sotelo. O 23 de febreiro, intento de golpe de estado a cargo do tenente coronel Tejero. O 7 xullo, Lei do divorcio. É galardoada co Premio Príncipe de Asturias de Comunicación e Humanidades a filósofa María Zambrano Alarcón. Jornadas de Feministas Independientes en Vigo no mes de xuño. No mes de decembro a COOFFEE organiza en Madrid as Xornadas Feministas «Derecho al aborto. Nosotras decidimos». En Euskadi créase Aizan! coa finalidade de relacionar a loita feminista con outras loitas político-reivindicativas. Victoria Sau publica o primeiro volume do seu *Diccionario ideológico feminista*, a segunda parte sairá á venda en 2008. Victoria Sendón de León publica *Sobre diosas, Amazonas y vestales utopías para un feminismo radical*. Morre Amelia Torres Maeso, anarquista valenciana, enfermeira, directora do manicomio de Valencia durante a Segunda República, onde mandou queimar as camisas de forza. Morre a actriz murciana María Martínez Vidal, fundadora da agrupación a prol da cultura Faros de Mujeres Libres.

- 1982: Eleccións xerais. Goberno do PSOE. 22 deputadas no Congreso. Constitúese o Colectivo por la Paz y el Desarme en Zaragoza. A COOFFEE presenta unha proposta de lei de aborto. O Movemento Feminista a nivel estatal, coordinado con feministas inglesas, leva a cabo accións contra o uso de armas nucleares. No mes de maio celébranse as III Xornadas de Feministas Independientes en Valencia. En Barcelona teñen lugar no mes de maio as II Jornades de la Dona.

- 1983: Proxecto de lei para fomentar a igualdade da muller. Creación do Instituto de la Mujer, adscrito ao Ministerio de Cultura. O Parlamento inicia o debate sobre a

despenalización dalguhas prácticas abortivas. No mes de xuño despenálizase a esterilización de homes e mulleres mediante unha lei de reforma do Código penal. A escritora Elena Quiroga é elixida membro da Real Academia Española de la Lengua. O Colectivo por la Paz y el Desarme de Zaragoza organiza o Primer Encuentro de Organizacións Pacifistas do Estado español e unha cadea humana que congrega a 25 000 persoas. Por iniciativa dun grupo de mulleres vinculadas a partidos políticos de esquerda celébranse as Xornadas sobre a Corrente de Feminismo Socialista os días 29 e 30 de xaneiro en Madrid. A COOFFEE organiza as Xornadas de sexualidade en Madrid no mes de xuño. No mes de outubro realízanse as IV Xornadas de Feministas Independentes en Valencia.

- 1984: O día 21 de marzo de 1984 publícase no BOE o Instrumento de Ratificación do 18 de decembro de 1983 da Convención sobre a eliminación de todas as formas de discriminación contra a muller feita en Nova York o 18 de decembro de 1979. O Ministerio do Interior comeza a publicar cifras relativas a denuncias por malos tratos nas comisarías da policía. A Comisión de DDHH do Senado crea a Ponencia de Investigación de Malos Tratos a Mujeres e publica o *Informe de la Comisión de Relaciones con el Defensor del Pueblo*, esta última encargada do estudo da muller maltratada. Créase a 1ª casa de acollida para mulleres maltratadas en Pamplona. Teñen lugar en Euskadi as Segundas Jornadas de las Mujeres Vascas. V Encontros de Feministas Independentes en Madrid no mes de novembro.

- 1985: Regúlase a Lei do aborto, limitado a determinados supostos; desde entón, colectivos feministas reclaman a súa ampliación e que se poida abortar nos centros da rede sanitaria pública. O goberno fai público o decreto que establece os requisitos precisos para a acreditación das clínicas abortivas. A COOFFEE realiza en Madrid o «Tribunal contra as agresións ao dereito ao aborto» e no mes de novembro as Xornadas Feministas «Diez años de lucha del movimiento feminista» en Barcelona. Tamén en Barcelona teñen lugar no mes de novembro as V Jornadas de Feministas Independentes. Celia Amorós publica *Crítica de la razón patriarcal*. Publícase *Mujer vasca. Imagen y realidad*, que recolle contribucións dun grupo de traballo dirixido por Teresa del Valle, que dedica unha parte importante do seu esforzo a rebater o mito do matriarcado vasco e o hipotético poder das mulleres.

- 1986: Eleccións xerais. 33 deputadas no Congreso. Entrada na CEE. Referendo sobre a permanencia ou non do Estado español na OTAN. Promúlgase a Ley de la Ciencia, encamiñase á potenciación da actividade científica. Créase a revista en *Pie de Paz*. Celébrase en Santiago de Compostela o III Encontro polo Dereito ao Aborto, organizado pola COOFFEE.

- 1987: Celébranse en Madrid as II Xornadas de Lesbianismo, organizadas pola COOFFEE. A bioquímica María Cascales ingresa na Real Academia de Farmacia como membro de número, é a primeira vez que unha muller ocupa este cargo.

- 1988: Lei 35/1988, do 22 de novembro, sobre técnicas de reprodución asistida humana. Galardoada co Príncipe de Asturias das Letras a narradora Carmen Martín Gaité. A Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales por primeira vez admite unha muller como membro, trátase de Margarita Salas. Nove mulleres entran na Academia General

Básica de Suboficiales do exército español. Licénciase a primeira promoción da Garda Civil que conta con mulleres nas súas filas. Congreso do Partido Socialista (PSOE) no que se aproba unha cota do 25% de participación das mulleres. Celébranse no mes de decembro en Compostela as Xornadas Feministas «Violencia machista», organizadas pola COOFFEE. No seo da Koordinadora Abertzale Sozialista (KAS) créase a organización feminista Egizan. Lourdes Méndez publica *Cousas de mulleres. Campesinas, poder y vida cotidiana (Lugo 1940-1980)*, que pon en entredito o patriarcado con igualdade de dereitos e os traballos antropolóxicos androcentricamente nesgados e que desembocan en xeneralizacións a-históricas e esencialistas sobre a Galicia rural e a cultura galega.

- 1989: Eleccións xerais. 54 deputadas no Congreso. Reunión de mulleres no mosteiro de Veruela, convocadas pola revista *En Pie de Paz*, que tratan cuestións relacionadas coa entrada de mulleres no exército. Folga de traballadoras do sector téxtil. Arantxa Sánchez Vicario gaña o trofeo Roland Garros.

- 1990: As traballadoras da empresa IKE en Asturias inician un peche que durará catro anos. Morre Lola Iturbe, pertencente a Mujeres Libres, implicada na loita sindical e na guerra do 1936-1939.

1991-1995

- 1991: Fúndase a Asociación Española de Investigación de Historia de las Mujeres (AEIHM). Outórgase o Premio Príncipe de Asturias das Artes á xeración lírica española, representada por Victoria de los Ángeles, Teresa Berganza, Montserrat Caballé, José Carreras, Plácido Domingo, Alfredo Kraus e Pilar Lorengar. Morre María Zambrano, filósofa, exiliada, profesora na Universidade da Habana, premio Cervantes. Créase en Madrid a Editorial feminista Horas y horas.

- 1992: O Parlamento Europeo aproba unha resolución en que solicita ao goberno español que cesen as persecucións, xuízos e detencións por aborto. O Tribunal Constitucional resolve contra HUNOSA por discriminación sexual. Cátedra publica a obra de Alicia Puleo *Dialéctica de la sexualidad. Género y sexo en la Filosofía Contemporánea*. Morre Casilda Hernández Vargas, *Casilda la Miliciana*, militante de Mujeres Libres e de orixe cigana.

- 1993: Eleccións xerais. 65 deputadas no Congreso. Créase o Instituto Universitario de Estudios sobre la Mujer en Madrid. Créase un grupo de Mulleres de Negro de Zaragoza. No mes de decembro a COOFFEE organiza as Xornadas Feministas «Juntas y a por todas» en Madrid. Sae á rúa o número 0 da revista *Amaranta*, editada pola Asamblea Feminista de Madrid.

-1994: Créase o partido Mujeres para el Futuro de Europa, co fin de defender a existencia de democracia paritaria no Parlamento europeo. Galardoada co Príncipe de Asturias das Artes a pianista Alicia de Larrocha e co dos deportes Martina Navratilova. Celébranse en Euskadi as Terceras Jornadas de las Mujeres Vascas. Concentracións de mulleres vestidas de negro en diferentes puntos do territorio. María-Milagros Rivera Garretas publica

Nombrar el mundo en femenino. Pensamiento de las mujeres y teoría feminista. Cristina Molina Petit publica *Dialéctica feminista de la Ilustración*. Publícase en Granada o primeiro número de *Arenal. Revista de Historia de las Mujeres*. Pasamento da escritora Rosa Chacel.

-1995: Lei 35/1995, do 11 de decembro, de axudas e asistencia ás vítimas de delitos violentos e contra a liberdade sexual. O Ministerio de Educación y Ciencia diferencia o uso do masculino e feminino nos títulos oficiais. Galardoada co Príncipe de Asturias dos Deportes Hassiba Boulmer. Morre a pintora Maruja Mallo en Madrid. Morre a actriz e directora Ana Mariscal. Morre a escritora santanderina Concha Espina, chegara a ser candidata ao Premio Nobel.

1996-2000

- 1996: Eleccións xerais. Goberno do PP. 98 deputadas no Congreso. Real decreto 91/1996, do 26 de xaneiro, de medios adscritos aos servizos da Administración do Estado traspasados á Comunidade Autónoma de Galicia polo Real decreto 2834/1983, do 5 de outubro, en materia de protección da muller e a súa asignación á Consellaría de Familia, Muller e Xuventude. Morre Carmen Conde, escritora e poetisa nomeada en 1978 membro da RAE. Morre Carmen Martín Belinchón, enlace guerrilleira na guerra do 1936-1939.

- 1997: Real decreto 738/1997, do 23 de maio, polo que se aproba o Regulamento de axudas ás vítimas de delitos violentos e contra a liberdade sexual. Real decreto 774/1997, do 30 de maio, polo que se establece a nova regulación do Instituto da Muller. O Consello de Ministros aproba o «III Plan para la igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres» e celebra unha Conferencia Sectorial Extraordinaria sobre la Violencia, na que se acorda elaborar un «Plan de acción sobre a violencia contra as mulleres». Publícase a obra de Amelia Valcarcel *La política de las mujeres*. Morre a cineasta Pilar Miró.

- 1998: O Consello de Ministros aproba o «Plan de Acción contra la violencia doméstica (1998-2000)». Informe do Defensor do Pobo sobre «Violencia contra las Mujeres». Circular da Fiscalía Xeral do Estado sobre a intervención do Ministerio Fiscal na persecución de malos tratos. Sete mulleres de todos os continentes reciben o Premio Príncipe de Asturias da Concordia: Fátima Boudiaf, Olainka Koso-Thomas, Graça Machel, Fatana Ishaq, Somaly Mam, Rigoberta Menchú e Enma Bonnino; o dos Deportes, Arantxa Sánchez-Vicario. Morre a escritora e poetisa feminista catalá María Mercé Marçal.

- 1999: Lei orgánica 14/1999, do 9 de xuño, de modificación do Código penal de 1995, en materia de protección ás vítimas de malos tratos e da Lei de axuizamento criminal. Lei 39/1999, do 5 de novembro, para promover a conciliación da vida familiar e laboral dos e das traballadoras. Decreto 312/1999, do 11 de novembro, polo que se refunde a normativa vixente en materia de muller. I Congreso Estatal «La violencia impide la igualdad» no mes de maio. O Movemento Feminista de Euskal Herria crea una Plataforma nacional na que participan grupos autónomos de mulleres e áreas de sindicatos. Galardoada co Príncipe de Asturias dos Deportes Steffi Graf.

- 2000: Eleccións xerais. 132 deputadas no Congreso. Real decreto 1368/2000, do 19 de xullo, de desenvolvemento das prestacións económicas de pago único por nacemento de terceiro ou sucesivos fillos/as e por parto múltiple. Real decreto 1686/2000, do 6 de outubro, polo se crea o Observatorio de la Igualdad de Oportunidades entre Mujeres y Hombres. Modifícanse determinados artigos do Regulamento do Rexistro Civil en materia relativa ao nome e apelidos e a súa orde. Galardoada co Príncipe de Asturias das Artes a cantante Barbara Hendricks. A ciclista de montaña Margalida Fullana Riera obtén o primeiro posto nos Xogos Olímpicos de Sydney. No mes de decembro a COOFFEE organiza as Xornadas Feministas «Feminismo es... y será» en Córdoba. Morre Felicita Díaz, membro da CNT, que, entre outras cousas, foi encargada do centro de refuxiados de Terrassa en 1936 e en 1938 foi vicesecretaria do Comité Regional de Mujeres Libres. Morre a escritora salmantina Carmen Martín Gaité. Morre Vicenta Berenguer, loitadora pola independencia feminina, a liberdade dos presos sociais e a ecoloxía.

Século XXI

2001-2005

- 2001: Real decreto 1251/2001, do 16 de novembro, polo que se regulan as prestacións económicas do sistema da Seguridade Social por maternidade e risco durante o embarazo. É galardoada co Príncipe de Asturias das Letras Doris Lessing. A revista *En Pie de Paz* pecha as súas portas. Morre Sonia del Río, historiadora libertaria do Ateneo Enciclopédico Popular de Barcelona.

- 2002: Modificación do Código civil en materia de nacionalidade. A sección española de Amnistía Internacional lanza unha campaña de sensibilización a favor da moza nixeriana Safiya Hussaini, condenada a morrer lapidada por adulterio. Un grupo de científicas crea a Asociación de Mujeres Investigadoras y Tecnólogas (AMIT). En Euskadi créase Euskal Herriko Bilgune Feminista; a organización Lambroa crea Alberdi Feminista (Partido Feminista).

- 2003: Real decreto lei 2/2003, do 25 de abril, de medidas de reforma económica, en relación coas mulleres traballadoras. Lei orgánica 11/2003, do 29 de setembro, de medidas concretas en materia de seguridade cidadá, violencia doméstica e integración social dos estranxeiros. Lei 27/2003, do 31 de xullo, reguladora da Orde de protección das vítimas da violencia doméstica. Lei 30/2003, do 13 de outubro, sobre medidas para incorporar a valoración do impacto de xénero nas disposicións normativas que elabore o Goberno. O 24 de maio, «Día das Mulleres pola Paz», grupos de mulleres de todo o mundo maniféstanse contra a invasión de Irak. Foron galardoadas co Príncipe de Asturias das Letras Fátima Mernissi e Susan Sontag; co de Investigación Científica e Técnica, Jane Goodall; co da Concordia, Joanne Kathleen Rowling. Créase a organización Bilgune Feminista de Euskal Herria.

- 2004: Eleccións xerais. Goberno do PSOE. 127 deputadas no Congreso. Lei orgánica 1/2004, do 28 de decembro, de medidas de protección integral contra a violencia de xénero. María Teresa Fernández de la Vega é nomeada vicepresidenta do Goberno.

- 2005: Reforma da Lei do divorcio. Lei de matrimonio civil sen discriminación por razón de opción sexual. O Instituto Cervantes asina un convenio coa Real Academia Galega (RAG) para promover a presenza da lingua e da cultura de Galicia en todos os centros do Instituto. O Premio Príncipe de Asturias das Artes recae en Maya Plisetskaya e Tamara Rojo; o das Letras en Nélica Piñon; o de Cooperación Internacional en Simone Veil.

2006-2010

-2006: É declarado Ano da Memoria. O 3 de marzo o Consello de Ministros dá o visto e prace ao Anteproxecto de Lei Orgánica de Igualdade entre Mulleres y Homes. María Teresa Miras Portugal é elixida presidenta de Real Academia de Farmacia. No mes de outubro a filósofa Celia Amorós é galardoada co Premio Nacional de Ensaio. O Premio Príncipe de Asturias de Ciencias Sociais recae en Mary Robinson. 200 feministas firman o documento titulado «Un feminismo que también existe». Morre María José Urruzola, feminista e autora de guías pedagóxicas non sexistas.

- 2007: É declarado Ano da Ciencia. O venres 23 de marzo de 2007 o BOE publica a Lei orgánica 3/2007 para a igualdade efectiva de mulleres e homes que ten a finalidade de acadar a igualdade real e efectiva entre mulleres e homes e a eliminación de toda discriminación por razón de sexo, en particular a que afecta ás mulleres. Tamén en marzo o Congreso dos Deputados aproba a Lei de identidade de xénero; as e os transexuais poderán cambiar o seu nome e sexo no Rexistro Civil e no DNI sen necesidade de operacións de cambio de sexo. Obras de artistas feministas dan corpo á exposición *Kiss kiss Bang Bang* no Museo de Bellas Artes de Bilbao.

- 2008: Eleccións xerais; Goberno do PSOE.; 126 deputadas no Congreso, paridade no Consello de Ministros. Creación do Ministerio de Igualdad. Ingrid Betancourt é galardoada co Premio Príncipe de Asturias da Concordia e Margaret Atwood co das Letras. Ana Romaní é galardoada co Premio Atlántida á mellor xornalista de radio. Galardoada co Premio Comadre de Oro a Asociación de Clínicas Acreditadas para la Interrupción Voluntaria del Embarazo. Baixo o lema «La igualdad no es una utopía», celébrase en Madrid a X edición do Encontro Internacional Mundos de Mujeres 2008. Despois de 14 anos, celébranse as IV Xornadas Feministas de Euskal Herria. Celébranse as II Xornadas Feministas NI Putas NI Sumisas. Créase a Asociación de Mujeres Cineastas y de Medios Audiovisuales, de dimensión estatal. Pasamento de: Rosario Sánchez Mora, miliciana coñecida como «La Dinamitera»; Luisa Isabel Álvarez de Toledo y Maura «Duquesa de Medina Sidonia», tamén coñecida como «Duquesa Roja»; Mercè Sala, política e economista; Piedad de la Cierva Viudes, científica; Matilde Ucelay Maórtua, a primeira arquitecta española.

- 2009: Yelena Isinbayeva é galardoada co Premio Príncipe de Asturias do Deporte. O Día das Letras Canarias (21 de febreiro) dedícase á escritora Mercedes Pinto. Celia Sánchez Ramos, investigadora e inventora da UCM con 448 patentes, é nomeada Mellor Inventora Internacional pola Organización Mundial da Propiedade Intelectual. No mes de decembro a COOFFEE organiza en Granada as Xornadas Feministas «Treinta años después: aquí y ahora». Publícase a obra de Amelia Valcárcel *Feminismo en un mundo global*. Pasamento de: a doutora en prehistoria e activista feminista Encarna Sanahuja; a escritora Corín Tellado.

- 2010: Presidencia española do Consello da Unión Europea. Apróbase a Ley Orgánica 2/2010, de 3 de marzo, de salud sexual y reproductiva y de la interrupción voluntaria del embarazo. O Goberno presenta no Congreso o Proyecto de Ley del Registro Civil, no que se pretende rematar coa histórica prevalencia do apelido paterno fronte ao materno, sistematízase e axilízase o procedemento de cambio de nomes e apelidos, e elimínase toda referencia á filiación non matrimonial, con plena equiparación á matrimonial. O Día das Letras Canarias dedícase á investigadora, docente, crítica literaria e escritora María Rosa Alonso. A Fundación Isonomía organiza en Castellón o Congreso Las Mujeres en el Ámbito Literario: el Estado de la Cuestión. O Premio Príncipe de Asturias de Investigación Científica y Técnica recae en Linda Watkins, David Julius e Baruch Minke, referentes mundiais da Neurobioloxía sensorial. O Premio de la Crítica de Poesía Castellana recae na obra de Juana Castro *Heredad seguida de cartas de enero*. O Premio Dulce Chacón de Narrativa Española recae na obra de Belén Gopegui *Deseo de ser punk*. Outórgaselle o Premio Miguel de Cervantes a Ana María Matute. María de la Cruz Sánchez Escobedo publica *Mujer y creación de empresas. Tendencias de investigación*. M.ª Isabel Menéndez Menéndez publica *Representación mediática de la violencia de género. Análisis de la prensa balear (2004-2008)*. Publícase a obra, dirixida por Christine Fauré, *Enciclopedia histórica y política de las mujeres, Europa y América*. Jesús Palomares Ibáñez publica *Mujeres universitarias. El colegio mayor Santa María del Castillo (1949-1981)*. A UNED publica *Dramaturgias femeninas en la segunda mitad del siglo XX, espacio y tiempo. Actas del XIV Seminario Internacional del Centro de Investigación de Semiótica Literaria, Teatral y Nuevas Tecnologías*. Pasamento de: a escritora Luzía Dueso Lascorz; a política e ex-ministra de Educación María Jesús Sansegundo.

2011-...

MUNDO

MEDIEVO

- A vida conventual é escollida como lugar-refuxio por mulleres sobre todo pertencentes á nobreza e á burguesía e que non dispoñen de dote para casar axeitadamente. A cantidade de dote requirida para a entrada no convento é menor que a necesaria para casar.
- Nos conventos e abadías xeracións de mulleres exercen a tarefa de copiar e elaborar miniaturas ilustrando códices e libros de salmos.
- Mulleres con oficios, entre outros moitos: carniceiras, ferraxeiras, fabricantes de redes, zapateiras, fabricantes de luvas, faixeiras, camiseiras, fabricantes de carteiras, sombreireiras, comadroas, esfoladoras, encadernadoras, pintoras, fiadeiras de seda, bordadoras, salgadeiras, campesiñas, lavadeiras, creadoras de ourives. Tamén algunhas mulleres son ás veces mestres gremiais.
- A anulación matrimonial e a posibilidade de ter novas nupcias están reservadas para casos de incapacidade de reprodución.
- Nos séculos V-XI a Lex Gotica permite que as mulleres dispoñan de propiedade. A maioría dos matrimonios son civís, comezan a realizarse tamén matrimonios eclesiásticos.
- No século VI santa Radegunda exerce os poderes propios dunha raíña no ámbito xudicial e administrativo, contrariando ao seu marido.
- No século VII existen mosteiros con seccións separadas para monxes e monxas unidas polo goberno dunha abadesa.
- Ata o século IX é común entre reis e nobres a práctica da polixinia.
- Século X: A monxa castelá Ende realiza unha serie de miniaturas para ilustrar un códice sobre a fin do mundo, as súas son cualificadas como obra mestra.
- Século IX: Dhuoda, nacida nunha familia da alta nobreza, aprende a vivir soa, a gobernar os campos, a pedir préstamos a cristiáns e xudeus para armar o seu marido e escribe un manual de educación. A igrexa comeza a elaborar as súas estratexias futuras para se inmiscir nas prácticas sexuais e matrimoniais da poboación.
- Século XI: Coa Reforma Gregoriana (1075) aumentan os referentes e referencias ás mulleres e ao corpo sexuado femia como símbolo de maldade. Trótula é unha médica da Escola de Salerno, centro médico non conectado coa igrexa e no que as mulleres poden aprender, exercer e ensinar medicina; a obra de Trótula máis coñecida é *De passionibus mulierum ante in et post partum*. Murasaki Shikibu escribe a obra *Genji monogatari*; trátase dunha novela de cincuenta capítulos e miles de páxinas.

- Século XII: A burguesía comeza a se configurar como unha clase distinta e diferenciada dos señores. As mulleres nobles son donas do espazo da casa, asumen a plena responsabilidade do seu coidado e deciden todo, incluído o mando e castigo de criados e criadas. O traballo comeza a ser definido como unha actividade pola que a cambio se recibe unha paga. Fórmanse e desenvólvense numerosas institucións educativas, unhas están ligadas á Igrexa, outras teñen un carácter máis independente. O alto clero goza de recoñecemento máxico-mítico baseándose na escritura e no ensino. A Igrexa ten as súas propias normas e conta con tribunais especiais. Coa imposición do matrimonio monogámico e indisoluble a Igrexa trata de moralizar os propios costumes eclesiásticos, transformar a nobreza e someter o resto do pobo de Deus ao imperialismo eclesiástico. Aumento da participación das mulleres na vida social, espiritual e intelectual medieval como oíntes, lectoras, mecenas, transmisoras de grandes herdanzas e titoras. A cosmóloga e médica Hildegarda de Bingen escribe e ilustra importantes textos de ciencias naturais, bioloxía, botánica, astronomía e medicina. A científica e médica Herrad Landsberg escribe *Hortus deliciarum*, enciclopedia de relixión, historia, astronomía, xeografía, historia natural e botánica médica. Existen mulleres que realizan o oficio de miniaturistas fóra da vida conventual. A miniaturista Claricia autoreprésentase nun libro de salmos.

- Século XIII: A formación das universidades supón o ordenamento, agrupación e xerarquización de oficios e unha redución das posibilidades educativas das mulleres. A finais deste século, Guillermine de Bohemia crea unha igrexa de mulleres á que acoden tanto mulleres do pobo como burguesas e aristócratas; foron denunciadas pola Inquisición a comezos de século XIV. Fúndase, no marco de certos movementos relixiosos, a orde das Madalenas, comunidades en que as prostitutas debían facer penitencia e iniciar unha nova vida. Bocaccio escribe *De claris mulieribus* (1360), libro en que se recollen 104 biografías de mulleres.

- XIII-XIV: Na Universidade de Boloña, unha das poucas que admiten mulleres, a anatomista Alessandria Giliani (1275-1326) ideou a técnica de inxectar líquidos nos vasos sanguíneos.

-Século XIV: Institúense formas de control social tanto inquisitoriais como de policía urbana. Fanse máis estritas as leis que someten as mulleres á autoridade do marido. Xorde a figura do vagabundo pobre ligada á desconversión da sociedade feudal. Tense constancia de que nas universidades estudaban e ensinaban mulleres; cando menos nas de Salamanca e Boloña. Nas cidades, a partir de 1350 unha parte importante da actividade produtora, comercial e investigadora está nas mans de mulleres. En 1310 a mística e escritora francesa Margarita Poret é queimada viva. En 1322 a bula do papa Xoán XXII condena tanto a Ars Nova como as tendencias modernistas na música. Fúndase en Viena unha casa para aloxar mulleres libres dedicadas á prostitución que desexen «corrixirse».

- Século XV: A igrexa condena á fogueira a Xoana de Arco (1431). Aparición da obra de Cristine de Pizan *Le livre de la cité des dames* (1405); esta autora, ao quedar viúva, traballa de copista e ilustradora para manter a súa familia. As obras da pintora Susana Horenbout chegan a ter unha gran sona. Seguindo a estrutura do *Decameron*, Margarita de Navarra escribe un volume de 200 contos e historias titulado *Heptameron* (1492).

- A finais da Idade Media institucionalízase a prostitución, as prostitutas constitúen daquela un dos primeiros colectivos asalariados que non contan con irmandades e que se someten a normas profesionais impostas polos donos dos prostíbulos; isto é, as autoridades reais, relixiosas e municipais.

Século XVI

- Actividade inquisitorial contra mulleres: queima de bruxas. Estas condenas prólonganse ata o s. XVIII.

- Aparición do beguinato como busca de educación por parte dalgunhas mulleres excluídas das universidades.

- 1542: A gobernadora de Tetuán, Sayyida al-Hurra, é destituída.

- 1555: Joana de Gama escribe sobre as limitacións sufridas polas mulleres desde que o mundo é mundo. Sofonisba Anguissola pinta *Juego de ajedrez*, obra considerada como unha das mellores do seu xénero neste século.

- 1556: Nace en Dinamarca Sofie Brahe, quen chegará a ser unha importante astrónoma e a traballar co seu irmán Tycho; as súas observacións serán cruciais para que Kepler poida determinar as órbitas elípticas dos planetas. Nace en Venecia Marietta Robusti, *La Tintoretto*, quen chegará a ser unha pintora de grande éxito.

- 1563: O Concilio de Trento decreta que as mulleres teñen alma.

- 1565: Nace Marie Le Jars de Gournay, que chegará a ser literata, filósofa e alquimista.

- 1575: A gravadora Diana Scultori Ghisi, coñecida como Diana Mantovana, obtén o permiso papal para firmar, imprimir e vender os seus traballos, sendo a primeira muller en obter este dereito.

- 1576: Pasamento de Levina Teerline, recoñecida miniaturista inglesa e a mellor pagada das e dos miniaturistas da súa época.

- 1581: Francesca Caccini compón a ópera *La liberazione de Ruggiero*, é a primeira vez que unha muller realiza unha tarefa destas características.

- 1593: Nace en Roma Artemisa Gentileschi, que chegará a ser unha das poucas pintoras que puido traballar e vivir como artista naquela época.

Século XVII

- En Francia comezan a súa andadura os Salóns como espazo público, neles as mulleres teñen unha presenza notoria e protagonizan o movemento literario e social coñecido como preciosismo. Cavendish (1623-1673) defende a capacidade das mulleres para elaborar coñecemento científico, creativo e orixinal. No campo da astronomía adóptase o sistema copernicano.
- 1622: Marie Le Jars de Gournay publica *De l'égalité des hommes et des femmes*.
- 1626: Nace Mary Boyle, que chegará a ser unha gran coñecedora da aplicación das plantas no ámbito da medicina.
- 1640: Martine de Beausoleil, considerada como a primeira xeóloga do mundo, insta ao rei de Francia para que faga uso dos ricos xacementos minerais do país.
- 1646: Nace en Venecia Helena Cornaro Piscopia, das primeiras científicas en acadar o grao de doutora.
- 1647: Nace Maria Sybilla Merian, que chegará a ser unha das entomólogas máis citadas ao longo do século XVIII.
- 1648: Nace en Mexico Juana Inés de la Cruz, quen chegará a ser unha destacada monxa, poeta, escritora, polemista, ensaísta e precursora da educación das mulleres.
- A mediados de século créanse varias seitas, algunhas delas inclúen as mulleres como predicadoras e admiten que o espírito pódese expresar a través delas.
- 1653: Morre a poetisa, filósofa e humanista italiana Lucrecia Marinelli.
- 1658: A pintora Elisabetta Sirani abre unha escola de pintura para mulleres en Boloña.
- 1660: Fúndase a institución científica Royal Society de Londres, non admite mulleres como membros.
- 1666: Fundase a Académie des Sciences en Francia, non admite mulleres como membros.
- 1673: A obra do cartesiano Poulain de la Barre *De l'égalité des deux sexes* adóptase como punto de arranque da polémica moderna sobre a igualdade dos sexos.
- 1688: Aphra Behn, escritora e precursora do feminismo en Inglaterra, escribe a obra *Oroonoko: or, the Royal Slave. A True History*, na que subverte as ideas do seu tempo sobre os pobos «non civilizados», obra considerada por moitas persoas como a primeira novela filosófica en lingua inglesa.
- Lady Mary Montagu (1689-1762) introduce en Europa a inmunización contra a varíola.
- 1692: Comeza o xuízo das bruxas de Salem.

Século XVIII

- A prensa comeza a perfilarse como unha forma de expresión e formación da opinión pública. Montagu (1689-1762), Châtelet (1706-1749), Bassi (1711-1778) e Agnesi (1718-1799) defenden a capacidade das mulleres para elaborar coñecemento científico, creativo e orixinal e seguen a ser moitas as mulleres que cos seus traballos en eidos como as matemáticas, a física, a química, a filosofía, a política ou a medicina seguen a demostrar que iso é real. En Europa a década dos noventa representa unha radicalización do discurso crítico e das demandas prácticas das mulleres.
- 1700: Créase a Societas Regia Scientiarum (posteriormente chamada Akademie der Wissenschaften) en Berlín.
- 1702: A astrónoma María Winkelman descubre un cometa.
- 1703: Morre a filósofa francesa Gabrielle Suchon, autora do *Traité de la morale et de la politique*, publicado en 1693.
- 1706: Nace Emilie du Chatelet, chegará a ser unha importante matemática, traducirá os *Principia* de Newton e divulgará os conceptos de cálculo diferencial e integral nos seus escritos.
- 1711: Nace Laura Bassi, tradutora e estudosa da física de Newton e responsable da súa implantación en Italia.
- 1715: Considerado como o primeiro grito revolucionario feminista da literatura portuguesa, editase o libro de cordel de Paula da Graça *Bondade das mulheres vendicada e malícia dos homens manifesta*.
- 1718: Nace María Gaetana Agnesi, que como matemática realizará importantes estudos sobre tanxentes e curvas.
- 1720: A pintora italiana Rosalba Carriera lanza a moda da pintura ao pastel durante a súa estancia en París.
- 1721: Montesquieu publica *Lettres persanes*.
- 1723: Nace Nicole Reine, quen chegará a realizar medicións astronómicas relacionadas coa volta do planeta Halley e da eclipse solar do ano 1764.
- 1724: A dinastía borbónica funda na Cidade de México o primeiro convento para indíxenas de monxas caticas de Corpus Christi.

- 1726: Nace Anna Blackburne, chegará a ser unha das fundadoras do museo de Oxford Hall.
- 1729: Morre a compositora francesa Elisabeth C. Jacquet.
- 1732: Laura Bassi obtén o seu doutoramento en Filosofía na universidade de Boloña.
- 1738: Publícase o estudo de Gabrielle-Èmilie Le Tonnelier de Breteuil *Disertación sobre a natureza e propagación do lume*.
- 1742: Dorothea Christine Leporin defende o dereito das mulleres a cursar estudos universitarios.
- 1744: Nace Sara Banks, chegará a ser unha importante naturalista inglesa.
- 1745: A pintora de orixe española Françoise Duparc chega a Francia e perfecciona a súa técnica.
- 1748: Nace en Francia Jacques Louis David, quen chegará a ser pintor de cámara de Napoleón e un dos poucos artistas que se ocupou de facer escola con mulleres e de formar artistas.
- 1750: Nace Caroline Herschel, que chegará a ser unha importante astrónoma; constrúe grandes telescopios xunto co seu irmán, descubre oito cometas, mil estrelas dobres e outros fenómenos.
- 1756: No volume 6 de *L'Encyclopédie*, Jaucourt argumenta que é posible que a subordinación das mulleres no matrimonio sexa unha construción social. Nace en Hannover Caroline Herschel, quen realizará importantes traballos relacionados coa astronomía.
- 1758: Nace Marie-Anne Paulze (Mme. Lavoiser), quen chegará a ser, xunto co seu home, unha das principais promotoras da química como ciencia experimental; publica *Memorias de química* baixo o nome do seu marido.
- 1761- 1762: Rousseau publica *Julie, Émile e Du contrat social*, que establece teses misóxinas como a superioridade dos homes sobre as mulleres e que a función social destas últimas debe ser satisfacer os homes e atender as crianzas.
- 1762: Madame de Beaumer funda *Le Journal des Dames*.
- 1764: Morre en Versalles a marquesa de Pompadour, mecenas da arte.
- 1774: En Francia prohíbese ás mulleres a participación en calquera tipo de actividade política.

- 1776: Trece colonias americanas decláranse independentes. Nace Shopie Germain, quen chegará a ser coñecida pola súa teoría das superficies elásticas.

- 1787: Na obra *Lettres d'un bourgeois de New Haven à citoyen de Virginie*, Condorcet defende o dereito das mulleres a votar. Publícase a obra de Madame de Coicy *Mémoire pour le sexe féminin contre le sexe masculin*. A astrónoma Caroline Herschel, entre cuxos traballos destaca o ordenamento do British Catalogue de Flamsteed, é nomeada axudante de astrónomo da corte de Inglaterra.

- Agroma o feminismo como movemento social e político vencellado á Ilustración e á Revolución Francesa; o 1 de xaneiro de 1789, mulleres de diferente condición social dan a coñecer a *Petición de Mulleres do Terceiro Estado* con reivindicacións como o dereito ao voto, o dereito á instrución, igualdade de dereitos no matrimonio, medidas contra a dobre moral, libre acceso a todos os oficios, garantías de igualdade laboral e participación das mulleres nas transformacións sociais.

- 1789: As mulleres ocupan un lugar fundamental no decurso da Revolución Francesa (1789-1795), protagonizan a toma da Bastilla o 20 de xuño lideradas por Théroigne de Mericourt e marchan a Versalles en outubro lideradas por Louison Chabry e Renée Audon; malia isto, a Declaración dos Dereitos do Home e do Cidadán exclúeas da cidadanía.

- 1790: Publícase a obra de Condorcet *Sur l'admission des femmes au droit de cité*. A Asemblea Nacional francesa proclama a igualdade ante a lei excluindo ás mulleres.

-1791: Promúlgase a primeira Constitución francesa, que exclúe as mulleres da cidadanía. Abólense os dereitos feudais en Francia. Publícase a obra de Olimpe de Gouges *Déclaration des droits de la femme et la citoyenne*, que reclama a igualdade xurídica e política das mulleres.

- 1792: Legalízase o divorcio en Francia. Publícase a obra de Mary Wolstonecraft *Vindication of the Rights of Woman*, que reclama a igualdade xurídica e política das mulleres e rexeita as teses misóxinas de Rousseau.

- 1793: Despois dunha gran campaña antifeminista péchanse clubs de mulleres en Francia e Pauline Léon e Claire Lacombe fundan o Club de Cidadás Republicanas Revolucionarias vinculado ao movemento dos Enragés, situado na esquerda política. Morren guillotinas Olimpe de Gouges e Mme. Roland por defender os dereitos das mulleres.

- 1793-1794: Petición de dereitos das mulleres nas novas repúblicas do territorio italiano. En Holanda fálase dos dereitos das mulleres. Nas escolas alemás débátese sobre a diferenza entre os sexos. Os políticos ingleses ridiculizan as demandas dos dereitos políticos das mulleres.

-1795: As mulleres volven tomar as rúas de París reclamando a restitución da Constitución Montañesa de 1793, que recolle o dereito á instrución e ao sufraxio universal; non obstante, calquera movemento político de carácter revolucionario é reprimido e a lexislación establece que o único suxeito político é o propietario.

- 1796: Nace Cecilia Böhl de Faber, quen como escritora empregará un pseudónimo masculino para publicar.
- 1799: Nace Mary Anning en Inglaterra, chegará a ser unha das máis importantes xeólogas da súa época.

Século XIX

- A prensa consolídase como forma principal de expresión e formación da opinión pública. Ao longo deste século van tomar forma as teorías evolucionistas e bioloxicistas na explicación dos sexos e das relacións sociais. Tamén é este o século dos grandes movementos sociais emancipatorios, que contan coa participación de mulleres. O feminismo de carácter internacional emana dun grupo social que se constitúe como tal e intenta definir a un tempo a identidade e o lugar das mulleres nun todo social. As mulleres móvense, viaxan e migran atraídas polo mercado laboral das cidades; as campesiñas traballan sobre todo como empregadas domésticas e costureiras, as burguesas como institutrices. Na práctica existen lugares (políticos, militares, xudiciais, intelectuais, deportivos...) vedados para as mulleres e outros que se lles adxudican case con exclusividade como: lavadoiros, tendas, salóns de té... Segundo avanza o século a esixencia do matrimonio por amor tórnase máis insistente.

1800-1850

- Desenvolvemento do feminismo liberal e do feminismo de clase: socialista, comunista e anarquista.
- Gran debate sobre a capacidade biolóxica das mulleres para o estudo (Frances Gall).
- 1803: Pasamento de Adélaide Labille-Guiard, pintora francesa dedicada a temas de historia e retratos.
- 1804: Código napoleónico, que vai influír na consideración das mulleres como suxeito menor e incapaz e como propiedade do marido.
- 1806: Edítase en Francia o xornal *Ateneo das Mulleres*. Morre Charlotte Smith, poetisa e novelista inglesa que denunciara a sociedade patriarcal.
- 1807: Germaine de Staël publica *Corinne*.
- 1808: Charles Fourier publica *Théorie des quatre mouvements*.
- 1813: A Asemblea Xeral declara libres as fillas e fillos das e dos escravos do Río da Prata.

- 1815: Congreso de Viena. Abolición do tráfico de escravos. Restauración das monarquías absolutas.
- 1816: Juana Azurduy de Padilla lidera a derrota das tropas españolas en Bolivia.
- 1818: Créanse en Inglaterra as Female Reform Societies. Nace Emily Brönte, célebre literata inglesa. Nace María Mitchell, chegará a ser unha importante astrónoma.
- Anos vinte: en Europa prodúcense severas restricións na liberdade de prensa e de asociación. Desenvólvese a revolución grega. Publícanse diversos tratados sobre a educación das mulleres. Nos Estados Unidos de América do Norte organízase o movemento abolicionista feminino formando parte da loita pola abolición da escravitude, neste contexto moitas mulleres toman consciencia da súa propia condición de mulleres explotadas.
- 1820-1840: En Gran Bretaña o movemento obreiro expulsa progresivamente as mulleres das *inns* (tabernas) e pubs que antes frecuentaban. Nas localidades da Provenza as mulleres retíranse das *chambretes*. Nace Florence Nightingale, chegará a facer importantes contribucións para a mellora das condicións sanitarias.
- 1821: Morre Napoleón. O código napoleónico vai ter unha grande influencia nos códigos civís e lexislacións respecto da muller en todo o mundo.
- 1822: Primeira Constitución portuguesa.
- 1830: Coroación do rei Luís Filipe en Francia por temor á revolución. Revolución polonesa. Independencia de Bélxica. O 15 de setembro inaugúrase a primeira liña de ferrocarril con automoción de vapor Liverpool-Manchester. Exploración da Antártida. Emerxencia do positivismo científico e das súas teorizacións. O feminismo emana dun grupo social que se constitúe como tal e intenta definir a un tempo a identidade e o lugar das mulleres nun todo social.
- 1831: Nace Amelia Barr, novelista e escritora; entre os seus traballos destaca a historia de Inglaterra, Escocia e América.
- 1832: As reformas británicas exclúen explicitamente o sufraxio das mulleres. Marie Smith, muller solteira de Yorkshire, fai un escrito pedindo o voto das mulleres non casadas. Suzanne Voilquin publica *La femme libre*.
- 1833: Ao fío do movemento antiescravista nos EE UU, as mulleres establecen novas formas organizativas. Eugénie Niboyet funda o Conseiller des Femmes (Consello das Mulleres) en Lyon. Flora Tristán publica o libro en que recolle as súas experiencias de viaxes por Perú.
- 1834: En Inglaterra o intento de federar todos os gremios ten como resultado a creación da Trade Union.

- 1836: Flora Tristán escribe o seu primeiro panfleto feminista, *Nécessité de faire bon accueil aux femmes étrangères*.
- 1837: Código morse. Campañas de reforma da situación da muller no xudaísmo. Sarah Grimké escribe *Letters on the Equality of the sexes. Addressed to Mary S. Parker, President of the Boston Female Anti-Slavery Society*, nela establece unha unidade dialéctica imprescindible entre a loita pola abolición da escravitude e a feminista.
- 1839: Guerra do opio entre China e Inglaterra.
- 1840: Celébrase en Londres a Convención Mundial contra a Escravitude, nela négaselles a Lucrecia Mott e Elizabeth Candy Stanton o seu dereito a falar.
- 1842: Nace Agnes Mary Clarke, astrónoma e escritora inglesa que formou parte da Real Sociedade Astronómica. Pasamento de Elisabeth Louise Vigée-Lebrun, a pintora francesa con máis sona neste século.
- 1843: Publícase a obra de Flora Tristán *L'union ouvrière*. Publícase a obra de Marion Reid *A Plea for Women*. Leis de Mendel sobre a herdanza biolóxica.
- 1844: Nace nos Estados Unidos de Norteamérica Mary Cassat, que chegará a ser unha relevante pintora impresionista. Morre Flora Tristán.
- 1845: Fúndase en Londres a Sociedade de Demócratas Fraternalis como espazo aglutinante de refuxiados e refuxiadas políticas de Europa. Aurore Dupin, co pseudónimo de «George Sand », publica *Histoire de ma vie*.
- 1847: Charlotte Brontë publica a obra autobiográfica *Jean Eire*. Morre a compositora e pianista Fanny Hensel Mendelssohn.
- 1848: Revolucións en París, Berlín, Viena, etc. Abolición da escravitude nas colonias francesas. Publicación do *Manifest der Kommunistischen Partei*. «Declaration of Sentiments» en Séneca Falls, que dá lugar ao denominado feminismo sufragista; este cobra forza desde mediados de século en EE UU e Inglaterra. Primeira Convención sobre os Dereitos da Muller en Nova York. Auguste Comte publica *Système de politique positive*. Morre Caroline Herschel, astrónoma alemá e primeira muller en descubrir un cometa. Pasamento da pintora americana Mary Stevenson Cassatt.
- 1849: Louise Otto-Peters potencia a creación do *FrauenZeitung*, o xornal seguirase editando ata 1952. Nace Mercedes Cabello de Carbonera, que chegará a ser considerada iniciadora da novela moderna en Perú.
- 1850: Celébrase en Frankfurt o Congreso Universal dos Amigos da Paz. A danesa Mathilde Fibiger, primeira telegrafista e funcionaria pública en Dinamarca, publica co pseudónimo de Clara Raphael *Tolv Breve*, doce cartas que demandan a independencia da muller como persoa. Nace Sofía Kovalevskaja, que chegará a ocupar un importante lugar

como matemática rusa. Morre Margarita Teller, muller de grande influencia na filosofía norteamericana.

1851-1900

- 1851: Celébrase en Akron (Ohio) a Primeira Convención Nacional polos Dereitos da Muller, na que a activista negra Sojourner Truth toma a palabra e pregunta: acaso eu non son unha muller? O movemento Amantes libres crea a cidade ensaio Modern Times en Long Island; nela a liberdade elíxese ao mesmo tempo entre toda a comunidade; as propiedades son individuais, véndese e mércase a prezo de custo; non existe sistema de autoridade municipal, xudicial nin carcerario e a dieta da comunidade é opcionalmente vexetariana. Nace en Berlín Carolina Michaëlis de Vasconcelos. Morre a escritora Mary Shelley, autora de *Frankenstein*.

- 1852: Harriet Beecher-Stowe publica *Uncle Tom's Cabin*, obra convertida en manifesto antiescravista dunha época. Jeanne Deroin publica o *Almanach des Femmes*, con artigos en francés e inglés. Marie Vernet loce con grande éxito entre a aristocracia parisiense as creacións do seu marido, o modisto Charles Worth; isto convértea na primeiro modelo de moda. Morre Ada Byron, quen destaca por escribir o primeiro programa matemático para unha computadora.

- 1954: Coco Chanel presenta o seu «Look Total», unha combinación de deseño innovador cunha actitude relaxada e que evoca o ocio.

- 1856: Nace en Freiberg Sigmund Freud.

- 1857: As mulleres danesas maiores de 25 anos adquiren a libre disposición das súas ganancias, fortuna e herdanza.

- 1858: Proudhon publica *De la justice*. Juliette Lamber publica *Idées antiproudhoniennes*.

- 1859: As universidades rusas admiten mulleres como lectoras. Darwin publica *On the Origin of Species by Means of Natural Selection, or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*. Morre a escritora alemá Bettina Brentano.

- 1860: Guerra civil nos Estados Unidos de Norteamérica. As universidades suízas comezan a admitir mulleres. Auxe do feminismo socialista en Europa; as súas reivindicacións céntranse sobre todo na formación de mozas e no salario das traballadoras.

- 1861: Nace Lou Andreas Salomé, filósofa alemá e única muller aceptada na Sociedade Psicanalítica de Viena.

- 1864: Acta de nacemento da Asociación Internacional do Traballo (AIT), con seccións europeas e comité central en Londres. Nace Camille Claudel, quen chegará a ser unha importante escultora.

- 1864-1865: Abolición formal da escravitude nos Estados Unidos de Norteamérica.
- 1865: Abolición formal da servidume en Rusia. Fundación da Asociación Xeral Alemá de Mulleres.
- 1866: Na Internacional do Traballo dos Homes ábrese o debate sobre o traballo das mulleres. Publícase a obra de Julie-Victorie *La femme pauvre*.
- 1868: Bakunin funda en Xenebra a Alianza da Democracia Socialista. Emily Davies argumenta que, para a súa entrada na universidade, as mozas inglesas pasen polo mesmo exame que os mozos. En París un grupo de mulleres defende o dereito ao traballo para as mulleres. Nos EE UU fúndase a National Woman Association. Publícase o primeiro xornal feminista portugués.
- 1869: Ábrese debates arredor da capacidade psíquica e mental das mulleres para a educación. John Stuart Mill publica *The Subjection of Women*. A antropóloga, filósofa e científica Clérence Royer publica *Origine de l'home et des sociétés*. O estado de Wyoming reconece o dereito das mulleres a votar. Nos EE UU fúndase a American Woman Association, de carácter máis consevador que a creada o ano anterior. Morre María Victoria de Trevenot, filla do inventor da taquigrafía e primeira taquígrafa que coñece a historia.
- 1870: Nos EE UU apróbase á 15ª emenda; concede o dereito ao voto a homes negros e aos defensores dos dereitos da poboación afroamericana. En Europa e nos EE UU iníciase o denominado «Primeiro período do movemento feminista», cuxa data de remate se sitúa no caso dos EE UU en 1920 e de Europa en 1945. As universidades inglesas comezan a admitir mulleres. A abolicionista, activista social e poeta norteamericana Julia Ward escribe a «Proclama do Día das Nais», un apaixonado chamamento á paz e ao desarmamento mundial. Nace María Montessori, primeira muller en obter o título en Medicina en Italia.
- 1871: Fráguase a sublevación da Comuna de París, o primeiro intento de goberno obreiro da historia. Créase a Primeira máquina simple para producir electricidade. Charles Darwin publica *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex*. Grazas á invención do xelatino bromuro comezan a facerse as primeiras instantáneas fotográficas na rúa. Creación da Unión de Mulleres. Fúndase a Sociedade de Mulleres Danesas. Fúndase a Comuna de París e a Unión das Mulleres pola Defensa de París. Alemaña emerxe como a maior potencia mundial.
- 1872: O anarquismo constitúe unha AIT paralela con predominio das Federacións española e italiana. Morre Mary Fairfax Somerville, científica e matemática escocesa que apoiou e defendeu a emancipación e educación das mulleres.
- 1873: Tendo como principal impulsora a Emily Davies, fúndase en Cambridge o Dirton College, primeira institución feminina de carácter universitario co obxectivo de conseguir que as mulleres sexan admitidas aos mesmos exames que os homes, de que reciban a mesma titulación e de defender as causas da profesionalización e da cidadanía das mulleres.

Mulleres de 18 cidades estadounidenses realizan unha reunión do Día das Nais polos dereitos das mulleres e pola paz; este tipo de reunións seguiranse celebrando en Boston, cando menos durante unha década máis. Nace Sidonie Gabrielle, *Colette*, que chegará a ser escritora; parte da súa obra publícase co nome do seu marido. Morre a cubana Gertrudis Gómez de Avellaneda, escritora e loitadora contra a escravitude.

- 1874: Fúndase en Xapón a primeira escola normal para mulleres. En Londres créanse gremios de mulleres encadernadoras, tapiceiras e costureiras.

- 1875: Revolta de mulleres de Porto (Portugal) pola subida do prezo do pan. Nace a educadora americana de orixe rusa Mary Bethume Mc. Lear, quen será directora da División de Asuntos das Minorías Negras.

- 1876: Traslado da sede da AIT a Nova York. Bell patenta o teléfono. Nesta altura Graham Bell inventa o teléfono e os seus instrumentos de transmisión. Hubertine Auclert, Marguerite Durand e León Richer fundan a sociedade feminista *Le droit des femmes*. As irmás Ángela e Ezra Heywood son encarceradas ao publicar o folleto *O dereito natural e a necesidade do autogoberno sexual*; nel defenden que o amor libre é inseparable da prevención anticonceptiva. Morre Aurora Dupin, *George Sand*, escritora socialista francesa, fundadora da *Revue Indépendante* e da *Revue Sociale*.

- 1877: Nos EE UU aséntanse as bases do segregacionismo racial e organízase o Comité Norteamericano para a Prevención e Legalización da Prostitución. A xornalista librepensadora Annie Besant é encarcerada por publicar un libro sobre o control da natalidade con anotacións médicas e orientacións sobre onde conseguir anticonceptivos.

- 1878: En París celébrase o Primeiro Congreso Internacional sobre os Dereitos das Mulleres. Lucy Parsons publica *The Socialist*, obra en que anima as obreiras, as persoas paradas, as sen teito e indixentes a sublevarse contra os poderes establecidos e perseguir a igualdade entre clases, razas e sexos. Nace en Viena a física Lise Meitner, codescubridora da fisión nuclear. Nace Marie Curie, quen descubrirá que a radioactividade é unha propiedade intrínseca da materia. Nace en Perú María Jesús Alvarado, quen co tempo se desenvolverá como escritora, xornalista e feminista.

-1879: Ferrocarril eléctrico en Berlín. August Bebel escribe *Frau und der Sozialismus*, obra en que toma en consideración as aspiracións sociais das mulleres dentro do movemento obreiro; con anterioridade, e salvo excepcións, eran consideradas seres incapaces. Pasamento da fotógrafa inglesa Julia Margaret Cameron, *Sra. Herbert Duckworth*.

-1880: Inicio do conflito palestino. As universidades francesas comezan a admitir mulleres. Pasamento de Mary Ann Evans, escritora británica que escribiu baixo o alcume de George Eliot.

- 1881: Fúndase en Milán a Liga Promotora dos Intereses Feministas (Liga Promotice degli Interessi Femminile).

- 1882: Nace Virginia Woolf, quen chegará a ser considerada como unha das figuras máis destacadas da narrativa moderna inglesa.

- 1882-1884: Campañas do Movemento Sufraxista Británico polo recoñecemento do dereito de propiedade ás mulleres casadas.

- 1883: A antropóloga Alice Fletcher recoñece que as «omaha» perden o dereito a seren propietarias ao se lles impor as leis occidentais. En Norteamérica Lillian Harman, Lillie D. White e Lois Waisbrooker asumen a edición do semanario anarquista e libre pensador *Lucifer*. Pasamento de: a pintora impresionista francesa Eva Gonzalès, a feminista abolicionista negra Sojourner Truth, quen pensaba que o sufraxismo estaba a invisibilizar as diferenzas entre brancas e negras.

- 1884: Publícase a obra de Engels *Der Ursprung de Familie, des Privateigentums und des Staats*. Theodore Stanton publica *The Woman Question in Europe*. En Inglaterra, as Damas de Branco maniféstanse nas portas dos prostíbulos contra a lei de enfermidades contaxiosas e contra a trata de brancas. A anarquista, feminista e socialista Charlotte Wilson entra como membro na Fabian Society.

- 1886: O 1 de maio iníciase as revoltas obreiras polos Mártires de Chicago nas que se reclama a xornada laboral de oito horas, durará varios días e rematará co asasinato por parte do goberno americano de varios sindicalistas anarquistas.

- 1888: Exposición Internacional en París.

- 1889: No Congreso Obreiro Socialista celebrado en París tómase o acordo de celebrar o 1º de maio como Día Internacional dos Traballadores ou Día Internacional do Traballo. Jane Adams e Ellen Gates Starr crean a Hull House en Chicago, un centro-laboratorio de servizo social de acollida para mulleres abandonadas, nais solteiras, viúvas, prostitutas, obreiras e obreiros en paro, folguistas. Bertha Von Suttner publica a novela autobiográfica *Abaixo as armas!* Nela revélase contra a imposición do servizo militar obrigatorio e expón o pacifismo como calidade innata nas mulleres, por natureza dialogantes e portadoras de vida.

- 1890: Conferencia Internacional do Traballo en Berlín. Voltairine de Cleyre publica *Sex Slavery*, obra que rexeita o modelo de beleza imperante para as mulleres e contra os abusos maritais.

- 1891: Segunda Internacional. Fúndase a Federación Abolicionista Internacional. Bertha von Suttner colabora na creación dun grupo pola paz en Venecia, inicia a Sociedade Austríaca pola Paz e comeza a crear un fondo para establecer a Oficina da Paz de Berna. Lucy Parsons e Lizzye Holmes editan a revista mensual revolucionaria anarcocomunista *Freedom*. Nace Fanny Livermore Asthonn, escritora que colaborou no *Agitator Woman's Journal*. Morre a matemática Sofía Kovalevskaya.

- 1892: A sufraxista americana Elizabeth Cady Stanton dirixe un chamamento ao Congreso dos Estados Unidos a favor do voto das mulleres co escrito titulado *La solitudine dell'io* (A soidade do eu), no que defende a conexión inseparable entre individualidade, dereito ao

voto, liberdade de conciencia e autodeterminación. Marie Huot lanza a consigna antinatalista «A folga de ventres», as nais como traballadoras reprodutivas teñen dereito a declararse en folga.

- 1893: Recoñecemento do dereito ao voto para as mulleres en Nova Zelandia. En Canadá fúndase o Consello Nacional de Mulleres de Canadá. A exploradora Mary Kingsley percorre o Congo Francés.

- 1894: Algúns estados australianos recoñecen o dereito ao voto das mulleres.

- 1895: Henrietta Leavitt comeza a traballar como voluntaria no observatorio de Harvard, traballará no establecemento da «secuencia do norte polar de magnitudes» adoptada polo Comité Internacional de Magnitudes Fotográficas. Pasamento da pintora impresionista francesa Berthe Morisot.

- 1896: Italia e Alemaña reparten entre elas Etiopía. Segundo Congreso Feminista Internacional en París. Morre a compositora e concertista austríaca Clara Schumann.

- 1897: Este ano é considerado como o ano de nacemento do Movemento Sufraxista. Primeiro Congreso de Mulleres Checoslovacas. Lydia Becker e Millicent Fawcett, na liña do sufraxismo moderado, fundan a Unión Nacional de Sociedades de Mulleres Sufraxistas (National Union of Women's Suffrage Societies. NUWSS). Publícase en Francia *La Fronde*, primeiro xornal francés dirixido e escrito por mulleres e con continuidade ata 1902.

- 1898: Primeira intervención norteamericana en Cuba, considerada como a primeira guerra do capitalismo imperialista. Nace Teresa Neumann, que chegará a ser unha filósofa mística recoñecida.

- 1899: En Dinamarca as mulleres casadas conseguen a libre disposición da súa fortuna persoal. Créase o Consello Nacional de Mulleres Danesas.

- 1900: A Kodak saca á venda as primeiras cámaras fotográficas portátiles de carrete circular e baixo custo. As universidades alemás comezan a admitir mulleres. A paleobotánica Marie C. Stopes explora Xapón en busca de flores de setenta millóns de anos de antigüidade. Transformacións na vestimenta das mulleres de clases medias, os xustillos de corpo enteiro son substituídos polos medios xustillos, máis liviáns e flexibles. Morre Mary Kingsley, antropóloga e naturalista afeccionada e autodidacta e que durante anos explorou diferentes partes de África. Pasamento da pintora rusa Tamara de Lempicka.

Século XX

1901-1920

- 1901: Xeneralízase o dereito ao voto das mulleres en Australia; en Noruega as mulleres obteñen o voto municipal e o dereito a seren elixidas. A constitución aprobada o 21 de febreiro en Cuba deixa as mulleres sen dereito ao voto. Primeira cerimonia de entrega dos Premios Nobel de Literatura, Física, Química e Medicina. Publícase en Francia a primeira revista ilustrada dedicada integramente ás mulleres. Morre Eleanor Ormerod, destaca por desenvolver un novo campo de investigación: a entomoloxía económica.

- 1902: Outórgase o Nobel da Paz a Élie Ducommun e a Albert Gobat. Fúndase en Washington a Alianza Internacional para o Sufraxio Feminino.

-1903: Outórgaselles o Nobel de Física a Pierre Curie, Henri Becquerel e Marie Curie. Esta última convértese na primeira muller admitida na Royal Society. Primeira edición dos premios literarios Goncourt. En Gran Bretaña as sufraxistas de liña máis combativa forman a Unión Política e Social de Mulleres (Women's Social and Political Union. WSPU), tamén son coñecidas como «suffragettes».

- 1904: Congreso Internacional de Mulleres da Federación Abolicionista Internacional en Berlín, centrado na loita polo sufraxio das mulleres. Créase en Alemaña a Liga para a Protección da Nai (solteira e crianzas ilexítimas) e o seu órgano de prensa *Protección da Nai. Revista para a Reforma da Ética Sexual*. Morre Isabelle Eberhardt, exploradora anarquista suíza.

- 1905: Outórgaselle o Nobel da Paz a Bertha Von Suttner. En Londres 50 000 obreiras desfilan contra o ministro Balfour. A alemá Christabel Pankurst é encarcerada por reclamar en público o dereito ao voto para mulleres. Toma corpo a organización anarcosindicalista, socialista e feminista norteamericana Workers of World, que defende o dereito das mulleres a satisfacerse sexualmente, a establecer relacións de amor libre comezándoas e rematándoas por vontade propia e o dereito ao control da natalidade. Ana de Castro Osorio publica o libro *Mulheres portuguesas*. Morre en Marsella a revolucionaria Louise Michel.

- 1906: En Finlandia concédese o voto ás mulleres. En Irán Mizar Hasan Khan é elixida parlamentaria. Outórgaselle o Nobel da Paz á baronesa Von Sutter. En Inglaterra as sufraxistas fan chamamentos de acción violenta para obter o voto. En Francia as sufraxistas propoñen non pagar impostos mentres non se consiga o dereito a voto. En Portugal créase o primeiro liceo para mulleres en Lisboa e publícase ata 1920 *O Jornal da Mulher*. Nace Josephin Baker, que chegará a ser cantante e bailarina e a formar parte da loita antirracista e antinazi. Morre Mary Jacobi Putman, pioneira da física e estudosa da anatomía. Pasamento en Marsella da revolucionaria Louise Michel.

- 1907: En Noruega concédese o voto ás mulleres. Créase en Inglaterra a Liga de Homes para o Sufraxio Feminino, composta por intelectuais, académicos, clérigos, avogados, escritores e políticos de diferentes tendencias. No mes de febreiro toma corpo en Inglaterra a Mud March (Marcha de Barro). En EE UU Elizabeth Gurley Flynn organiza xunto con outras mulleres e homes o sindicato obreiro industrial Workers of the World. Celébrase en Stuttgart a primeira Conferencia da Internacional Socialista de Mulleres, nela désignase presidenta do Secretariado Internacional desta nova organización a Clara Zetkin.

- 1908: Recoñecemento do dereito ao voto ás mulleres en Dinamarca. Convocadas pola WSPU, concéntranse 250 000 persoas en Hyde Park para reclamar o dereito das mulleres a votar. Mulleres socialistas celebran nun teatro de Chicago o Womans Day, reivindicando o dereito ao voto e manifestándose contra a escravitude sexual.

Créase a Liga Republicana das Mulheres Portuguesas (LRMP). Congreso de mulleres en San Petesburgo. Nace Simone de Beauvoir.

- 1909: Selma Lagerlöf é galardoada co Nobel de Literatura. Alexandra Kollontai publica *Sotsial'nye osnorry zhenskogo voprosa*. O 15 de febreiro obreiras do sindicato da confección de Nova York convocan unha xornada de loita no East Side, piden melloras nas condicións de vida e laborais, a eliminación do traballo infantil e o dereito ao voto. O último domingo de febreiro celébrase en EE UU o Día Nacional da Muller. Pasamento de Clorinda Matto, peruana que a través da súa imprenta La Equitativa, onde só traballan mulleres, arremeteu contra a igrexa e os valores femininos tradicionais.

- 1910: Proclamación da República Portuguesa, decreto de abolición da nobreza. Na segunda Conferencia da Internacional Socialista de Mulleres propónse a celebración dun Día Internacional da Muller Traballadora. Fúndase a Liga Republicana das Mulheres Portuguesas. Créase en Inglaterra a Unión Social e Política de Homes favorable ao sufraxio feminino. María del Carmen Corredoyra concorre á Exposición Internacional de Bellas Artes celebrada en Bos Aires. Morre Elisabeth Blackwell, primeira doutora en Medicina dos EE UU.

- 1911: Outórgaselle o Nobel de Química a Marie Curie. O 19 de marzo millóns de traballadoras europeas saen á rúa en lembranza das xornadas revolucionarias de marzo de 1948. O 25 de marzo morren calcinadas 146 obreiras encerradas na fábrica Triangle Shirtwaist de Nova York; numerosas protestas convocadas pola Liga Sindical de Mulleres percorren as principais cidades norteamericanas e europeas. A aparición dunha muller con saia-pantalón nun teatro de París provoca o escándalo. Créase en Xapón o Movemento Seito Sha de Liberación da Muller. Publícase en Portugal o primeiro número de *A Madrugada*, xornal da LRMP.

- 1912: Carolina Michaëlis de Vasconcelos e Maria Amália Vaz de Carvalho son nomeadas socias de mérito da Academia das Ciéncias de Lisboa. Fúndase en Cuba o Partido Nacional Feminista. En Massachusetts preto de mil mulleres péchanse na factoría en que traballan e maniféstanse na rúa reclamando igualdade salarial con respecto aos homes, difunden e asentan un lema cargado de simbolismo: 'pan e rosas' (seguridade económica e mellora na calidade de vida).

- 1913: Créanse en Cuba o Partido Sufragista e o Partido Nacional Sufragista. Un grupo de sufraxistas voa con dinamita a casa de campo do chanceler británico Loyd George. En Rusia, o goberno tsarista reprime a mobilización polo Día das Obreiras e deporta as organizadoras a Siberia. A londiniense Emily Wilding Davison suicídase no Derby real; o seu enterro convértese nunha das máis numerosas manifestacións sufraxistas. Morre Mathilde Marchesi, cantante e profesora de música en varios conservatorios europeos.

- 1914: Primeira Guerra Mundial, o 14% das súas vítimas serán civís. O presidente estadounidense Woodrow Wilson declara oficialmente o Día das Nais; significou unha crecente comercialización desta data e o esquecemento da proclama escrita por Julia Ward Howe en 1870 e que facía desta celebración un chamamento para a paz e o desarmamento internacional. A Alianza Internacional polo Voto da Muller (International Woman Suffrage Alliance), en nome de doce millóns de mulleres de 26 países, fai un manifesto que insiste entre outras cousas na necesidade de buscar vías dialogadas para afrontar os conflitos entre nacións. Participación activa de mulleres no seo da Segunda Internacional na defensa do pacifismo: Rosa Luxemburgo, Alexandra Kollontai. Mary Richardson, líder feminista inglesa en folga de fame, é obrigada a alimentarse pola forza. Conferencia Internacional de Mulleres. Amnistía para as sufraxistas inglesas encarceradas por defender o dereito ao voto das mulleres.

- 1915: En Dinamarca modifícase a Constitución para que as mulleres poidan votar e ser elixidas. Reunión de mulleres socialistas contra a guerra en Berna, onde elaboran un documento contra a guerra. Fundación do Partido da Muller pola Paz (Woman's Peace Party) nos EE UU. Primeiro Congreso Internacional de Mulleres pola Paz na Haia, entre as súas principais promotoras atópanse Aletta Jacobs e Jane Addams.

- 1916: I Congreso Feminista Nacional en Yucatán (México). O grupo de Milán foi perseguido a consecuencia dunha petición a favor da paz que Rosa Geroni fixo circular en decembro. Pasamento da pintora impresionista francesa Marie Bracquemond e da matemática Mary Everest Boole.

- 1917: As mulleres ocupan un lugar destacado na Revolución Soviética e obteñen o dereito ao voto e a ser candidatas, o dereito ao divorcio, o acceso á educación universal e gratuíta, igual salario que os homes, o dereito ao aborto. Primeira muller ministra da historia. Seguindo fórmulas diferentes, concédese o voto ás mulleres en Holanda, Rusia, Alemaña, Austria, Checoslovaquia e Polonia. Grupos de mulleres pola paz comezan a ter boicots nos seus mitins. A espía holandesa Margar Gertrudis Zelle, *Mata-Hari*, é detida nun hotel de París.

- 1917-1918: Ten o seu auxe a Cruzada de Mulleres pola Paz en Inglaterra.

- 1918: Fin da Primeira Guerra Mundial. Nina Bang é nomeada primeira ministra de Dinamarca, é esta a primeira vez que unha muller acada este posto no mundo. Faise difícil de crer, tal e como fixeran as sufraxistas, que as mulleres fosen unha forza de paz, se ben houbo mulleres resistentes á guerra, tamén as houbo cómplices. Recoñecemento do dereito ao voto ás mulleres de máis de 30 anos en Inglaterra. En Rusia celébrase o Primeiro Congreso das Mulleres Obreiras de Rusia, apróbase o código sobre o matrimonio, a familia e o coidado infantil, e o código do traballo, que recolle as primeiras medidas de conciliación familiar e de axuda á maternidade. Créase en Cuba o Club Femenino.

- 1919: Lenin e Trotsky fundan A Terceira ou Internacional Comunista. En Suecia as mulleres obteñen o dereito ao voto e a ser elixibles. Obtense en Dinamarca a igualdade de salarios entre homes e mulleres. Rosika Schwimmer é nomeada embaixadora. Creación da Organización Internacional do Traballo (OIT). Créase en Rusia o Zenotdel, departamento

feminino de carácter governamental. Creación da Bauhaus en Alemaña. Primeira folga de obreiras en Medellín. Primeiro Congreso Internacional de Mulleres Traballadoras. Creación da Federación Canadense de Mulleres Universitarias. Creación da Asociación Internacional da Reconciliación (International Fellowship of Reconciliation). Andrea López Chao é elixida vicepresidenta segunda da sociedade Hijas de Galicia. Segundo Congreso Internacional de Mulleres pola Paz en Zürich, asisten mulleres de 16 países. Nace Casey Miller, que chegará a ser unha escritora pioneira na defensa dunha linguaxe non sexista. I Exposición de Arte Gallego en Bos Aires. A xornalista e revolucionaria alemá de orixe polaca Rosa Luxemburgo é asasinada polo exército alemán.

- 1920: As mulleres obteñen o dereito ao voto nos EE UU. Primeiras emisións de radio en EE UU e Francia (Radiola), en menos de 10 anos vaise converter nun dos máis importantes medios de comunicación. A pintora María Blanchard triunfa no Salón dos Independentes de París coa súa obra *La comuniente*. A francesa Adrienne Bolland cruza o Canal da Mancha en avión; é a primeira muller que realiza esta travesía. Esmorece a Asociación Nacional da Muller Sufraxista (National Woman Suffrage Association. NWSA), asociación feminista radical independente de igrexas e de partidos políticos e fundada polas antropólogas Candy Stanton e Susan B. Anthony, entre outras. Julieta Lanteri preséntase ás eleccións de Arxentina polo Partido Feminista Nacional. Pasamento de Ana María Mozzoni, librepensadora, anarquista, defensora do amor libre e cofundadora do Partido Socialista Italiano en 1893.

1921-1940

- 1921: Constitución da Federación de Sociedades Galegas en Bos Aires. Primeiras publicacións de prensa amarela en EE UU. Créase a Federación Nacional de Asociaciones Femeninas de Cuba. Olimpíada feminina en Montecarlo, organizada contra a rixida actitude do CDI, que restrinxe a participación das mulleres nas Olimpíadas e limita a súa indumentaria.

- 1922: Fuco Gómez funda na Habana o Comité Revolucionario Arredista Galego. Chegada do Fascismo ao poder en Italia. Publícase o *Ulises* de Joyce. Créase a organización kommiterniana Socorro Vermello Internacional. Recoñecemento do dereito ao voto ás mulleres en Canadá. Morre a librepensadora e feminista francesa Nelly Roussel.

-1923: Oficialización do Nacional Socialismo en Alemaña. Tamén en Alemaña, nace a futura escultora Meier Dennighoff. Celébrase o Primer Congreso Nacional de Mujeres en Cuba.

- 1924: En Dinamarca noméase ministra a unha muller. Simone Weil e Simone de Beauvoir licéncianse en Filosofía. Inclúense mulleres no V Congreso do Socorro Vermello Internacional.

- 1925: Sigmund Freud escribe o artigo «A cuestión da muller»; Karen Horney respóndelle. Primeiras emisións da BBC.

- 1926: Outórgaselle o Nobel de Literatura a Grazia Deledda. Celébrase o X Congreso da Alianza Internacional para o Voto das Mulleres.
- 1927: Morre a bailarina e innovadora do ballet clásico Isadora Duncan. Morre María Josefa Saavedra, primeira avogada boliviana. A Liga de Nacións publica *Report of the Special Body of Experts on Traffic in Women and Children*. A Universidade de Oxford restrinxo o número de mulleres admitidas como estudantes.
- 1928: As mulleres obteñen o dereito a votar en Gran Bretaña. Créase en Copenhague, nun congreso sobre a reforma sexual, a World League for Sexual Reform. Amelia Earhart, pioneira na aviación nos Estados Unidos de Norteamérica, fai a travesía do Atlántico. Morre a sufraxista inglesa Emmeline Pankhurst. Morre a escritora boliviana enfrontada aos conservadores Adela Zamudio.
- 1929: Crac bolsista de Nova York. Margaret Bondfield ocupa o cargo de ministra; é a primeira vez en Inglaterra que unha muller acada este posto. Virginia Woolf escribe *A room of One's Own*. A pintora Concha Vázquez Martínez participa na Exposición de Arte Gallego en Bos Aires.
- 1930: Celébrase o Primeiro Congreso de Mulleres de Oriente en Damasco. Existen en Cuba 320 asociacións de mulleres rexistradas de forma legal. Pasamento da investigadora matemática Christine Ladd-Franklin.
- 1931: Outórgaselles o Nobel da Paz a Jane Addams e a Nicholas Murray Butler. Fúndase a revista *Sur*, na que participan importantes escritoras e escritores deste século. Inaugúrase no Ateneo Feminino de Bos Aires a 1ª Exposición de Libros de Mulleres. Nace en Bos Aires Rosa Graciela Castagnola de Fernández Meijide, quen vai desenvolver un importante labor político. Pasamento de Charlotte Angas Scott, a primeira profesora do Bryn Mawr College de aritmética, álgebra e xeometría plana.
- 1932: Nace Dian Fossey, que chegará a ser unha zoóloga especializada en gorilas.
- 1933: Antonieta de Barros é elixida deputada en Brasil; é a primeira vez que unha negra ocupa este cargo no país. Convención sobre os Dereitos do Home. Hitler chega ao poder en Alemaña. Congreso Internacional de Mulleres Antifascistas. Morre Clara Zetkin, dirixente comunista e feminista alemá.
- 1934: Hitler autoproclámase xefe do Estado e do Goberno alemán. En Noruega as mulleres poderán acceder a cargos oficiais do Estado e da Igrexa. Apróbase en Cuba o artigo 39 sobre o sufraxio feminino. Morre en París a dúas veces Premio Nobel Marie Sklodowska (de casada Marie Curie). Nace en México Nancy Cárdenas, que chegará a ser escritora. Morre a feminista inglesa Kate Sheppard. Morre a aviadora francesa Hélène Boucher. Morre Cecilia Grierson, primeira médica arxentina, hixienista e educadora.
- 1935: Outórgaselles o Nobel de Química a Irène Joliot-Curie e Frédéric Joliot. Créase en Venezuela a Unión Nacional de Mujeres, composta por mulleres do Partido Comunista e a

Agrupación Cultural Femenina, a iniciativa de Lola Morales de Lara. Pasamento de: Amalia Emmy Noether, quen, entre outras cousas, enunciou o Teorema de Noether, tan esencial na teoría da relatividade e no estudo de partículas elementais; Adelaide Cabete, unha das primeiras xinecólogas lusas especializadas en obstetricia.

- 1936: Pacto antikomintern; Alemaña e Xapón contra a URSS e a Internacional Comunista. Golpe de estado do xeneral Metaxas en Grecia. Berta Lutz, unha das creadoras das bases do feminismo no Brasil, asume a acta de deputada no parlamento; as súas liñas de acción encamiñanse a mudar a lexislación laboral en relación ao traballo das mulleres e mais das crianzas. En Inglaterra Stella Browne, Dora Russell e outras mulleres socialistas forman a Asociación para a Reforma da Lei do aborto (ALRA). En Venezuela e promovida, entre outras, por Luisa del Valle Silva e Ada Pérez créase a Asociación Venezolana de las Mujeres. Maruja Mallo participa na Exposición Internacional do Surrealismo celebrada en Londres. María del Pilar e María del Carmen Álvarez de Sotomayor expoñen na Sociedade Nacional de Belas Artes de Lisboa.

- 1937: Hitler descobre os seus plans de conquista do mundo mediante a violencia. Italia adhírese ao pacto antikomintern. Guerra chinesa-xaponesa. Morre Edith Warton Hawbold, feminista, escritora e arquitecta. A Liga de Nacións autoriza a formación do Comité da Condición das Mulleres. Promúlgase a Constitución da República Irlandesa, na que se teñen en conta os dereitos das mulleres.

- 1938: O III Reich anexiona Austria. Conferencia de Múnic entre Hitler, Mussolini, Chamberlain e Deladier. Trotsky funda a Cuarta Internacional para defender a revolución permanente. Premio Nobel de Literatura para a norteamericana Pearl S. Buck.

- 1939: Pacto de non agresión xermano-soviético. Italia invade Albania. Alemaña ataca Polonia. Francia e Inglaterra declaran a guerra contra Alemaña. Comeza a Segunda Guerra Mundial, ao seu remate o 50% das vítimas son civís. Primeiros microscopios electrónicos en EE UU. En Suíza créase o insecticida antipragas DDT. Pasamento de Madeleine Pelletier, psiquiatra, antropoloxa e activista comprometida co anarquismo e co socialismo dentro e fóra da masonería, e convencida de que o individuo é un fin en si mesmo independentemente do seu sexo.

- 1940: Morre Emma Goldman, escritora e anarquista. En Venezuela celébrase a Conferencia Femenina Nacional co obxectivo de promover leis máis xustas para as mulleres.

1941- 1960

- De Gaulle crea en Londres un Comité Nacional de Franceses Libres.

- 1941: Comezo da guerra no norte de África. Pacto neutralidade URSS-Xapón. Pacto anglosoviético contra Alemaña. Bombardeo en Pearl Harbour. EE UU declara a guerra a Xapón, Alemaña e Italia. Firma da Carta do Atlántico entre Churchill e Roosevelt. Nace en

Bulgaria Julia Kristeva, que chegará a converterse nunha figura destacada no mundo do pensamento francés, en concreto, e no do feminismo en xeral. Nace en Suecia Elfrida André, que chegará a ser unha importante compositora e organista. A poetisa portorriqueña Julia de Burgos participa en seminarios públicos sobre a independencia de Porto Rico. Morre Virginia Woolf.

- 1942: Ghandi insta a Gran Bretaña para que abandone a India. Conferencia de ministros latinoamericanos en Río de Xaneiro. Decídese a intervención na guerra contra as potencias do eixe. Morre a fotógrafa Tina Modotti, que na Guerra Civil española (1936-1939) traballara coas Brigadas Internacionais. Nace Aretha Franklin, que chegará a ser cantante.

- 1943: Disolución do Komintern -Internacional Comunista-. «Revolta da rúa das Rosas» en Berlín, semana de actos de protesta de mulleres casadas con xudeus contra a detención dos seus maridos polo réxime nazi. A escritora Joyce Lussu participa na loita armada contra o nazi-fascismo en territorio italiano ata 1945 e acada o grao de capitán de reserva do exército. Pasamento de: Simone Weil, filósofa e escritora francesa, traballadora de empresa automobilística, que se alistara na Columna Durruti no 1936; Helene Stölcker, xornalista, pedagoga e fundadora da Liga Mundial para a Reforma Sexual.

- 1944: Islandia concédelles ás mulleres o dereito ao voto. Resistencia francesa e expulsión das tropas alemás de ocupación. Constitúese o Consello de Galiza en Montevideo. Representantes de varios países chegan a acordos para instaurar un sistema monetario e financeiro internacional e crean as bases de institucións financeiras: Fondo Monetario Internacional (FMI), Banco Mundial (BM), Organización Mundial do Comercio (OMC), Banco de Pagos Internacionais (BPI). Outórgase o Premio Goncourt á obra de Elsa Triolet *Le premier accroc coûté 200 Francs*.

- 1945: Fin da Segunda Guerra Mundial, no seu decurso moitas mulleres forman parte do Movemento de Resistencia na Loita contra o Nazismo. Capitulación do exército alemán. Lanzamento das bombas atómicas sobre Hiroshima e Nagasaki. Capitulación e desarmamento de Xapón. Proclámase a República Democrática de Vietnam. Fundación da Liga Árabe. Proceso de Núremberg. División do mundo en dous bloques. Recoñecemento do dereito ao voto ás mulleres en Francia e Italia. A Royal Society admite como membros a: Marjory Stephenson e Kathleen Lonsdale. Outórgaselle o Nobel de Literatura a Gabriela Mistral. No mes de novembro, Placeres Castellanos acode ao Congreso Internacional de Mulleres celebrado en París representando a Marsella; neste mesmo congreso fúndase a Federación Democrática Internacional de Mujeres (FDIM). Créanse en Italia a Unione della Donna Italiana e comisións de mulleres nos partidos políticos. Morre María Lacerda de Moura, considerada como unha das pioneiras feministas brasileiras. Morre Odette Churchill, antifascista francesa, torturada pola Gestapo, internada no campo de Ravensbrück. Ana Frank morre asasinada polos nazis en Auswitch.

- 1946: Seis mulleres son elixidas membros do Parlamento xaponés. Outórgaselles o Nobel da Paz a Emily Greene Balch e a John R. Mott. No xuízo de Núremberg non se recoñece que a violación é un crime de guerra ou contra a humanidade. Na Arxentina apróbbase a Ley de Derechos Políticos de la Mujer, inclúe o dereito ao voto.

- 1947: Inicio en EE UU da doutrina Truman (acción militar económica contra a expansión comunista). Programa de reconstrución europea (Plan Marshall). Proclamación de independencia da India. En Venezuela as mulleres obteñen o dereito ao voto e a seren elixidas. A Igrexa nacional danesa admite as mulleres sacerdote. En Finlandia concédese o voto ás mulleres. Gerty Cory é galardoada co Premio Nobel de Fisioloxía e Medicina polo seu traballo sobre o metabolismo dos hidratos de carbono. Nace Petra Kelly.

- 1948: Proclámase o estado de Israel en territorio palestino. Asasinato de Ghandi. Fundación da ONU e promulgación da actual Declaración Universal dos Dereitos Humanos, que contempla a igualdade entre os sexos. A ONU condena o réxime español e nega a entrada de España na organización. En Gronlandia as mulleres obteñen o dereito ao voto e a ser elixibles. A socióloga holandesa Hilde Verwey-Jonker escribe que é perigoso aceptar que a guerra é asunto de homes e a paz de mulleres. A antropóloga Margaret Mead publica *Male and Female*, libro en que amosa empiricamente a arbitrariedade cultural da construción do masculino e do feminino. Morren a investigadora do metabolismo bacteriano Marjory Stephenson e a matemática Mileva Maric.

- 1949: Consello de Europa. Proclámase a República Popular de China. Separación da India e Paquistán. Créase a OTAN. A convención de Xenebra non reconece a violación como crime de guerra ou contra a humanidade. Simone de Beauvoir publica *Le deuxième sexe*; este libro vai ser recoñecido como o impulso para o renacer do feminismo dos anos setenta, representado nos EE UU por feministas como Betty Friedan, Sulamith Firestone ou Kate Millet.

- 1950: A estas alturas do século XX o protagonismo das mulleres no movemento pola paz e o pacifismo nuclear é innegable. Recoñecemento do dereito ao voto ás mulleres en Xapón e no Quebec.

- 1951: Convención sobre o estatuto de refuxiados.

- 1952: Morre María Montessori, pedagoga italiana, primeira en conseguir a graduación médica. Galardoada co Premio Goncourt a obra de Beatrice Beck *Léon Morin, Prêtre*. Morre Victoria Ocampo, importante escritora arxentina, que chegara a ser nomeada Académica das Letras Arxentinas, é a primeira vez que unha muller ocupa ese cargo.

- 1953: Rosalind Franklin descobre a estrutura helicoidal da molécula do ADN.

- 1954: Premio Goncourt para Simone de Beauvoir polo seu ensaio *Mandarins* sobre a condición das mulleres. Morre Frida Kahlo.

- 1955: Celébrase en Losana e a iniciativa do FDIM un Congreso Mundial das Nais. Fúndase en EE UU a rede de centros Hijas de Bilitis, integrada por feministas lesbianas. Promúlgase en Perú a Lei de Sufragio Femenino. Morre Milly Witkop Rooquer, anarquista rusa que escribiu unha importante obra sobre o sindicalismo.

- 1956: Primeiro Congreso da Emigración Galega en Bos Aires. 20 000 mulleres negras marchan en África do Sur contra a discriminación racial e sexual. Bette Nesmith Graham patenta o Tippex. Morre Irene Juliot-Curie, Premio Nobel de Física en 1935.
- 1957: Tratado de Roma. Creación da Comunidade Económica Europea (CEE).
- 1958: Fin da guerra de Corea e división do país en norte e sur. O 4 de setembro fúndase en Sierra Maestra o grupo «Mariana Grajales», pelotón militar de mulleres. Nace Marina da Silva, quen destacará como loitadora sindicalista e chegará a ser ministra de Medio Ambiente en Brasil. Morre Rose Macaulay, antropóloga, poetisa e periodista inglesa, Premio Femina Via Hereuse.
- 1959: Triunfo da Revolución Cubana. A ONU subscribe a Convención sobre os Dereitos Políticos da Muller.
- 1959-1975: Guerra entre Vietnam do norte e Vietnam do sur, Xot únese á guerrilla contra a ocupación estadounidense.
- 1960: Sirimavo Bandaranaike é nomeada primeira ministra de Sri Lanka, é a primeira vez que unha muller ocupa este cargo. Ponse á venda a primeira pílula anticonceptiva, denominada «Enovid». Morre Melanie Klein, unha das mais importantes psicanalistas do século XX.
- Na década dos sesenta instálanse ordenadores só nalgúns institucións debido ao elevado custo dos equipos

1961-1980

- 1961: Pasamento da doutora en Ciencias Físicomatemáticas Nina Karlovna Bari.
- 1962: Asasinato de Luther King. Independencia de Alxeria. Creación da Conferencia das Mulleres Africanas con carácter cultural. Galardoada co Premio Goncourt a obra de Anna Langfus *Les bagages de sable*. A aviadora Jacqueline Auriol bate a marca do mundo feminino de velocidade. Pasamento da pintora rusa do cubo-futurismo Natalia Goncharova.
- 1963: Congreso Mundial das Mulleres en Moscova. Outórgase o Premio Nobel de Física a Maria Goeppert-Mayer, Eugene Wigner e J. Hans D. Jensen. Betty Fridman publica *The feminine mystique*. A cosmonauta Valentina Vladimirovna Treshkova orbita a terra, farao noutras tres ocasións ao longo da súa vida.
- 1964: Margaret Chase presenta a súa candidatura á Casa Branca (EE UU). Liselotte Welskopf é a primeira muller que entra como membro de pleno dereito na Akademie der Wissenschaften de Berlín. Outórgaselle o Nobel de Química a Dorothy Crowfoot Hodgkin e o de Medicina (compartido) a Dorothy Crawford. Morre en Bos Aires María Miramontes.

- 1965: Créase en Xapón o Club Seikatsu, trátase dun grupo de nais preocupadas pola alimentación das crianzas. Créase en Italia o colectivo DEMAU.

- 1966: Pacto internacional sobre os dereitos civís e políticos. Indira Gandhi é elixida primeira ministra da India. Fúndase en EE UU a National Organization of Women (NOW), grupo de ideoloxía liberal do que forman parte Betty Friedan e Margaret Mead. Morre Margaret Sanger; a súa loita en favor do control da natalidade e do uso libre de anticonceptivos estimulou o movemento norteamericano de liberación da muller.

- 1967: A ONU proclama a declaración sobre a eliminación da discriminación contra a muller. Mulleres guineanas protestan pola discriminación na educación. Fúndase a organización feminista socialista New York Radical Women, que propón os grupos de autoconciencia como ferramenta para impulsar a capacidade de loita de cada muller. Asasinato de Ernesto *Che* Guevara. Pasamento da neoirquina Margaret Higgins Sanger, unha percusora da saúde mental e reprodutiva feminina, da eutanasia, dos dereitos das nais solteiras, do aborto e do uso libre de anticonceptivos.

- 1968: Organización do Maio francés por estudantes e intelectuais e no que o movemento feminista ten tamén un importante lugar. Movements estudantís nos EE UU contra a guerra de Vietnam e a favor do pacifismo. Creación da coalición New York Radical Feminists. Creación en Berlín do Consello de Acción para a Liberación da Muller. Celebración do Primer Seminario para la Evaluación da Condición Femenina Venezolana. Créase en Suíza o Movemento para a Liberación da Muller (FBB en Zürich e MLD en Xenebra). Valerie Solanas publica *SCUM Manifesto (Society for Cutting Up Men)*. Morre Lise Meitner, quen investigara sobre a radioactividade e a física nuclear.

- 1969: Créase *arpanet*, núcleo da actual internet. Gran número de folgas de traballadoras portuguesas de diferentes sectores industriais ao longo de todo o ano. Créase en Chicago a Unión para a Liberación da Muller. En Nova York créase a Radical Feminista de Nova York (New York Radical Feminist), que organiza grupos de autoconciencia nomeados por Sarah Child como *consciousness-raising*. Tras a disolución da New York Radical Women algunhas das súas ex-membros fundan Redstockings. Créase o Centro de Mulleres de Vancouver. Créase en Londres o Centro de Liberación da Muller. Créase en Inglaterra a revista *Shrew*. Sheila Rowbotham publica *Women's Liberation and the New Politics*. Lesbianas e gais enfróntanse á represión policial nos arredores de Stonewall In, bar de Nova York. Morre Alexandra David-Neel, feminista e exploradora francesa que elaborou un folleto feminista sobre os dereitos das mulleres no fogar; fora a primeira muller que chegou ao Tibet en solitario.

- Na década de setenta emerxe a Teoría do Punto de Vista Feminista (Feminist Standpoint) da man de sociólogas e filósofas familiarizadas cos escritos de Marx, Engels e Luckas.

- 1970-1980: Invéntase a fibra óptica. As grandes mobilizacións dos grupos feministas céntranse no dereito ao aborto, no cumprimento da igualdade civil e educativa, contra a violación e o acoso sexual e o acceso a novos campos de acción.

- 1970: Primeiras manifestacións de mulleres en Xapón. En EE UU Kate Millet publica *Sexual Politics* e Sulamith Firestone *The Dialectic of Sex: A Case for Feminist Revolution*. En Italia créase Rivolta Femmenile (Revolución Feminista), feminismo da diferenza, e en relación con esta corrente publícase o libro de Carla Lonzi *Sputiamo su Hegel*. En Inglaterra celébrase a primeira Conferencia Nacional do Movemento pola Liberación da Muller. En Dinamarca créase o movemento feminista As Medias Vermellas. En Francia lánzase o «Manifesto das 343», firmado por mulleres de relevancia social e cultural que reclaman a legalización do aborto e a necesidade de que este se practique en condicións saudables. Morre en México Mará Lombardi, loitadora italiana perseguida polo fascismo.

- 1971: Créase o *e-mail*. Recoñecemento do dereito ao voto ás mulleres en Suíza. A Unión Suíza para a Legalización do Aborto (USDA) comeza unha campaña a prol da gratuidade e legalidade deste. Créase nos EE UU o Partido Feminista. En Alemaña un grupo de mulleres funda Loita Revolucionaria. Erin Pizzey, socióloga e xornalista inglesa, funda nas aforas de Londres a primeira residencia para mulleres maltratadas de toda Europa. Fúndase en Francia a organización Choisir la Cause des Femmes.

- 1972: Declaración de Estocolmo xurdida ao fío da celebración nesta cidade da Primeira Conferencia sobre o Medio Natural Humano, máis coñecida como Cumio da Terra, trátase dunha reunión de líderes mundiais organizada pola ONU para abordar os desafíos medioambientais do planeta; chégase ao convencemento de que para defender o medio natural cómpre atender os problemas da poboación máis pobre e acórdase levar a cabo reunións futuras cunha periodicidade de 10 anos. A líder negra Ángela Davis, membro do Partido Comunista, é absolta da acusación de proporcionar armas a tres revolucionarios. Creación do Centro de Mulleres de Ottawa. Creación do Centro de Información Feminino en París. En Londres créase o Grupo Londiniense de Acción a prol do Aborto (WACC). Creación da Alianza de Acción das Mulleres, que ofrece información dos diferentes grupos de mulleres que se foron formando desde Novo México ata Alaska e desde Nova York a Los Ángeles. Creación en Bélxica do Grupo para a Responsabilidade Política da Muller, o Partido Feminista Unificado e Infor-Femmes. Créase en Italia o Movimento di Liberazione della Donna. Na súa obra *Sex, Gender and Society* a socióloga feminista Ann Oakley postula a distinción entre sexo e xénero. Publicación de *Novas cartas portuguesas*, considerado como o primeiro manifesto feminista portugués; as súas autoras, María Isabel Barreno, María Teresa Horta e María Fátima Velho (as tres Marías), son detidas e a publicación confiscada. Jo Freeman publica o artigo titulado «The Tyranny of Structurelessness», no que analiza esta cuestión no caso dos colectivos feministas norteamericanos. Morren a física nuclear de orixe polaca María Goeppert-Mayer e a xenetista botánica e antinazi Elisabeth Schieman.

- 1973: Mobilizacións a prol do dereito ao aborto, en particular en Francia e Italia; en EE UU promúlgase a regulación xurídica e legal de tal dereito e Dinamarca aproba a lei sobre o aborto libre. Mary Daly publica *Beyond God the Father: Toward a Philosophy of Women's Liberation*. Créase en Nova York a Organización Nacional de Mulleres Negras. Créase en Montreal o Lugar das Mulleres. En Bélxica o Grupo de Busca e de Información Feminista publica a revista *Cahiers du Grif*. Créase en Roma La Magdalena, asociación cultural feminista e centro de investigación e documentación sobre a muller. En Xapón publícase a revista feminista de tendencia radical *Onna-Eros* (Muller-Eros). Rozsa Peter é nomeada

primeira muller matemática da Academia Húngara das Ciencias. Tras o golpe de estado de Pinochet, Lily Traubman, laica, feminista e iniciadora do Grupo Socialista, trasládase a vivir a Kibutz. Helene Cixous publica *Portrait du Soleil*. Morre a sufraxista inglesa Helen Pankhurst. Morre Elise Ottensen-Jensen, pioneira da educación sexual e da planificación familiar.

- 1974: Gro Harlem Brundtland, membro do Partido Laborista, é nomeada ministra de Medio Ambiente de Noruega. En Francia apróbase a lei do aborto. Revolución dos Cravos en Portugal, o 20 de maio mulleres portuguesas crean o Movemento pelo Divórcio. A Federación Democrática Internacional de Mulleres pide ante a ONU que 1975 sexa declarado como Ano Internacional da Muller. En Etiopía, 3000 mulleres marchan ata o palacio do emperador Haile Selassie, reclamando mellores condicións de traballo. Primeira Conferencia das Nacións Unidas sobre poboación. A Conferencia das Mulleres Africanas define o seu obxectivo principal: a integración das mulleres na sociedade. D'Eaubonne, figura emblemática do movemento feminista francés e cofundadora en 1971 da Fronte Homosexual de Acción Revolucionaria (FHAR), cuña a noción de ecofeminismo. Juliet Mitchell publica *Psychoanalysis and Feminism. Freud, Reich, Laing and Women*. Annie Leclerc publica *Parole de femme*. Luce Irigarai publica *Spéculum de l'autre femme*. Créase en Francia a Liga dos Dereitos da Muller. Créase a Fronte de Mulleres de Dinamarca. Tamén en Dinamarca publícase a revista *Kvinder*.

- 1975: Independencia de Angola. Lei de protección do emprego. O goberno portugués revisa o Concordato coa Igrexa católica de xeito que se permite o divorcio civil para os casamentos celebrados pola Igrexa. A ONU declara o 1975 como Ano Internacional da Muller e organiza en México a I Conferencia Mundial sobre a Muller, onde se inicia un prazo de dez anos para o desenvolvemento e a mellora da situación das mulleres no mundo. Créase o Fondo de Desenvolvemento das Nacións Unidas para a Muller (UNIFEM). Gran manifestación de mulleres en Calcuta contra a tradición do dote porque provoca o asasinato de moitas nenas. Susan Brownmiller publica *Against Our Will: Men, Women and Rape*. En Perú créase a Comisión Nacional de la Mujer Peruana e declárase o Año de la Mujer Peruana. En Portugal o Movemento de Libertação das Mulheres fai a súa primeira convocatoria pública, as empregadas do fogar tamén se organizan e crean sucursais en todas as cidades. Creación do Partido Feminista Unificado en Francia e Bélxica. En Francia mulleres artistas forman o grupo Dialogue. En Inglaterra créase o Wires, centro de información nacional do movemento feminista. En Nova York miles de mulleres marchan pola avenida Broadway en demanda da igualdade de dereitos (ERA). En Irlanda nace un gran número de grupos feministas, como Mulleres Irlandesas Unidas (IWU) ou Acción, Información, Motivación (AIM). Créase en Venezuela a Comisión Femenina Asesora de la Presidencia de la República, unha de cuxas actividades é a convocatoria do I Congreso Venezolano de Mujeres. Danse os primeiros pasos para a creación do Comité de Madres de Desaparecidos de El Salvador. En Suíza a Alianza das Sociedades Femininas Suízas, fundada a comezos de século, volve cobrar impulso. Zillah Eisenstein publica *Patriarcado capitalista y feminismo socialista*. Morre a filósofa xermano-estadounidense Hannah Arendt. Morre Doria Shafik, feminista, sufraxista e activista exipcia. Asasinato de Anna Mae Pictou Aquash, india canadense, membro activo do American Indian Movement e loitadora para que se introducise nas escolas unha educación bicultural.

- 1976: Remate da guerra de Vietnam. Catro mulleres entran a formar parte do goberno de Roma. Comezo da década das Nacións Unidas para a muller. Apróbase en Portugal unha constitución en que se declara a igualdade de dereitos entre homes e mulleres. Primeiro Tribunal Internacional de Crimes contra as Mulleres en Bruxelas do 4 ao 8 de marzo. Outórgaselles o Nobel da Paz a Betty Williams e Mairead Corrigan. No mes de setembro créase en Portugal a União de Mulheres Alternativa e Resposta. En Bélxica fúndase o Centro de Mulleres en Liexa. En Irlanda créase o Movemento de Mulleres para a Paz, formado por mulleres protestantes e católicas. En Roma créase a radio Donna. Morre a escritora inglesa de novelas de suspense Agatha Christie.

- 1977: Outórgaselles o Nobel de Medicina a Rosalyn Yalow, Roger Guillemin e Andrew V. Schally. En Portugal fúndase a Cooperativa Editorial de Mulheres. Festival feminista en Holanda. En Zúrich fúndase a Organización pola Causa da Muller (OFRA). En Suíza créase Isis, Centro de Información e Documentación no Movemento Internacional da Liberación da Muller. En Nicaragua créase a Asociación de Mujeres Nicaraguanas Luisa Amanda Espinoza. En Arxentina toman corpo en abril as Madres de Plaza de Mayo e meses máis tarde Abuelas de Plaza de Mayo. En París os días 19-20 de maio lévase a cabo un encontro para a formación da I Internacional Feminista; nos debates interviñeron: Partido Feminista Unificado Francés, Partido Feminista Unificado de Bélxica, Partido Feminista de Alemaña, os colectivos de Barcelona e Madrid e Organización Feminista Revolucionaria de Cataluña. No Quebec publícase o periódico feminista *Les Têtes de Pioche*.

- 1978: Despois das mobilizacións populares masivas dos anos 70, o goberno italiano regula a Lei do aborto. Celébrase en Londres a primeira reunión para preparar unha campaña internacional para o dereito ao aborto. Publícase en Portugal o primeiro número da revista *Mulheres*. Pasamento da artista dadaísta alemá Hannah Höch e da antropóloga Margaret Mead.

- 1979: Maria de Lurdes Pintasilgo toma posesión do cargo de primeira ministra de Portugal. Margaret Thatcher é elixida primeira ministra de Inglaterra e exercerá este cargo ata 1990. A ONU adopta a convención sobre a eliminación de todas as formas de discriminación contra a muller. O goberno francés regula por lei o aborto. Yvonne Choquet-Bruhat convértese na primeira muller membro da Académie des Sciences francesa. Outórgaselle o Premio Nobel da Paz á madre Teresa de Calcuta. Zillah Eiesenstein publica *Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism*. Fúndase o partido de Los Verdes (Die Grünen) en Alemaña. Pasamento da pintora francesa de orixe rusa Sonia Delaunay.

- 1980: Independencia de Zimbabwe logo de vinte anos de guerra contra a supremacía branca. En Portugal noméase por vez primeira unha gobernadora civil, Mariana Calhau Perdigão. En Noruega Gro Brundtland é elixida primeira ministra e escolle un Consello de 8 mulleres. Indira Gandhi é nomeda presidenta da India. Vigdis Finnbogadóttir é elixida presidenta de Islandia. Conferencia Mundial do Decenio das Nacións Unidas para a Muller. Revisión do Plan de Acción de Copenhague (ONU). Organízase a conferencia «Mulleres e vida na terra» na cidade de Amherst coa finalidade de difundir ideas ecofeministas. Entra na Academia da Lingua Francesa Marguerite Yourcenar. As relacións entre feminismo, heterosexualidade e lesbianismo xeran divisións entre feministas materialistas. Pasamento

de: a militante anarquista do Movimento Libertario Português María Antonia Barreto Aquino; a revolucionaria cubana Celia Sánchez Manduley; a matemática e defensora da igualdade de oportunidades e dos dereitos dos e das afroamericanas Martha Euphemia Lofton-Haynes.

1981-1985

- Nas guerras que se van producir ao longo das décadas dos oitenta e noventa, un 80% son vítimas civís.

- 1981: Entrada en vigor da Convención sobre a Discriminación contra a Muller (ONU). Sandra Day O'Connor é nomeada xuíza na Corte Suprema de EE UU. Un grupo noruegués de mulleres pola paz no mes de xuño inicia unha marcha en Copenhaguen que chega a París no mes de agosto. Comezan a organizarse os encontros feministas de América Latina e O Caribe financiados pola «cooperación internacional»; no primeiro destes encontros xorde a proposta de facer do 25 de novembro un día de reflexión e denuncia contra as diferentes formas de violencia contra as mulleres; desde 1982 e en diferentes puntos do planeta fanse celebracións, pero será na Conferencia Internacional da Muller, organizada por Terre de Hommes en maio de 1987, cando se declare oficialmente Día Internacional pola non Violencia contra a Muller, tamén chamado Día Internacional Contra a Violencia de Xénero. A actriz e política Melina Mercuri é nomeada ministra de Cultura en Grecia. Créase a Rede Europea de Mulleres. Iníciase a marcha de mulleres contra a OTAN, durará 13 anos. O debate feminista xira arredor de dúas grandes liñas: igualdade e diferenza.

- 1982: Outórgaselles o Premio Nobel da Paz a Alva Myrdal e a Alfonso García Robles. A petición de grupos feministas, en Francia establécese o 8 de marzo como día festivo. Tamén en Francia, créase a Axencia de Mulleres da Información. Mulleres israelís, tras decatarse da súa invisibilización nos grupos de paz mixtos, comezan a actuar pola súa conta. Grupos de mulleres nórdicas pola paz parten de Estocolmo nunha marcha ata Moscova. No mes de setembro 40 mulleres de Gales, do grupo Mulleres pola Vida e a Terra, xunto con algúns homes fan unha marcha desde Cardiff ata a base aérea da OTAN en Greenham Common, protestan pola decisión de instalar nela 96 mísiles nucleares de cruceiro e establecen campamento permanente; este campamento convértese en referencia do movemento pola paz e móntanse campamentos noutras bases; 250 mulleres bloquean as instalacións e houbo 34 detidas, o campamento foi desaloxado en maio, mais recolócanse constantemente; no mes de decembro fan unha cadea humana de abrazo á base; o campamento permanece na base ata o ano 2000. Confírmase que Alaide Foppa, escritora feminista de Guatemala, fora asasinada había dous anos polo goberno do ditador Romeo Lucas García. Masacre de mulleres labregas en El Petén (Guatemala). Morre Helena Wright, médica inglesa pioneira no control da natalidade.

-1983: Chegan os primeiros mísiles á base aérea da OTAN en Greenham Common e no mes de abril 70 000 persoas forman outra cadea humana arredor da base. Convención en Berlín por unha Europa desnuclearizada. Outórgaselle o Nobel de Medicina a Barbara McClintock. Morre a escritora portuguesa María Lamas. Nancy Harstock publica *El punto*

de vista feminista: desarrollando las bases para un materialismo histórico específicamente feminista. Petra Kelly publica *Loitar pola esperanza. Sin violencia hacia un futuro verde.* Pasamento de: Leda Eafanelli; May Picqueray, anarquista francesa encargada do periódico *Le Refractarie*; Marie-Adèle Anciaux, unha das pioneiras na loita pola defensa animal e contra a vivisección.

- 1984: Convención en Perugia por unha Europa desnuclearizada. O Parlamento portugués aproba o proxecto sobre a despenalización do aborto. Adopción da recomendación relativa a accións positivas a favor das mulleres (ONU). A obra de Marguerite Duras *L'Amant* é galardoada co Premio Goncourt. Un grupo de artistas norteamericanas feministas crean o grupo Guerrilla Girls. A escritora feminista mozambicana Paulina Chiziane inicia a súa actividade literaria. Morre asasinada a primeira ministra da India, Indira Gandhi.

- 1985: Conferencia Mundial da ONU sobre as Mulleres en Nairobi; faise balance do conseguido nos diferentes países desde 1975. O Parlamento Europeo adopta no mes de marzo a Recomendación sobre a Violencia no Seo da Familia, no mes de decembro establece o Premio Sajarov para a Liberdade de Conciencia. A bióloga e filósofa feminista Donna Haraway publica o seu manifesto *Cyborg*. Luce Irigaray publica *This Sex Which Is Not One* e *Speculum: Of the Other Woman*. Morre Margaret Michaelis, fotógrafa austríaca, realizou reportaxes durante a Guerra Civil española de 1936-1939. Morre Simone de Beauvoir. Pasamento da pintora e fotógrafa suíza Meret Oppenheim.

1986-1990

- 1986: A ONU adopta a recomendación da reunión de expertos sobre violencia no fogar e os seus efectos nas mulleres. O Parlamento Europeo adopta resolucións sobre as agresións á muller. Créase a Liga dos Dereitos das Mulheres Portuguesas. Morre Ada Rogato, a primeira aviadora de Brasil e de toda América do sur.

- 1987: Os presidentes de EE UU e URSS firman o Tratado para as Forzas Nucleares de alcance intermedio (Intermediate-range Nuclear Forces Treaty). Outorgan o Premio Nobel de Química a Jean-Marie Lehn, Donald J. Cram e Charles J. Pedersen. A Coordinadora Europea de Mulleres organiza o seminario Violência contra as Mulheres en Lisboa. Tamén en Portugal constitúese a Coordinadora Nacional de Mulheres. Celébrase en México o I Encuentro Lésbico-Feminista.

- 1987-1993: Primeira Intifada e en Israel créanse numerosos grupos de mulleres a favor da paz.

- 1988: Benazir Bhutto é elixida xefa do goberno de Paquistán; é a primeira muller que ocupa este cargo nun país islámico. Manifestación antinuclear fronte á embaixada francesa en Bonn. Outórgaselles o Nobel de Medicina a Gertrude B. Elion, Sir James W. Black e George H. Hitchings. Créase en Israel Mulleres de Negro (Women in Black), rede mundial de mulleres contra a guerra, a violencia e o militarismo, que neste ano se manifestan contra a ocupación militar israelí e constrúen pontes de paz coas mulleres palestinas. As mulleres

da Asociación pola Paz de Italia deciden constituírse como Mulleres de Negro. O 12 de setembro constitúese en Guatemala o grupo CONAVIGUA, composto por mulleres de orixe maia contra a violencia xeneralizada impulsada polo exército contra comunidades indíxenas. Créase a Associação Portuguesa de Mulheres Juristas. Morre María Teresa de León, escritora republicana comprometida contra a guerra.

- 1989: Adopción por parte da ONU da Convención sobre os Dereitos do Neno. Caída do Muro de Berlín. Progresiva disolución da Unión de Repúblicas Socialistas Soviéticas. Inicio dun proceso de diálogo entre mulleres israelís e palestinas en Bruxelas. A xornalista e escritora Nelida Piñón pasa a formar parte da Academia Brasileira de Letras. A organización Redstockings crea The Archives for Action. Alice Echols publica *Daring to Be Bad: Radical Feminism in America, 1967-75*.

- 1990: Entrada en vigor da Convención sobre os Dereitos do Neno. Mary Robinson é elixida presidenta de Irlanda. Margaret Thatcher dimite como primeira ministra do Reino Unido. Outórgaselle o Premio Sajarov a Aung San Suu Kyi, activista e líder birmana contra a violencia. Marcha pola Paz en Xerusalén, que congrega a mulleres israelís, palestinas, americanas e europeas. Myrna Mack é asasinada por un comando do Estado Mayor Presidencial de Guatemala. Pasamento da matemática e investigadora Dame Mary Lucy Cartwright.

1991-1995

- Uso da categoría de xénero para analizar a organización social das relacións entre os sexos e as relacións desiguais de poder. Insístese no carácter relacional da dita categoría e en que non debe nin pode identificarse xénero con mulleres.

- Nos anos noventa, coa presión de mulleres de África e de todo o mundo, as axencias de Nacións Unidas logran colocar o problema da ablación nas axendas da saúde e dereitos humanos das mulleres. Poténciase o uso do ordenador e da internet como elemento de comunicación. Xeneralízase o uso da telefonía móbil.

- 1991: Ten lugar en Miami a Conferencia preparatoria para o Cumio da Terra de Río de Xaneiro de 1992. Referendo pola independencia de Croacia. Tim Beiners-Lee crea en Suíza a World Wide Web (www). Guerra do Golfo. O Partido das Mulleres (Zest) de Belgrado fai un chamamento á responsabilidade histórica dos distintos parlamentos ante os conflitos. Constitúese tamén en Belgrado o Parlamento de Mulleres o 8 de marzo como resposta á baixísima presenza delas no Parlamento oficial, 1,6%. Constitúense Mulleres de Negro en Italia contra a guerra do Golfo Pérsico. En Belgrado e Pancevo fórmanse grupos de Mulleres de Negro contra a Guerra (Zene u Crnom Prativ Rata). Nadine Gordimer é premiada co Nobel de Literatura. A xornalista e feminista Susan Faludi é galardoada co Premio Pulitzer e publica *Backlash: the undeclared war against American women*. Naomi Wolf publica *Beauty Myth*. Morre Ruth Badvin Cowan, correspondente de guerra durante a Segunda Guerra Mundial. Morre a actriz alemá Marlene Dietrich. Falecemento de Ursula Hirschmann, política socialdemócrata alemá que traballou na liña antifascista (desde 1932),

na formación do Movemento Federalista Europeo (1943) e na creación do grupo Femmes pour l'Europe (1975).

- 1992: Cumio da Terra en Río de Xaneiro no que se aproba a Carta da Terra e o *Programa/Axenda 21*, en que se expón un plan detallado de acción encamiñado a que o mundo abandone o actual modelo de crecemento económico na consecución do desenvolvemento sostible, e recoméndanse formas de reforzar o papel das mulleres, dos sindicatos, dos agricultores, das crianzas, da xuventude, dos pobos indíxenas, da comunidade científica, das autoridades locais, do empresariado, da industria e das ONG para a consecución de obxectivos. O Parlamento Europeo aproba unha resolución solicitando ao goberno español que cesen as persecucións, xuízos e detencións por aborto. Entre as conclusións da conferencia internacional celebrada en Praga sobre Mulleres de Europa do Leste, inclúese o acordo de que a violación é considerada crime de guerra. No mes de novembro mulleres do grupo Tresnjevka de Zagreb informan aos medios de comunicación da existencia de campos de violación e morte nos territorios ocupados de Bosnia-Hercegovina e Croacia e inclúen unha lista detallada de lugares de localización. Declaración de Atenas, na que as mulleres amosan o seu interese en firmar un novo contrato social e en establecer, dunha vez para sempre, unha democracia paritaria. Nais de soldados serbios esixen o regreso dos seus fillos da fronte. Concédese o Nobel da Paz a Rigoberta Menchú, activista a favor dos dereitos humanos e das mulleres indíxenas. Outórgaselles o Premio Sajarov ás Madres de Plaza de Mayo e o Premio Cervantes á cubana Dulce María Loynaz. Pasamento de: a fisicomatemática Grace Murray Hopper; a loitadora feminista Petra Kelly; a poeta feminista lésbica e negra Audre Lorde. A loitadora social peruana María Elena Moyano é asasinada por Sendero Luminoso.

- 1993: A ONU adopta a Declaración da Eliminación da Violencia contra as Mulleres. Levase á conferencia polos dereitos humanos celebrada en Viena a petición de que a violación sexa considerada crime de guerra. No mes de xaneiro, Amnistía Internacional publica un informe sobre violacións e abusos sexuais en Bosnia-Hercegovina. Con motivo da Conferencia das Nacións Unidas sobre os Dereitos Humanos celebrada en Viena, o Foro Mundial das ONG desenvolve a súa campaña co lema «Os dereitos das mulleres son dereitos humanos». Cerca de 600 mulleres maniféstanse diante da sede das Nacións Unidas de Xenebra para protestar polas violacións de mulleres de Bosnia-Hercegovina cometidas polas tropas serbias e croatas e piden que estes actos sexan considerados «crimes contra a humanidade». Similar pedido formulan as mulleres en Alemaña e Italia.

- 1994: Declarado Ano Internacional da Familia pola ONU. Tamén esta organización nomea un responsable en temáticas de violencia contra a muller e celebra a Conferencia do Cairo. Celébrase en Brighton a Primeira Conferencia Mundial sobre a Muller e o Deporte, na que se xera a Declaración de Brighton e se crea o Grupo de Traballo Internacional sobre Muller e Deporte. Xenocidio en Ruanda: 800 000 mortes en cen días, estímase que o 2,3 % dos perpetradores son mulleres. En Sudáfrica grupos de mulleres forman unha federación antiapartheid. Matanza no mercado de Saraievo, que remata coa guerra da antiga Iugoslavia. Posteriormente a ONU intervéñ no conflito. Asemblea xeral do Lobby Europeu de Mulheres en Lisboa. A xinecóloga, columnista e novelista Talisma Nasrin recibe o Premio Sajarov. Pasamento da matemática Helena Rasiowa e da actriz e política grega Melina Mércuri.

-1995: Marina da Silva é nomeada ministra do Medio Ambiente de Brasil. O Premio Sajarov é outorgado á escritora kurda Leyla Zana. Marcha «Pan e rosas» de dez días contra a pobreza no Quebec. Cuarta conferencia da ONU sobre as mulleres en Beijing co lema «A igualdade –legal e real– entre homes e mulleres é un dereito básico»; paralelamente, lévase a cabo unha conferencia alternativa de mulleres de todo o mundo, que supera en número ás participantes na conferencia oficial e á que asisten unha gran cantidade de mulleres feministas; acórdase comezar a deseñar un proxecto para que as mulleres de todo o mundo se unan ao longo do ano 2000 na MMM (Marcha Mundial das Mulleres). No informe do proxecto «Mulleres e Guerra», realizado polo Panos Institute, recóllense máis de douscentos testemuños de mulleres de 12 países onde houbo guerra ou confrontacións armadas. No VII Encuentro Feminista de Cartagena (Chile) confróntanse feministas institucionais e autónomas.

- A mediados dos anos noventa, calcúlase que no mundo hai arredor de cen millóns de persoas refuxiadas e desprazadas internas, das que o 80% son mulleres e nenos.

1996-2000

- 1996: Créase en Colombia o grupo Mujeres Resistiendo por la Vida. Outórgaselle o Nobel de Literatura á polaca Wislawa Szymborska. Nélide Piñon é nomeada presidenta da Academia Brasileira das Letras. Roberta Hamilton publica *Gendering the Vertical Mosaic: Feminist Perspectives on Canadian Society*. A bióloga e filósofa Donna Haraway publica co título *Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature* unha compilación dos seus artigos escritos entre 1978 e 1989. Pasamento da escritora e cineasta Marguerite Duras, e da socióloga feminista norteamericana Jessie Bernard.

- 1997: Centrado no Cambio Climático, a Asemblea Xeral da ONU celebra o Cumio da Terra en Kyoto, que deriva nas seguintes recomendacións: adoptar obxectivos xuridicamente vinculantes para reducir a emisión de gases de efecto invernadoiro causantes do cambio climático, avanzar decididamente cara a modalidades sostibles de produción, distribución e utilización da enerxía e centrarse na erradicación da pobreza como requisito previo para o desenvolvemento sostible. A ONU declara o primeiro decenio para a eliminación da pobreza. O Parlamento Europeo adopta unha resolución sobre a tolerancia cero ante a violencia contra as mulleres. Co apoio político e económico do Consello Nórdico dos Ministros, UNESCO, UNICEF e o Consello de Europa, lévanse a cabo seis conferencias nórdicas e internacionais sobre os roles e valores masculinos e femininos. Salima Ghezali, directora do semanario *La Nation*, é galardoada co Premio Sajarov. Nun artigo de dúas investigadoras suecas publicado na revista *Nature* móstrase que os homes teñen o dobre de oportunidades de conseguir bolsas posdoutorais. Tres mulleres pacifistas entran na fábrica da British Aerospace, inutilizan compoñentes armamentísticos de avións militares e penduran pancartas denunciando a matanza de Santa Cruz no Timor Leste en 1991. O 20 de setembro celébrase a I Internacional Ciberfeminista no marco da mostra internacional de arte contemporánea Documenta X. Creación de Mulleres pola Paz de Nepal. Mulleres israelís e palestinas promoven a campaña «Compartir Xerusalén: dúas

capitais para dous estados». A francesa Laurence de la Ferriere chega ao Polo Sur en solitario. Lucy Roberts, Croline Hamilton, Pam Oliver e Zoe Hudson chegan ao Polo Norte.

- 1998: Ano Internacional dos Océanos. A ONU adopta o Estatuto da Corte Penal Internacional (xulga crimes contra a humanidade, xenocidios e crimes de guerra). O Parlamento Europeo fai un chamamento á comunidade internacional en apoio ás mulleres afganas. Radhika Coomaraswamy, relatora especial de Nacións Unidas sobre a Violencia contra as mulleres, resalta a participación de mulleres nos exércitos insurxentes e que as mulleres comezan a ser acusadas de crimes de guerra. Cerca de tres mil mulleres chilenas realizan unha gran marcha para repudiar o acceso de Pinochet a unha senadoría vitalicia. Outórgaselle o Nobel de Economía a Amartya Sen. Encontro preparatorio da MMM no Quebec coa participación de 140 mulleres de 65 países; realízase unha análise das mulleres no mundo e concrétese unha plataforma reivindicativa para loitar contra a pobreza e a violencia.

- 1999: Ano Internacional das Persoas Maiores. Foro Social Mundial en Seattle. Conferencia de París o 17 de abril. Directriz europea da paridade como principio democrático fundamental. Desenvólvese en Gran Bretaña o proxecto Athena, ten a finalidade de promover a presenza de mulleres na ciencia, na enxeñaría, na tecnoloxía, na educación superior e na investigación. Constitución da Plataforma Europea da MMM.

- 2000: Ano internacional dunha Cultura Pola Paz. A Asemblea Xeral das Nacións Unidas xúntase en Nova York co lema «Igualdade de xénero, desenvolvemento e paz para o século XXI» para facer balance da implementación da plataforma de acción de Beijing. Foro Social Mundial en Porto Alegre. Conferencia Nacional pola Paz de Somalia en Arta, Djibuti. I Folga Mundial de Mulleres «Paremos o mundo para cambialo». Artículase en Brasil a primeira Marcha das Margaridas en homenaxe à ex-líder sindical Margarida Maria Alves, asasinada en 1983, na porta da súa casa, por latifundistas. Convocatoria da Plataforma Europea da MMM en Bruxelas (14 outubro) e da Plataforma Mundial en Washington (15 outubro) e Nova York (17 outubro). A Organización Femenina Popular e a Ruta Pacífica de las Mujeres de Colombia acordan constituír un grupo de Mulleres de Negro, estanse a dar os primeiros pasos da Ruta Pacífica de las Mujeres Colombianas. Morre a fotógrafa húngara Kati Horna. Morre a anarquista italiana Luce Fabbri, responsable da revista *Studi Sociali*, editada en Montevideo.

Século XXI

2001-2005

- 2001: Ano Internacional do Voluntariado. No mes de xullo a ONU celebra en Bonn o Foro Internacional dos Pobos Indíxenas e as Comunidades Locais, e no mes de decembro en Marraquech a Xunta de Pobos Indíxenas e Comunidades Locais. Galardoada co Premio Sajarov a profesora universitaria israelí Nurit Peled. Galardoada co Millenium Peace Prize

for Women a Ruta Pacífica de las Mujeres Colombianas. Créanse grupos de Mulleres de Negro en Tokyo. Morre Emilie Schindler, responsable, xunto co seu marido, da salvación de máis de 1200 xudeus durante a II Guerra Mundial.

- 2002: Ano Internacional das Montañas. A Asemblea Xeral da ONU celebra o Cumio da Terra en Johannesburgo, as conclusións inclúen novas metas relacionadas co medio natural e co desenvolvemento sostible prestando particular atención ás necesidades concretas de África e dos pequenos Estados insulares en desenvolvemento e a novas cuestións. Créase a Unión Africana, composta por 53 países. O grupo de Helsinki sobre Mulleres e Ciencia, despois de estudar a situación dos 15 estados membros da UE, pon de manifesto que a presenza de mulleres na investigación científica diminúe a medida que se ascende nos cargos de decisión e responsabilidade. Marcha de mulleres polo deserto de Chihuahua (México) ata Ciudad Juárez, reclamando xustiza para as mulleres desaparecidas e asasinadas desde 1993. En Colombia o Movemento de Mulleres contra a Guerra organiza unha marcha en que participan 40 000 mulleres.

- 2003: Ano Internacional da Auga Doce. Celébrase no Cairo o Primeiro Cumio Unión Europea-África. Nina Pacarí, integrante do goberno de Ecuador desde 1997, asume o cargo de Ministra de los Negocios Extranjeros, sendo a primeira vez nese país que unha muller asume este cargo. Outórgaselle o Nobel da Paz á avogada e activista iraniana Shirin Ebadi. Créase en Coimbra a Rede Lilás. Mobilizacións de grupos de mulleres con participación activa da MMM nas diferentes mobilizacións en contra da guerra de Iraq. Reunión internacional de Mulleres de Negro en Marina di Massa (Italia). É encarcerada Aung San Kyi, fundadora da Liga Nal para a Democracia Birmana. Un mozo exaltado queima viva a moza de 18 anos Sohane Benziane. Morre Monique Wittig, escritora e teórica feminista francesa. Morre a actriz estadounidense Katherine Hepburn.

- 2004: Ano Internacional do Arroz. O Tribunal Internacional contra Crimes de Guerra réunese en Tokyo para xulgar os crimes levados a cabo polo exército xaponés contra as mulleres durante a Segunda Guerra Mundial. O Premio Nobel de Medicina recae en Linda B. Buck e Richard Axel; o da Paz en Wangari Maathai. Convocatoria da Plataforma Europea da MMM na cidade de Vigo. Celébrase en Nepal unha Conferencia Internacional sobre Muller e Deporte e en Ecuador o V Congreso Pan-Americano sobre Muller e Deporte. Morre Susan Moller Okin, unha das teóricas feministas máis destacadas do século XX. Morre a novelista, ensaísta e activista Susan Sontag.

- 2005: Ano Internacional de Física. O goberno israelí desaloxa colonias xudías de Gaza. Aprobación da Carta das Mulleres. Ellen Johson é nomeada presidenta de Liberia, é a primeira muller que desempeña ese cargo nun país africano. Outórgaselles o Premio Sajarov ás Damas de Blanco de Cuba e á avogada nixeriana Huawa Ibrahim. A Hellenic Association for the Advancement of Women in Sport celebra o seminario Mulleres e Deporte na Cultura Mediterránea; a International Association of Physical Education and Sport for Girls and Women un congreso sobre aprendizaxe e liderado das mulleres na política. Morre a escritora e activista feminista Andrea Dworkin.

2006-2010

- 2006: Ano Internacional dos Desertos e da Desertización. Celébrase en Nigeria o Primeiro Cumio África-América Latina. Montenegro declara a súa independencia de Serbia. Michelle Bachelet é a gañadora das eleccións presidenciais chilenas; Evo Morales, das bolivianas. Tarja Halonen é reelixida Presidenta de Finlandia. Entre os días 15 e 19 de novembro celébrase en Gana un Fórum Feminista Africano; nel apróbase unha Carta de Principios Feministas co compromiso de loitar pola erradicación do patriarcado en África. Na casa de María Casares en La Vergne créase La Maison du Comédien Maria Casarès. O Parlamento de Bosnia-Herzegovina reconece que as mulleres violadas polos militares serbios entre 1990 e 1992 son tamén vítimas de guerra. Celébrase en Xapón a IV Conferencia Mundial sobre Muller e Deporte. Morren: Betty Friedan, precursora do movemento feminista; Iris Marion Young, unha das teóricas feministas máis destacadas do século XX; a compositora rusa Galina Ustvolskaya; e a activista estadounidense Coretta Scott King.

- 2007: Ano Internacional da Heliofísica. Ano Europeo da Igualdade de Oportunidades para Todas e Todos. Cristina Fernández vence nas eleccións presidenciais arxentinas. Frances Allen recibe o Premio Turing (de informática), é a primeira vez que unha muller recibe este galardón. Galardoada co Nobel de Literatura Doris Lessing. Obras de artistas feministas dan corpo a exposicións no Museum of Contemporary Art de Los Ángeles e no Brooklyn Museum de Nova York. Publícase en Portugal a revista *Faces de Eva*. Celébrase en Tokyo o VI Congreso da Japan Society for Sport and Gender Studies. Centenario do nacemento de Frida Kalo. Morren: Grisélidis Real, escritora, prostituta, poetisa e defensora dos dereitos das prostitutas; a política ecuatoriana Guadalupe Larriva; a activista sudafricana Adelaide Tambo; a escritora infantil en idioma bengalí Leela Majumdar; e a matemática americana Emma Lehmer.

- 2008: Ano Internacional da Pataca. Kosovo fai unha declaración formal de independencia. Fidel Castro renuncia á xefatura do Estado cubano. Gloria Rubin e Lilian Soto son confirmadas respectivamente como ministra da muller e encargada do traspaso na Secretaría de la Función Pública de Paraguai. Eleccións presidenciais nos EE UU, resulta elixido Barack Hussein Obama; é a primeira vez que un negro acada este posto. Baixo o lema «La igualdad no es una utopía», celébrase en Madrid a X edición do encontro internacional Mundos de Mujeres 2008. Despois de oitenta anos sen celebrar encontros deste tipo, organízase un Congreso Feminista en Lisboa. XI Encuentro Feminista Latinoamericano y del Caribe. A científica Françoise Barré-Sinoussi comparte con outros dous investigadores o Nobel de Medicina. Celébrase en Osaka o VII Congreso da Japan Society for Sport and Gender Studies, centrado nos medios de comunicación, e en Grecia un Foro Internacional sobre a Xuventude e Deporte con Perspectiva de Xénero. Pasamento de: a última falante nativa e xefa da tribo eyak, Marie Smith Jones; a activista polaca Irena Shendler «O anxo do gueto de Varsovia»; a activista arxentina Alicia Zubasnabar de la Cuadra; a activista feminista e unha das escritoras máis innovadoras da ficción portuguesa contemporánea María Gabriela Llansol; a activista chilena Otilia Vargas; e, a activista feminista do Oriente Medio Maha Nasar.

- 2009: Ano Internacional da Astronomía. Barack Obama accede á presidencia de EE UU, é a primeira vez que un negro ocupa este cargo. Outórgaselle o premio Sájarov á Liberdade de Conciencia á organización Memorial, en recoñecemento á súa defensa dos dereitos civís en Rusia. A autora francosenagalesa Marie Ndiaye é galardoada co premio Goncourt pola súa novela *Trois femmes puissantes*. O indio Venkatraman Ramakrishkan, o estadounidense Thomas A. Steiltz e a israelí Ada Yonath reciben o Nobel de Química. Elizabeth H. Blackburn, Carol W. Greider e Jack W. Szostak reciben o Nobel de Fisioloxía ou Medicina por descubrir como se protexen os cromosomas por telómeros e polo enzima telomerasa. Venkatraman Ramakrishnan, Thomas A. Steitz e Ada E. Yonath reciben o Nobel de Química polos seus estudos da estrutura e funcións. Herta Müller é galardoada co Nobel de Literatura. Elinor Ostrom e Oliver Williamson reciben o Nobel de Economía polos seus traballos en xestión económica. A Federación Internacional de Periodismo pon en marcha un Consello de Xénero, que se ocupa da mellora da imaxe das mulleres nos medios de comunicación. A Comisión Europea publica *She figures 2009: Women and Science. Statistics and Indicators*. Celébrase en Filipinas o Foro Beijing+15 e en Tokyo o VIII Congreso da Japan Society for Sport and Gender Studies, centrado na relación deporte e xénero no leste asiático. Pasamento de: a escritora uruguaia Idea Vilariño; a cantante arxentina Mercedes Sosa; a activista mexicana Esther Chávez Cano; a bailarina clásica Georgina Parkinson; a defensora dos dereitos do pobo indíxena de Ecuador Tránsito Amaguaña.

- 2010: Ano Internacional da Biodiversidade. Presidencia española do Consello da Unión Europea. No mes de xuño a Asemblea Parlamentaria do Consello de Europa aproba unha resolución en que se pide a fin dos esterotipos sexistas nos medios de comunicación. Ten lugar en Sydney a V Conferencia Mundial sobre Muller e Deporte. Celébrase en Cancún unha Conferencia sobre o Cambio Climático, que dá lugar á emisión do Acordo de Cancún, no que se amplían as medidas recollidas no Protocolo de Kyoto. Apróbase en Portugal a lei que permite os matrimonios entre persoas do mesmo sexo. Celébrase en Nagasaki a III Conferencia Mundial de UNI Mulleres, centrada nos problemas das mulleres no mercado laboral mundial. Como parte da Terceira Acción Internacional da Marcha Mundial das Mulleres, celébrase un Encontro Feminista Europeo en Istanbul. Os Premios Goncourt e os Nobel son outorgados integramente a homes. Pasamento de: a estadounidense Zelda Rubinstein, actriz e activista dos dereito humanos; a escultora e artista plástica francoestadounidense Louise Bourgeois; a cantante de boleros cubana Olga Guillot.

2011...